

3 1963

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XIX | Marec

VSEBINA :

OB SEDEMEDESETLETNICI	97
CRNI VRH Boris Režek	103
PADEC Janko Blažej	106
SPOMINI S STOLA Dr. J. Prešern	108
TRIJE ŽEBLJI Leopold Stanek	116
PO TRANSVERZALI OD POSTOJNE DO KOPRA Dr. Branko Salamun	116
OB SOCI IN CEZ SOČO Hinko Wilfan	118
DREVO OB POTOKU Leopold Stanek	120
BIL JE VISOK SNEG Andrej Inkret	121
GORSKA PALETA Leopold Stanek	123
DOMAČE GORE Tonček Strojín	123
SUTJESKA Boštjan Skorjak	125
PLANINSKA KNJIGA PRIPOVEDUJE Andrej Strmec	125
VETROVA KRI Jože Vršnik	126
SKRBINA NAD PLAZOM Stanko Tomazin	127
OVCJEREJA Jože Vršnik — Roban	128
DRUŠTVENE NOVICE	129
NOVICE IZ MLADINSKIH ODSEKOV.	132
ALPINISTIČNE NOVICE	132
IZ PLANINSKE LITERATURE	134
RAZGLED PO SVETU	136
IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV	144
NASLOVNA STRAN:	
PECA S SMREKOVCA	
Foto: Jože Kovačič	

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje - Gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izroče Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

TOVARNA PIL

»Triglav«

TRŽIČ

izdeluje

vse vrste pil in rašpelj
prvovrstne kvalitete

ZAHTEVAJTE V TRGOVINAH
NAŠE PROIZVODE

Ob sedemdeset- letnici

(GOVOR PREDSEDNIKA GO PZS
TOV. FEDORJA KOŠIRJA NA IZRED-
NI SKUPŠČINI PZS DNE 27. I. 1963)

Točno čez mesec dni, t. j. 27. februarja 1963, bo poteklo 70 let, odkar je bilo ustanovljeno v Ljubljani Slovensko planinsko društvo, prva organizacija slovenskih planincev, ki obstaja od tedaj nepretrgoma do danes. Mnoga društva s potekom časa in v izpremenjenih okoliščinah odmirajo ali pa sploh prenehajo z delom, le organizacije, ki imajo trajne cilje, se obdrže, se prilagajajo splošnemu napredku in potrebam svojega članstva ter doživljajo vedno in vedno ob raznih izpremembah in dogodkih svojo renesanso. Trdim, da tudi planinska organizacija ne bi letos praznovala svojega 70-letnega jubileja, če ne bi svojega dela in svojih teženj uravnavala po potrebah in zahtevah raznih dob in generacij, ki so se med njenim obstojem večkrat menjavale. Tudi današnja izredna skupščina ni le uvod v razne proslave v jubilejnem letu, temveč želi s sprejetjem novega statuta vskladiti delo planinske organizacije z napredkom in z vsemi izpremembami v našem družbenem dogajanju. To pomeni, da je delo današnje skupščine ponovna poživitev v naši organizaciji. Z novimi določbami v statutu želi PZS pritegniti v aktivno organizacijsko delo čimveč svojih članov tako, da bi široka iniciativa naših članov in društev vodila organizacijo k nadaljnjemu napredku in k nadaljnjim uspehom. Zgodovina kot precizna veda se marsikdaj oslanja na letnice in zato tudi slovenski planinci praznujemo obletnico ustanovitve prve slovenske planinske organizacije ob datumu, ko se je vršil ustanovni občni zbor SPD, s tem pa seveda ne smemo in ne moremo zanikati obstoja planinske misli pri nas že davno pred tem datumom.

Ko so Angleži leta 1857 ustanovili prvo planinsko organizacijo v Evropi, so jim kmalu sledili tudi drugi evropski alpski narodi, tako Avstrijci, Švicarji in Italijani. Ustanavljanje alpskih združenj je našlo svoj odmev tudi pri nas in tako nam je znano, da je bilo leta 1872 ustanovljeno v Bohinjski srednji vasi planinsko društvo »Triglavski prijatelji«, ki je upravljalo planinsko kočjo pod Triglavom, zgrajeno leto dni preje z namenom, da bi ta postojanka olajševala pot na Triglav. Po razpadu tega društva so se še večkrat pojavljale težnje, da bi bila ustanovljena slovenska planinska organizacija, toda zaradi tedanjih razmer, posebno pa zaradi hudega nasprotovanja Nemško-avstrijskega planinskega društva, ki je v naših planinah delovalo z ekspanzionističnimi cilji, do take ustanovitve ni prišlo. Kljub temu pa so Slovenci že tedaj mnogo hodili v gore, bodisi po svojih poslih in potrebah zaradi paše živine in sličnih zadev, bodisi kot planinci, saj je bil vrh Triglava osvojen že leta 1778. Med vodniki — prvopristopniki so bili sami domačini, med njimi tudi rudar Luka Korošec iz Koprivnika pri Bohinju, ki je bil verjetno sploh prvi na vrhu Triglava.

V tej zvezi moramo omeniti tudi ime tedaj evropsko znanega alpinista Valentina Staniča in nekaj kasneje tudi Kadilnika, ki je imel sicer skromnejše alpinistične uspehe kot Stanič, vendar je značilno, da sta izvršila ta dva alpinista tudi po današnjih merilih take alpinistične činitve, ki ju vrščajo med vidne predstavnike alpinizma v tedanji dobi. V zadnjih dveh desetletjih prejšnjega stoletja se jima je pridružil od vidnejših tudi dr. Tuma, ki je poleg več prvenstvenih plezalnih vzponov znan predvsem po svojem literarno-znanstvenem delu iz planinske alpinističnega področja in sicer predvsem po knjigi »Pomen in razvoj alpinizma« in po delu »Imenoslovje Julijskih Alp«.

Nekaj let kasneje se pojavijo tudi že manjše organizirane skupine planincev in sicer znana družba drenovcev in pa društvo piparjev, ki so bili kasneje pobudniki in soustanovitelji SPD. Z vso pravico torej trdimo, da

planinski vestnik

70 let slovenskega planinstva

je planinstvo pri Slovencih zakoreninjeno že skoro dve stoletji in da je datum ustanovitve SPD zgolj zgodovinska letnica, ki pa ne opredeljuje točno začetka širjenja planinske ideje pri Slovencih.

Vsaka planinska organizacija in tako tudi SPD je bila v tedanji dobi ustanovljena predvsem z namenom, da bi omogočila prijateljem planin obiskovanje gorskega sveta in da bi odkrila tedaj še mnoge neznane planinske predele.

Novi vzponi in nova odkritja so bili v drugih alpskih deželah tedaj skoro na dnevnem redu, isti proces pa se je vršil tudi v naših gorah, toda imel je to posebnost, da sta trčili na tem terenu nemško-avstrijska in deloma tudi italijanska planinska organizacija in mlado, tedaj šele komaj ustanovljeno Slovensko planinsko društvo, ki si je na vso moč prizadevalo ohraniti slovenski značaj naših gora. Mirno lahko trdimo, da je SPD od svojih prvih korakov predstavljalo aktiven faktor v borbi slovenskega naroda za nacionalno osvoboditev in da je razvoj slovenskega planinstva v tej dobi nerazdružno povezan s to borbo.

Razvoj planinstva pa je terjal seveda tudi druge ukrepe. Intenzivno so se pričele graditi v planinah kočje in domovi, nadelanih je bilo mnogo novih poti, pa tudi znanstveno delo je doprineslo velik delež k spoznavanju naših gora.

Ko se je končala prva svetovna vojna, je bila izpolnjena velika želja slovenskih planincev, da so postale naše gore res naše, žal pa je mirovna pogodba določila krivične meje, tako da je bilo mnogo naših lepih gorskih predelov prisojenih tuji državi.

Razdobje med obema vojnama pomeni gospodarsko konsolidacijo planinske organizacije, ima pa tudi še druge značilnosti, ki so nedvomno vplivale na nadaljnjo rast planinske organizacije, ki je v tem razdobju široko razvijala vse panoge planinstva, predvsem pa dajala pri svojem delu velik poudarek na kulturne vrednote, ki jih planinstvo v veliki meri lahko razvija in pospešuje. V tej dobi so bili vzpostavljeni stiki z drugimi planinskimi organizacijami v Evropi, posebno s slovanskimi planinskimi organizacijami, slovenske odprave v tuja gorstva pa so omogočile udeležencem teh odprav spoznavati tudi inozemska gorstva, spoznavati pa tudi vse novosti v tehniki plezanja v granitu, snegu in ledu. Planinska organizacija se je širila in

množila z ustanavljanjem novih podružnic skoro na vsem tedanjem slovenskem teritoriju.

Leta 1921 je skupina mladih alpinistov ustanovila Turistovski klub Skala, ker jim je okvir SPD postal pretesen in ker so želeli dvigniti slovensko alpinistiko na višjo raven, kajti v okviru SPD po njihovem mnenju niso dobivali dovolj podpore za svoja prizadevanja. Nedvomno je zasluga skalašev, da so bili izvršeni številni prvenstveni vzponi v naših stenah po slovenskih plezalnih navedah, da se je razvila planinska fotografija, da je bil posnet prvi slovenski celovečerni igrani film s planinsko tematiko in da se je gorska reševalna služba, katere jedro so tvorili ravno skalaši, modernizirala in da so reševanja ponesrečencev potekala uspešneje in strokovneje kot pred leti. Danes menimo, da Skala s svojo ustanovitvijo ni škodovala delu in razvoju SPD, niti ni cepila sil planinske organizacije, pač pa je izredno mnogo pripomogla k hitrejšemu razvoju našega alpinizma, ki je do tedaj še precej zaostajal za evropskim povprečjem.

Tudi v sami SPD se je izvršila važna izprememba. Zaslužni predsednik SPD dr. Fran Tomišček je po 30 letih dela odstopil, potem ko je opravil za slovensko planinstvo ogromno in koristno delo. Sledil mu je dr. Jože Pretnar, ki je gledal na planinske probleme sodobneje in tako je tedaj planinstvo dobilo nov polet in nove perspektive. Ta res plodna doba je trajala vse do okupacije leta 1961. Tedaj je SPD štelo čez 12 000 članov in je upravljalo 69 planinskih koč in domov, ki so zelo dobro oskrbovani in obiskovani. Vse to bujno planinsko življenje pa je nenadoma omrtvičila in zatrla vojna, ki je tudi planinski organizaciji prizadejala velikansko škodo. Po koncu vojne so bile vrste planinskih delavcev razredčene, mnogo jih je zavedno ostalo pokopanih v naših gozdovih, kjer so se kot partizani borili proti okupatorju, mnoge so ugonobila taborišča smrti, kočje in domovi so bili večinoma požgani ali pa oropani, premoženje SPD se je razneslo in razgubilo. Stanje je bilo tako, da bi marsikateri malodušnež obupal, toda leto 1945 v zgodovini naših narodov ni bilo leto malodušja, temveč leto neverjetnega vzpona, leto delovnega poleta in leto svetlih perspektiv za bodočnost. Tudi planinska organizacija kljub številnim človeškim in materialnim izgubam ni prenehala obstajati, nasprotno takoj po

Na skupščini PZS v Ljubljani 27. 1. 1963. Od leve proti desni v prvi vrsti: tov. dr. Marijan Brecej, dr. Danilo Dovgan, Leopold Krese, Tramšek Jože

Foto Premru

osvoboditvi je zopet polno zaživela in začela graditi nove temelje, z novimi konkretnimi nalogami in novimi cilji. To razdobje pomeni ponovno renesanso naše organizacije, renesanso, ki ji ni primere v dotedanji planinski zgodovini.

Nagel porast članstva, izredna prizadevnost našega članstva in naših planinskih društev za izgradnjo in popravila porušenih planinskih objektov, nove nadelave in popravila gorskih poti, vsestranska dejavnost v planinskem delu in končno tudi dosežki, ki jih je organizacija v kratkem času po vojni dosegla, so najboljši dokaz, da se je zopet obrnil list zgodovine v življenju in delu slovenske planinske skupnosti in da so nastopili časi, ki smo jih pred vojno komaj mogli slutiti. Dobro pa se zavedamo, da je ta napredek naše organizacije tudi posledica velikih družbenih izprememb pri nas, ki so omogočile neoviran razvoj vsem delavoljnim in dobro mislečim ljudem in ki posvečajo ustvarjalcu.

Planinska zveza Slovenije je dobila svojo sedanjo organizacijsko obliko leta 1948, potem ko je prenehala biti član enotne fizkulturne organizacije in je pričela delovati kot samostojna zveza. Njene osnovne edinice,

planinska društva, imajo pri svojem delu že od vsega začetka veliko samostojnost in je od njihove iniciative odvisen razvoj in napredek posameznega društva in s tem tudi celotne organizacije. Danes je v Sloveniji 98 planinskih društev s 57 412 člani, med katerimi je zastopana mladina skupno s pionirji z 42 % ali točno s 24 130 pripadniki naše organizacije. Vsako leto se večja obisk planinskih koč in domov. V preteklem letu je že preko 800 000 planincev obiskalo naše gore, med njimi tudi mnogo inozemskih gostov, ki iz leta v leto v vse večjem številu prihajajo k nam, čeprav je naša organizacija do sedaj pokrenila prav malo ali pa skoraj nič, da bi tudi v inozemstvu propagirala obisk naših gor.

Verjetno se število planinskih društev ne bo več tako naglo množilo kot do sedaj, saj obstajajo društva skoro že na vseh terenih, ki so za planinstvo interesantni, pozdraviti pa moramo težnjo mnogih naših delovnih kolektivov, posebno v večjih gospodarskih organizacijah, ki žele ali ki so že ustanovili planinska društva za svoje kolektive. Na ta način nam je omogočeno, da dobimo dober kontakt z delavci, ki jim je počitek v planinah po težkem delu v tovarni gotovo najbolj koristen. Že danes imamo močna druš-

tva v kolektivih PTT, železničarjev, obrtnikov, v Litostraju, v TAM in MTT v Mariboru, v Iskri, v Žičnici, v mnogih tovarnah pa delujejo planinske skupine. Tako širjenje organizacije je koristno tako za čvrstost naše organizacije kot tudi za delovne kolektive, ki usmerjajo svoje članstvo na oddih v planine, kjer je oddih dejansko izredno koristen, obenem pa eden najcenejših.

Omenil sem že, da se tudi število članstva iz leta v leto dviga in da smo po številu članstva ena najmočnejših družbenih organizacij v republiki. Če pa primerjamo vsakoletno število obiskovalcev naših planin in pa število včlanjenih planincev, potem z doseženo številko članstva ne moremo biti zadovoljni. Res je sicer, da je glavni namen naše organizacije, navdušiti čimveč ljudi za udejstvovanje v planinah, res pa je tudi, da bi bilo prav, če bi bili vsi ti ljudje člani naših društev. Planinska društva bi jim lahko posredovala s svojimi tečaji, predavanji in drugimi načini dela osnovno znanje o hoji v planine, o nevarnostih v gorah, o globlji vsebini planinskega udejstvovanja in slično. Naša planinska društva bi se morala tega dejstva zavedati, saj bi iz širšega kroga članstva lažje poiskala nove sodelavce tudi za organizacijsko delo, kajti skoro notorično je že, da takih sodelavcev danes manjka, in da uspeh kakega društva marsikdaj zavisi le od peščice delavnih odbornikov ali pa celo od enega samega človeka. Z odhodom takih ljudi nastane nato v društvu težka kriza, ki jo je mogoče odpraviti šele čez dalj časa.

Planinska društva določenih področij imajo večkrat mnogo skupnih interesov in zaradi tega smo pričeli za skupine takih društev in za taka področja ustanavljati posebne koordinacijske odbore. Danes deluje že sedem takih odborov. Ti odbori niso posredovalni organi med PZS in posameznimi društvi, niti ne predstavljajo neke posebne vmesne organizacije, kajti vsebina njihovega dela je predvsem v tem, da se sestajajo takrat, ko skušajo reševati probleme, ki so skupni vsem društvom interesnega področja in ki se od časa do časa dejansko pojavljajo. Če bodo koordinacijski odbori razvili svoje delovanje v tej smeri, sem prepričan, da se bo pokazala njihova ustanovitev kot koristna in to predvsem za naša društva.

Če pomislimo, da je bila naša organizacija ustanovljena z namenom, da bi omogočila ljudem, da v čim večjem številu spoznajo

naš gorski svet, potem moramo danes v času vesplošne tehnizacije ugotoviti, da je naša naloga predvsem ta, da ohranimo vsaj glavni del prvobitne narave naših planin nedotaknjene, saj bo tak košček nedotaknjene gorskega sveta v Evropi kmalu postal redkost, ki si jo bodo želeli ogledati in obiskati številni planinci, ki še niso izgubili pravega čuta za lepoto in za globoka doživetja v nepokvarjeni gorski naravi. Razumljivo je, da napredka turizma v določenem obsegu tudi v naših planinah ne bomo mogli niti ga nočemo zavirati, saj bodo razne turistične naprave mnogokrat koristile tudi planincem, pri vsem tem pa bomo morali skupno s turističnimi delavci dobro pretehtati, kateri gorski predel naj služi tudi turističnim namenom. Ta skrb mora biti ravno pri nas še toliko večja, ker naš slovenski planinski svet ni tako obširen, da bi ga lahko brez škode v večji meri izpreminjali v turistična področja, z modernimi hoteli, žičnicami, avtomobilskim prometom in sličnimi zadevami, ki so nujen spremljevalec turističnega napredka po vsem svetu. Pri tem moram izraziti prav posebno in veliko skrb zaradi tega, ker naši ljudje še vse premalo cenijo floro in favno našega planinskega sveta, ki je edinstvena in ki ni samo okras teh področij, temveč predstavlja v mnogih primerih tudi izredno redkost, posebno v botaničnem oziru in to ne samo v naši deželi, temveč v vsej Evropi.

Planinska organizacija postaja s svojimi 164 planinskimi objekti in številnimi obiskovalci teh objektov tudi močan faktor pri finančnem dohodku vse naše dežele, posebno pa v naših občinah, v katerih območju ti objekti stoji in deluje. Do sedaj nam še ni uspelo izdelati analiz, v kolikšni meri je planinski promet pospešil gospodarsko življenje posameznih področij, niti nismo znali izrabiti vseh teh dejstev pri tem, da bi dosegli možnost najemanja investicijskih sredstev pod ugodnimi pogoji. Ta problem postaja iz leta v leto vse bolj aktualen, kajti z malenkostnimi finančnimi sredstvi, ki jih vsako leto lahko sami zberemo, izvršimo lahko le najnujnejše adaptacije, pri vsem tem pa dobro vemo, da je mnogo planinskih zgradb že davno premajhnih za številen obisk, mnoge pa so že tako dotrajane, da je le še vprašanje časa, kdaj jih bo treba dokončno zapreti ali pa celo podreti. Ne moremo se strinjati s tem, da naj bi imele planinske postojanke isti status kot gostišča v dolini ali pa

kot domovi oddiha ob morju ali kje drugje, kajti planinske postojanke ustvarjajo večinoma le tolikšne dohodke, ki komaj zadostujejo za redno vzdrževanje, postojanke same pa služijo predvsem le varnosti obiskovalcev gora, ki se zatekajo v domove ob slabem vremenu ali pa po naporni hoji, niso pa to pridobitna podjetja. Naša planinska društva so izkoristila gotovo že vse možne notranje rezerve, da bi povečala dohodke svojih postojank, saj so n. pr. postojanke oskrbovane večinoma s prostovoljnimi delom društvenih odbornikov, strežno osebje postojank pa predstavlja večinoma nekvalificirana ali pa polkvalificirana delovna sila, ki je cenejša kot pa kvalificirana. Mislim, da se planinska organizacija s svojo precejšnjo gospodarsko dejavnostjo vse bolj približuje v tem pogledu turistični dejavnosti oziroma jo uspešno dopolnjuje in zato menim, da bi ob veliki pozornosti in podpori, ki jo danes posveča naša država razvoju turizma, lahko vključila tudi skrb za razvoj in izboljšanje planinskega gospodarstva.

Končno bi rad prav pred tem forumom omenil izredne uspehe, ki so jih dosegli naši alpinisti v preteklem letu. Podrobnosti ne bi omenjal, saj so znane gotovo vsem našim planincem, rad pa bi poudaril, da so ti uspehi posledica naše prve himalajske odprave, ki je razgibala vse naše alpinistične vrste in dala mnogo pobud za živahnije alpinistično delovanje pri nas. Res je sicer, da iz objektivnih razlogov do sedaj še ni bilo mogoče organizirati in financirati novo odpravo v Himalajo ali v Ande, imamo pa vse možnosti, da že v tem letu sestavimo odprave, ki bi se napotile v Kavkaz ali pa v Pamir. Take odprave bi služile kot zelo dobra priprava za bodočnost, ko bodo na razpolago devizna sredstva tudi za Himalajo ali za Ande.

Teh nekaj misli, ki sem jih nanizal v poročilu, kaže na to, da je pred nami še mnogo dela in da se bo moral bodoči upravni odbor PZS in tudi odbori naših društev spoprijeti z zelo perečimi problemi, ki so velike važnosti za nadaljnji razvoj naše organizacije. V povojnih letih je bilo že večkrat potrebno izpreminjati določbe našega statuta iz razlogov, ki sem jih omenil že v začetku. Taka potreba se je pokazala tudi sedaj, posebno še zaradi tega, ker je Planinska zveza Jugoslavije skoro že pred enim letom sprejela bistveno izpremenjen statut tako, da moramo tudi mi naš statut prilagoditi predpisom

zveznega statuta in tudi našim lokalnim potrebam. Z novim statutom želimo doseči predvsem to, da bi sodelovalo pri vodenju in upravljanju naše organizacije čimveč predstavnikov naših osnovnih edinic, želimo pa tudi, da bi se bodoči razširjeni upravni odbor bavil resnično le z načelnimi vprašanji naše organizacije, medtem ko naj bi vse ostalo delo opravljala planinska društva sama. Prepričan sem, da tudi ta statut, ki ga bomo danes sprejeli, ni dokončen, saj se razmere v današnjem izredno dinamičnem tempu življenja hitro izpreminjajo, naša organizacija pa ne želi in ne sme zaostajati za splošnim razvojem. Če bo potreba, ne bomo pomišljali in bomo radi ustregli vsem utemeljenim predlogom našega članstva, ki mora imeti pred očmi vedno le napredek in razvoj planinstva pri nas.

Zahvaljujem se za opravljeno delo vsemu članstvu, vsem odbornikom naših planinskih društev in tudi dosedanjemu glavnemu in upravnemu odboru z željo, da bi tudi v bodoče planinska organizacija uspevala tako, da bo njeno delovanje koristilo vsem, ki ljubijo našo lepo domovino, predvsem pa naš gorski svet.

Albin Tedorn

POZDRAVNA BESEDA PREDSEDNIKA PLANINSKE ZVEZE JUGOSLAVIJE DR. MARIJANA BRECLJA NA SKUPŠČINI PZS 27. I. 1963

Zelo sem vesel, da imam priložnost in častno dolžnost, da vas v imenu izvršnega odbora Planinske zveze Jugoslavije iskreno pozdravim in da želim vaši skupščini čim več uspeha. Rad bi povedal par besed posebno zato, ker z današnjo vašo izredno skupščino pričenjajo PZS in njene organizacije proslavo 70-letnice svojega obstoja. PZS je izredno aktivna družbena organizacija. Prav je, da smo planinci avtokritični do svojega dela, da drugim prepuščamo ocene in hvalo za to delo. Je pa razvoj in uspeh planinstva v Sloveniji toliko pomemben, ne samo v ožjem smislu za samo planinstvo, ampak za

celotno našo družbeno aktivnost, da ga je treba v resnici poudariti in da mu je treba dati resnično priznanje. Tako razvita organizacija planinstva, kot je v Sloveniji, je pomembna za razvoj planinstva v Jugoslaviji kot celoti, za ves naš planinski razvoj. Moramo ocenjevati ne samo kot planinski delavci, ampak kot politični družbeni delavci v Jugoslaviji, da je aktivnost vaše organizacije, vaše Zveze, posameznih vaših društev in posameznih vaših članov v resnici zmeraj bolj potrebna in tudi zmeraj bolj pomembna za razvoj v naši deželi. Gre za vlogo, ki jo ima planinstvo ob tako hitrem industrijskem razvoju pri nas. Prav je, da se letos, ko se tu v Sloveniji praznuje tako visok jubilej naše planinske organizacije in ko se v Jugoslaviji praznuje tako pomembna 20-letnica osnovnih naših pridobitev, ki smo jih dosegli v vojni, taki aktivnosti, kot je planinstvo, posveti čim več pozornosti, čim več pomoči. Planinstvo je rastlo in uspevalo prav zato, ker je od vsega početka do današnjih dni dosledno temeljilo na prostovoljnem, amaterskem delu svojih članov. Mislim, da se lahko reče z mirno vestjo in s ponosom, da se v našo organizacijo nikdar ni vrinila tista miselnost, da bo človek delal samo takrat, ko bo dobil za to nagrado, ko bo dobil za to plačilo. To je naša moč, na tej moči, na tem dejstvu zidajmo naše nadaljnje delo. Naš hitri razvoj zmeraj bolj terja, da omogočimo našemu človeku čim lepše življenje. Ne samo z nekega komercialnega vidika, da mu s planinstvom dajemo novih moči za delo, kot govorimo o rekreaciji, ampak da mu s planinstvom dajemo potrebne duhovne sile za delovni elan. Zelo mi je ljubo, da lahko v tej zvezi kot funkcionar PSJ ugotavljam, da je aktivnost GRS zgleдна in da v bodočnosti zasluži še večji razmah. Delež Slovenije je tukaj jasen. Slovenska GRS lahko dejansko omogoči Jugoslaviji kot celoti, da si svoje planinstvo podkrepí in omogoči še lepši njegov razvoj. Zelo mi je ljubo, da se prav na današnji dan zastopniki naših planincev študentov udeležujejo Igmanskega marša. Pozivam naša društva v Sloveniji, da se jubilarnih prireditvev, ki bodo spremljale spomin na 20-letnico AVNOJ-a, Sutjeske itd., udeleže tako, kakor se to spodobi tako razviti planinski organizaciji, kot jo ima Slovenija. Danes teden sem bil na planinski skupščini BIH in sem tam ugotovil, kako velik vtis je napra-

vila intervencija slovenskih reševalcev ob veliki nesreči na Bjelašnici. Ljudje so bili presenečeni nad to tehnično izpopolnjenostjo in nad učinkovitim uspehom te akcije. Bil je to velik akt prijateljstva, tovarištva, bratstva in humanosti.

Željam, da bi PZS čim bolj uspevala, pridruženjem željo, da bi se v letošnjem letu v gorah čim večkrat srečali, ponavljam pa še enkrat željo, da bi se v čim večjem številu srečali na tistih planinskih prireditvah, ki bodo v l. 1963 proslavljale največje dni naše zgodovine.

Martjan Brezovnjak

IZ POZDRAVA PREDSEDNIKA TURISTIČNE ZVEZE SLOVENIJE DR. DANILA DOUGANA NA SKUPŠČINI PZS 27. I. 1963

Zelo sem vesel, da vas lahko na izredni skupščini v imenu TZS in njenih društev pozdravim in vam zaželim čim več uspehov. Vsa leta po osvoboditvi je med PZS in TZS vladalo izredno prisrčno in tesno sodelovanje. Vzela nas je ljubezen do narode in delo za čim boljšo organizacijo turistične dejavnosti. Planinstvo je s svojimi številnimi postojankami močan činitelj v našem turizmu, v kompleksu naših turističnih kapacitet. Prav je, da se planinske postojanke še nadalje razvijajo, modernizirajo in opremljajo s sodobnim komfortom v okviru možnosti, saj so potrebne za rekreacijo našega delovnega človeka in za pospeševanje inozemskega turizma...

Prav zato moramo dobro premisliti vsak tehnični poseg v naše planine, ne smemo videti samo dohodek, ampak tudi turistično vrednost prirodne prvobitnosti...

Želim, da bi sodelovanje med PZS in TZS našlo čim bolj konkretne oblike posebno pri skrbi za rekreacijo delovnega človeka in povezovanju s komuno. Tu bi naj bilo sodelovanje najbolj živo in plodno.

Danilo Dougan

Črni vrh

Boris Režek

Med Belo in Sedliškom leži temni, gozdnati hrbet, ki se polagoma vzpenja v skalnato glavo Kamniškega Dedca. Prva višina v tem pogorju s skalnatimi strmalni na bistriško in belsko stran je Mešenik, vse drugo do prisojne planote pod Dedcem pa je Črni vrh. V teh bregovih z grapami in klečmi skoraj ni ravnega sveta. Šele pod Dedcem se breg nekoliko zravnava in zakrnelo drevje v strmalih zamenjajo stoletne smreke in macesni. Padla debela strohne na tleh, iz njih pa spet vzklijejo mladike, ki prehitvajoče druga drugo silijo v tesno vrzel svetlobe nad sabo.

Ves Črni vrh je še divji in prvoten, kakor je bil v davniini. Steza iz Bistrice se zgublja v goščavju in znova pokaže med poslednjimi bukvami nad dnem, nato pa so le ovijajoče se stopinje, kot bi bile tavajoča sled divjadi. Zato zlepa kdo ne pride do Medvedje bukve, do Mravljišč ali celo do bajte ob robu planote pod Dedcem. Vse je sam gozd, po katerem prehajajo kune, srnjad in tu pa tam se zgubi semkaj kak samotarski gams.

Na vrh Dedca je udobnejša pot iz dna Repovega kota čez Špegarico. A od tam, kakor sta nad Koncem, Sedlo s Planjavo in Repov kot z Zelenškimi špicami, je Črni vrh le valujoča plan gozdovja in med njimi razmetanih skal.

Ta svet je ves zase in živi svoje samotno življenje. Nihče več ne ve, kdaj je bila postavljena bajta pod Dedcem in je nastala poseka, ki jo je potem znova prerasel gozd. Ostala so samo po vsej gori raztresena in skoraj že pozabljena imena, za katerimi so skrite že zdavnaj minule zgodbe.

V Črni vrh sem bil zašel za kunjo sledjo, ki se je v rahli novini vila izpod Jermanice čez

Sedlišček in nato po silovitih strmalih gor do Mravljišč. Tam pa se je zgubila v gostem smrečju in kune ni bilo v nobenem veveričjem gnezdu, ne nikoder drugod. Z Martinom, ki ji je bil že drugi dan za petami, sva obšla ves svet okrog, toda sledi ni bilo več. Kuna je tičala gotovo kje pod zemljo, da se bo na noč spet dvignila na pot za plenom.

Kratki zimski dan je ugašal. Zato ni kazalo, da bi se zdaj podajala v dolino, ker naju bi gotovo zatela tema in bi se zjutraj spet vračala gor.

Z muko sva prigazila do bajte, kajti sneg je bil rasel z višavo. V dnu ga je bilo le za dobro ped, pri Mravljiščih pa že do kolena in na pol razsuta bajta je skoraj vsa tičala v njem, da ni niti moglo vleči skoz špranje nad tramovi.

Drv je bilo dovolj in noč sva preždeli ob ognju. Kuhala sva smrekov čaj, popotnje tudi ni manjkalo, da bi ne bilo sile, ko bi se dalo vsaj malo usnuti. Toda brez odeje ni bilo moč vzdržati na pogradu, saj je bila zunaj zmrzal, da je pokalo drevje.

Kuno sva torej imela obkroženo. Ves dan naju je vodila izpod Črnevke čez ves Konec na Jermanico in semkaj gor. Zdaj je Martin ugibal, kam bo zjutraj držala njena sled. Kuna obere v eni noči kaj sveta, dokler ne pride do plena. Prejšnji dan se je bila motala po Korošici pod Krvavcem, a je bila spet prej tema, preden jo je bilo moč dognati. Vso pot izpod Črnevke ni nič uplenila, vendar se ni lotila vade v pasti na Jermanici, zato je bilo gotovo, da se bo to noč spet odpravila naprej.

»Od Mravljišč se rada potegne v Belo,« je menil Martin. »Dobiti jo moram, četudi jo ubere čez Presedljalj na lučko stran,« se je togotil.

Kunje krzno je tedaj imelo zelo visoko ceno, zato ni štel, če je lovec najsi ves teden moral za sledjo. Pri vsem tem pa je bil Martin pravzaprav na divjem lovu, toda France Bos je ves prehlajen ležal doma za pečjo, da ni niti utegnil slišati strelav, ko je Martin pokal v veveričja gnezda. Zaradi kun je tudi rad zamižal, le da je tudi njemu zašla kakšna v past; samo da jih je bilo manj.

»Le da se nama ne bi pripetilo kakor starem Bosu,« se je nato zarežal Martin. Presledil je kuno tik pod svojo bajto, pa je skočil po puško in torbo. Sled ga je lepo vodila pod Mešenik in gor, vsesoz lepo po tleh v

Črni vrh. Pri Mravljjiščih je potem videl, da je oskubla sinico, zato je sodil, da se v onem smrečju, kot se je bila ta najina, še ne bo ustavila. Res jo je potem spet presledil, ko jo je ubrala čez Špegarico v Klin, nato pa čez plazove v Jermanico in dol v Konec. Pot ni bila prehuda, ker je bilo le za slabo ped snega; kuna pa je hodila kar po planem čez Presek. Bos je vedno bolj debelo gledal, ko ga je tako lepo peljala proti domu. Lučaj nad svojo bajto pa jo je dognal na debeli smreki in je počil v veвериčje gnezdo, kuna pa se je po vejah skolehala predenj. Niti dve sto korakov od tam, kjer jo je bil zjutraj presledil. Nama se ni hotelo tako nakreniti. Proti jutru je mraz popustil in zvezde so pričele temneti. »Nekaj ne bo prav,« je revsnil Martin in nejevoljen zvil z glavo, ko se je vrnil izpod bajte. »Sneg voham!«

Z dnem je res pričelo počasi padati izpod posivelega neba. V meglici sva še enkrat obšla svojo sinočnjo gaz vsak po svoji strani in potem dognala, da se kuna to noč ni dvignila. »Zlodjeva žival!« je robantil Martin. »V kakšni luknji se gosti s polhi, midva pa sva zaman prezebala. Kar pojdiva,« je jezno pljunil v sneg. »Za ta teden je podelano.« Metlo je vedno bolj. Drsala sva in padala po tistih strmalih od Mravljjišč dol proti Bistrici in tudi v dnu je bilo že do kolen snega, ko sva se otresala in otrkavala pred Domom. Po debelem snegu nisem več maral v Črni vrh. Martin je ono kuno sam dognal nekaj dni po metežu v Beli, da vsa tista mučna pot le ni bila zaman.

Že poleti, ko je sneg odlezel v poslednje plazove in so Brezjani že pasli po Sedlu, sva se z Martinom spet srečala.

»Greš kaj v Črni vrh?« me je podražil, ker ni pozabil, kako sem se spotoma navzdol v Bistrico, ko sem z njim vred zdrsoval in padal, pridušal, da me noben zlodej več ne spravi v tak grd svet.

»Pojdem, zakaj pa ne,« sem mu odvrnil. »Bom vsaj v lepem videl, kakšna so tista rebra in gošča pri Mravljjiščih.«

»Nikar ne hodi,« se je porogljivo pomuznil. »V Luški Beli so sledili medveda in gotovo je, da bo prilezel kot vselej, tudi na to stran na Mravljjišča. Nemara pa je že gor in razkopava tiste kupe za mravljami. «Če te dobi...«

»Meniš, da mu bom pokazal pete? Prav rad bi ga videl od blizu.«

Martin se je le režal, ko sem se čez nekaj dni res odpravil v Črni vrh. Toda kakor mi je bil razkazoval, kje gre steza in okoli katerih robov je treba obračati, sem le tu pa tam naletel nanjo, ker je sneg potlačil listje in bilje, da je ni bilo videti.

Pri Medvedji bukvi, ki je že zdavnaj ni več in je po njej ostalo le ime, sem se malo bolj ogledal. Nekoč je bil medved v neznanu jezi opraskal ter odril bukev in se očohal ob njej, da je pustil cele šope dlake na lubju in spet zgnil po svojih potih.

Kar pomnijo ljudje, prihajajo od časa do časa medvedje iz daljnih kočevskih gozdov semkaj v Grintovce.

Nenadoma se pojavi kakšen samotar na Menini planini in pokolje nekaj ovac. Potem ga začutijo v Podvolovljeku in Luški Beli, kjer spet razbije kakšen ovčjak ali raztepe pasočo se tropo. Nato obere Korošico in po Repovem kotu krene v Črni vrh, koder ga je vselej slediti pri Mravljjiščih. Od tam se potem poda čez Sedlišček in Jermanico v Konec, povzpne na Kalce in pod Grebenom zavije v Kokro. Nato se potepa po Storžiču in Košuti in nazadnje ustavi na koroški strani v Medjem dolu pod Stolom. Prav tod se potem tudi vrača.

Tiste čase medvedje še niso bili zaščiteni in marsikaterega je zatela krogla na poti tja in nazaj. Ta medved, ki bi ga bil rad videl, pa se medtem že vrača iz Medjega dola in je bil hudo gospodaril po Kokri ter je na Kalcih poklal tropo ovac.

Lovci so mu bili neprestano za petami, pa ga niso mogli dobiti na strel. Danes je še bil na Kalcih, naslednji dan pa je že rogovilil po Vodolah pod Korošico, rjovel in spet dal vedeti o sebi, ko je pobil kakšno živinčce kje pod Krvavcem.

Na Mravljjiščih sem videl, da je bil medved že pod mano. Vsa, do poldrug meter visoka mravljjišča, so bila razkopana in mravljje so spet že dokaj znosile svoja razdrta domovanja.

Gledal sem za sledovi in pri Kalu, ki je malo vstran, sem našel v blato razhojeno prst. Medvedje stopinje pa je že razstopicala srnjad, ki hodi tjakaj pit.

Svet je pri Mravljjiščih že toliko odprt, da sega pogled izmed debel na Mokrico in Kalce. Sedel sem na podrto smreko in se zagledal čez globel.

Na medveda že nisem več mislil. Kdo vé, kod se je tedaj že potepal. Videl sem orla,

ki se je spreletel od Jermanovega turna proti Brani, nato pa me je zmotilo žolnino drdranje s suho vejo in komatarjev ščeбет. Kar je nekje počila suha veja in po gošči je zalomastilo, da sem bil na mah pokoncu. Skočil sem za debelo smreko in ves zadihan čakal, kaj se bo pokazalo.

Nekakšno momljanje se mi je zdelo kar medvedje in čeprav sem dobro vedel, da medved, če že ni ranjen, beži pred človekom, se me je lotevala mrščavica.

»Kar bo, pa bo,« sem se miril. »Vsaj videl ga bom, kakšen je.«

Nekaj rjavega se je motalo med smrečjem. Samo hip še in zver je imela stopiti na plan. Tedaj pa sem kar pozijal. Med vejami sem namreč namesto medvedjega gobca zagledal zadihani obraz Bosovega Franceta, ki je s puško pod pazduho robanteč ril na plano in tudi že ves obstal kakih trideset korakov od mene.

Nisem vedel, kaj bi. Videti me ni mogel, toda če bi jaz kaj zašaril, kot je prej on, bi me prav lahko imel za medveda in mi poslal kroglo med rebra.

Francé je hodil okrog mravljišč in gledal za sledmi, zato sem se lahko po tihem odmaknil od smreke na plano in kar najbolj vedro sem se oglasil:

»Glej ga no! Mislil sem že, da je medved.« Zasuknil se je, kakor bi treščilo vanj.

»Od kje pa si se vzel?« je bil ves osupel. »Kar ustrašil si me.«

»V Zeleniške špice grem,« sem mu povedal. »Si kaj sledil medveda?«

»Tule je bil pred dobrim tednom, že drugič,« je kazal po razmetanih mravljiščih. Zdaj pa menda spet vasuje pri Štajercih, pa naj se oni peklijo z njim,« je potem govoril, ko sva sedla na ono podrto smreko. »Sit sem že te gonje.«

Lovci res niso imeli lahkega dela. Kmetje so jim oponašali, da jim ni mar za škodo, ki jo trpe zaradi medveda, in so kar namigovali, da bodo sami zgrabili za puške, če ga skoraj ne ugonobe.

Posedela sva tam na robu in France je menil, da mu je spet nek hudič pozimi požgal drva v bajti pod Dedcem, ki jih je bil jeseni pripravil za spomlad.

Seveda sem modro molčal, ko je ugibal, kdo bi utegnil biti. Pa je kar naprej napletal:

»Saj, kaj vas turiste le nosi tod okrog?« je vpraševal in se delal hudega. »Ne veš, da so lovska pota prepovedana?«

»Kar pokaži mi tisto tvojo lovsko pot,« sem se obregnil. »Še obrniti se ne vem kam; taka goščava je, da še lisica komaj pride skozi.« Razšla sva se kajpak v najlepšem miru. On dol v Bistrico, jaz pa naprej proti bajti.

Pred večerom sem potem postal na robu jase. Nad Belo se je ves teman dvigal Rzenik, le po Konju se je še pasla zarja in počasi ugašala v daljnih oblakih. Ptice so že utihovale in od nikoder ni bilo drugega glasu. Tu zgoraj je bil mir, kakor je komaj še kje drugod, in divja, komaj dotaknjena pokrajina me je vsega zajela vase.

Ob ognju v bajti sem se spomnil, kako sva pozimi z Martinom prezebala. Vseh besed, ki sva jih bila potrosila, in njegovega pripovedovanja o stvareh, ki jih je pomnil.

Dolgo je že moralo biti, ko je bila postavljena ta bajta in so podrli gozd na belsko stran ter spravili les po drčah v dno. Na jasi je potem pasel nek pastir in sproti trebil planino, kar se je naraslo mladovja. Nekoč pa so ga pogrešili, ker ni prišel v dolino po živež. Nikoli ga niso našli. Morda se je ponesrečil na divjem lovu in še danes trohne njegove kosti v kakšni grapi.

Nič ni ostalo za njim kot zbledel spomin, a Martin je pripomnil, da se vrača. Stari Bos, da ga je bil slišal, ko je prenočeval v tej bajti in poslej zaradi tega ni hotel več, tako ga je prizadelo.

Nisem se bil posmehnil preprostemu človeku. Ljudje, ki sicer vse življenje prebijejo v gorah, ne marajo nočne samote. Z mrakom se jih polasča njim samim nerazumljiv nemir. Moti jih praznoverje, vera v duhove mrtvih, ki se vračajo na svoja nekdanja pota in se oglašajo v viharjih in jekanju odmevov.

Vendar sem se moral nasmehnuti samemu sebi, ko sem v bajti zapahnil vrata. Kdo neki bi utegnil priti ponoči semkaj gor! Komaj medved bi mogel vohati okrog.

Žerjavica je bila že potlela, ko sem počasi usnul. Nisem vedel, koliko časa in kod so me nosile sanje, ko sem menda planil kvišku, ker me je prebudil silovit ropot. Vendar sem se takoj zavedel. Po ostrešju so se preganjali polhi in zunaj je velo po drevju. Veje so se škrtaje trle med seboj in nekje pod bajto se je oglašal skovir.

Polhi so se potuhnili, ko sem podnetil ogenj in sem jim k temu tudi pomagal s polenom, zunaj pa je počasi nastajala prava divja plav,

da bi iz nje lahko razbiral lajanje gonečih psov ali tožeče glasove vračajočega se materika. Poslušal sem te glasove in sem verjel Martinu, da je celo drzni stari Bos ob njih popustil. Bili so nekakšna divja, prestrašujoča neubrana glasba, ki me je motila v spanju. Zjutraj je bil dan kot umit. Nevihta se je bila znesla nekje nad Kalci in o nočnih strahotah ni bilo več sledi. Sonce je sijalo po jasi in bil je se s tihim tapljanjem otesalo rosnih kapljic. Spet je bil dan kakor prejšnji in še mislil nisem, da bo komu na svetu mar, kje se potikam.

France je bil v Bistrici povedal, da sem namenjen v Zeleniške špice. Zato je sodil, da bom naslednji večer gotovo spet v dolini. Ni me pa bilo in dala me je šele četrta noč, ker me je na Korošici zadržal dež.

Zenske v Domu pa so kar zavrisnile, ko sem se pokazal in se razletele na vse strani, da sem se še sam splašil.

Zmeden gornik je namreč prišel z negotovo novico, da se je nekdo ubil v Zeleniških špicah in domačini so precej pogodili, da sem bil to jaz. Vendar so naposled le verjeli, da sem še živ in še tisti večer se je skazalo, da se je nekdo res ponesrečil v Mrzli gori, nepoklicani sel pa je naredil le zmešnjavo.

Pogrešani pastir se pač ne vrača v Črni vrh; le jaz, ki so me tudi imeli za mrtvega, še prihajam. Vendar, četudi sem obral vse tiste strmale in zakotja, vsega še nisem spoznal. Preveč je njegovih skrivnosti. In kakor ga je videti z Dedca kot valujočo morsko plan, je njegovo dno vse pregloboko, da bi mogel dognati do kraja.

Kako noč v mlaju bo spet prišel medved na Mravljišča. Napolil se bo po starih sledih, ki so jih bili pred njim uhodili njegovi predniki. Dvignil se ob času, ko ga bo obšla sla kot jeseni ptice selivke. Iskal bo davna svobodna prostranstva, ko ni bilo nikogar nad njim in človek še ni motil njegovih poti. Toda nepoštešen in v večnem nemiru bo taval iz kraja v kraj.

Počasi minevajo tudi poslednje divjine. Tu zgoraj v Črnem vrhu pa je, kakor bi se ustavil čas. Sledi se sproti zabrisujejo. Leto se menjava z zimo in čeprav vse rase in odmira, se prastarim macesnom v robu pod Dedcem, ki zro v pretekla stoletja, ne poznajo zime in viharji. Vedno znova ozelene, ko odleze sneg izpod njihovih vznožij.

Padec

Ob desetletnici tragedije v Špiku

Janko Blažej

Grapo v Mali Mojstrovki sem običajno plezal kot uvodno turo v zimski sezoni. Grapa pozimi ni kar tako; že vstopna raztežaja sta lahko prav zapletena, če je premalno snega in je veliki zagvozdeni bolvan treba obplezati po skalah. Nato sledi snežena vesina, sprva še dokaj položna, pod robom pa že tako strma, da je treba temeljito poznati tehniko plezanja pozimi. Gorje, če se izkaže, da nisi več ravnanju s cepinom ali če si stopiš z derezo v hlačnico ali v vrv. Višek ture pa je izstopna opast. Lepo zavita se vije skoraj po vsej širini grape in komaj ji najdeš ranljivo točko, če je sneg pravi. Ko se dobro ustopiš in se pripraviš k sekanju snega, ti splava pogled navzdol čez strmal do ožine pri vstopu in še dalje čez vesino do Erjavčeve kočice na gričku. Vse to stopnjuje veličino trenutka, ki se zelo kmalu sprevrže v popolnoma drugačen položaj. Cepin zasadiš, kar je moč visoko, okobališ sneg, sonce ti oslepi oči in veter s planjave ti udari v obraz — še kratek drget mišic in tura je končana. Ko sestopaš, si misliš: »Pravzaprav je vse skupaj le strm sneg«, a kljub temu ti je všeč, da si turo napravil, zraste ti samozavest in že kuješ načrte za zahtevnejše ture.

Grapo sem preplezal večkrat, mislim, da največkrat skupaj s Slavčevim Sašo; zdi se mi, da sem bil dvakrat ali trikrat v njej tudi sam. Najbolj mi je ostal v spominu prvi vzpon po grapi. S Sašo sva bila takrat še resnična začetnika pozimi in uspeh nama je obema mnogo pomenil. Na povratku sem v Erjavčevi koči očaral dekletko in kaki dve leti sva se srečavala v hribih. Prava ljubezen pa se ni mogla razviti, mislim, da po moji krivdi, ker sem bil preveč zaverovan v stene. Čudno je, da mi je prav zaradi tega srečanja še ostal ves vzpon zelo plastično v spominu.

Popolnoma jasno je, da sem peljal v grapo tudi Slovenjebistričane, ko sem začel plezati z njimi. Biti je moralo še v začetku zime, zakaj spominjam se, da je bilo snega malo in še ta ni bil dosti prida. Bil je sipek, vrhnja plast se je predirala in dereze so zelo slabo prijemale. Tudi vstopne skale niso bile zasnežene in so nam dale kar dosti opravka. Plezali smo v dveh navezah in čeri pri vstopu mi nikakor niso bile všeč. Kot ostri zobje v krokodilovem gobcu so zapirale izhod in na njih bi se razčesnilo vse, kar bi zdrsnilo po grapi. Napredovali smo še dokaj dobro in kmalu smo bili pod robom. Snega je bilo premalo in zadnji raztežaji v skali so bili skoraj popolnoma kopni in pod robom celo poledneli. Naše napredovanje se je ustavilo. Vreme je bilo neprijazno, ovila nas je megla in veter je nosil šope snežink. Milan pod mano se je pribil na steno in pozorneje prijel za vrvi. Centimeter za centimetrom sem se prebijal kvišku, čeprav je bilo vse skupaj videti čedalje bolj brezupno. Za malo se mi je zdelo, da bi se moral sedaj obrniti, ko sem vendar že tolikokrat preplezal grapo. Sunek vetra je dokončno izluščil iz megle potuhnjeni mokasti zid, ki se je grezil nad steno tam, kjer je običajno bila lepa in zdrava opast. Dokončno sem se odločil za umik. Prijateljem je vidno odleglo, ko sem bil zopet pri njih. Vsak umik je poraz. Naš umik se je kmalu spremenil v paničen beg. Megla se je spustila navzdol in nas je odela v svoj beli prt. Moč vetra je narasla in sunki snežink so nas bičali v obraz. V nas je vstala predstava tople kmečke peči v Erjavčevi koči in vročega čaja na mizi in postopoma je obsedla vse naše čute. Vendar smo se v hudi strmini v zgornjem delu grape še vedno v redu varovali. S tovarišem sva se s cepinom pribila v sneg in sva varovala tovariša, ki sta sestopala. Ste kdaj že doživeli v gorah silo in sunek, ki jo ima padajoče telo? Kot zlovešča senca je strmoglavil plezalec iz megle nad nama na tovariša ob meni in ga brezglasno zbil v globino. Le svitek naglo se odvijajoče vrvi ob meni je pričal, da je bilo vse resnica in ne le hud privid. Občutil sem vso lepoto in veličino trenutka, ko je še mogoče rešiti človeško življenje in izdril sem cepin iz snega ter ga zadril z vso silo do okla v sredino naglo izginjajoče vrvi. Naslednji hip je mogočen sunek tudi mene vrgel s stojišča in le rahlo sem zaznal trzljaj, ko sem tudi plezalko na svoji vrvi potegnil za sabo.

Ukrepal sem tako, kot so nas učili na zimskih tečajih in kot sem sam pogosto učil druge. Z obema rokama sem oklepal cepin in skušal zavirati z nogama, vendar je bila brzina prehuda in paziti sem moral, da ne bi dobil vrtilnega momenta in me ne bi kot žogo vrglo v zrak. Ne morem reči, da bi bil kaj posebnega doživljal, razen morda razočaranja, ker padam. Nenadoma se mi je zazdelo, da že precej časa drvimo nizdol. Prav tedaj sem tudi zaznal, da naša hitrost pojema. Prišli smo v položnejši in mehkejši sneg v spodnjem delu grape. Vrgel sem se na trebuh, razkročil noge in uporabil cepin. Zaviral sem na vso moč. In tudi z uspehom. Kmalu smo se komaj še premikali in končno se je vrv zažrla v pas in v ramena ter me zarinila še globlje v sneg. Obstali smo.

Bil je pa tudi že skrajni čas. Milan je visel precej potolčen in omotan med vrvmi že med zobmi v »Krokodilovem gobcu« in tudi ostali nismo bili več daleč od njega. Dolžina padca je znašala kakih sto petdeset metrov.

Pravzaprav ni več dosti pripovedovati. Sestopili smo k Erjavčevi koči in na varnih tleh so se tovarišem dodobra razvezali jeziki. Po-doživljali so padec v podrobnosti in razmišljali o možnostih, ki bi se bile lahko uresničile. Med padcem bi bili skoraj drug drugega poklali z derezami in vsi smo izgubili cepine. Vanč je slekel hlače in je naštel štirideset vbodljajev s konicami derez. Vera je imela več centimetrov globoko rano v dimljah. Bila pa je sramežljivo dekle in nam o rani sploh ni govorila. Nanjo nas je opozorila šele oskrbnica, ko je prišla Vera k njej po razkužilo. S težavo in na silo smo spravili Vero v Kranjsko goro in k zdravniku, da jo je zakrpal. Meni se je zdel padec zadeva, ki jo je bolje premolčati.

Več kot desetletje je minilo od takrat. Vanč in Milan sta nedolgo zatem umrla v Špiku, Vera je še plezala leto ali dve, potem pa je baje utonila v jehovskem samostanu na Hrvaškem. Tudi jaz le še poredko pridem v gore. V soncu in dežju križarim z avtom po hribih in dolinah temnozeleno pokrajine z morjem v ozadju. Morje je včasih bleščeče in mirno kot čisto srebro, drugič razpenjeno in divje ter se v ozkem belem pasu meče ob breg. Hči, ki je takrat še nisem imel, bo že kmalu šla v šolo. Kadar se po neurju za nekaj ur zasveti na obzorju venec belih gora, se me zopet polasti hrepenenje. Želim si, da bi spet plezal v snegu in ledu, kot nekoč.

Spomini s Stola

Dr. J. Prešern

I.

In zopet leži pred menoj stara spominska knjiga SPD. Tretja je, ki so mi prišle z leti po naključju v roke, potem ko sem mogel pregledati vpisne knjige nekdanje Vilfanove kočje na Begunjščici in Vodnikove kočje na Velem polju¹. Tudi ta je lepo ohranjena; dobro čitljiva in v trdno platno vezana leži pred menoj vpisna knjiga nekdanje Prešernove kočje na Stolu od dneva otvoritve dne 31. julija 1910 do sredi avgusta 1922. Kot vse tedanje vpisne knjige SPD ima rubrike: Zaporedna številka, datum, ime vpisnika, članstvo, opazka, vse v slovenščini, nemščini in francoščini. Široke kolone ima, tako da je obiskovalec imel dovolj prostora za svoje pripombe, za srčne izlive, vremenska opazovanja in kritiko oskrbe. Zato je tudi ta knjiga nekako skromno zrcalo naših domačih društvenih in nedruštvenih razmer zadnjih petdesetih let. V njej najde svoj odmev prva svetovna vojna, koroški plebiscit in italijanska okupacija Primorja — vse to v široki rubriki »opombe«.

Listam po knjigi spočetka kar sem in tja brez sistema in kakega načrta. Pa že vstajajo pred menoj izraziti obrazi dragih znancev in sicer znanih osebnih neznancev izpred petdesetih let. Tako izraziti so, da v pol stoletja niso mogli obledeti: Osebnosti iz našega kulturnega in političnega življenja, literati in politiki, znani in manj znani planinci, mnogo je med njimi takih, ki se šele tukaj izve o njih, da so hodili po gorah, vsi tisti,

¹ Ob dvajsetletnici Vilfanove kočje, PV 1928. Iz stare spominske knjige, PV 1951.

ki jih je poleg njih poklicnega dela privlačila tudi gora. Vseh slojev so in najrazličnejših poklicev, od mizarskega pomočnika do univerzitetnega profesorja, od študenta do dovršenega doktorja, od domačinov izpod Stola, od tujcev iz New Yorka do ruskega Harkova. Začenja se doba v našem planinstvu, ko postaja množično in ko ni več pridržano le nekaterim slojem, katere je gnalo v gore znanstveno raziskovanje ali želja po prvenstvenih vzponih klasičnega alpinizma. Na Stolu je do otvoritve te kočje gospodaril nemško-avstrijski Alpenverein in uganjal od tod po Karavankah svojo politiko, to tem lažje, ker je imel spodaj na Jesenicah dobro organizirano zaledje. Njegova postojanka na Stolu je bil Valvasorjeva kočja. Z dograditvijo Prešernove kočje na vrhu Stola je dobila njegova fronta globok vdor kakor poprej na Triglavu s Kredarico in na Golici s Kadilnikovo kočjo. To je bilo tem lažje, ker je AV postavljali svoje kočje vse prenizko. Globoko doli ležeče Valvasorjeve kočje smo se tedanji mladi planinci zato tem lažje ognili v velikem loku.

Na prvi strani ima ta knjiga zaznamek: Prešernova kočja je bila otvorjena 31. jul. 1910. Vendar so prvi vpisi datirani še s prejšnjim dnevom, ko se je pač na predvečer sestal odbor, zastopniki društev in številni gostje seveda iz Kranja. Prvi je vpisan prof. Anton Zupan kot načelnik podružnice Kranj, nato tajnik Josip Bučar, blagajnik Janko Rozman in podnačelnik nečitljivega imena. Knjiga izkazuje za 30. in 31. julij skupno 182 vpisov, poleg Sajovcev, Kušarjev, Šavnikov, Mayrjev in Crobathov iz Kranja še druga bolj ali manj znana imena: Dr. Josip in dr. Fran Tominšek, botanik Rajko Justin, Ivan Korenčan (prva poroka na Triglavu!), inž. Viktor Skaberne, dr. Tičar, prof. Peterlin, dr. Alojzij Kokalj, dr. Rekar, dr. Just Pertot iz Trsta, zdravnik dr. Demšar, advokat dr. Luce Treo, dr. Mirko Triller, dalje danes že davno pozabljeni veliki dobrotnik nekdanje Ciril Metodove družbe inž. Karol Polak iz Tržiča, takrat še medicinec, poznejši kirurg dr. Mirko Černič in meni kot redkemu še znani jurist Blaž Lipar iz Celovca (vpisan je potem še 31. 7. 1910 in 5. 6. 1911). V svojem vseslovanskem navdušenju se je v balkanski vojni 1912—1913 prijavil v črnogorsko vojsko kot prostovoljec in tam padel. Po tedanjih običajih je brezniško občino zastopal župan Finžgar. Ob otvoritvi je bila

Stol z Dobrče

Foto dr. J. Prešern

navzoča tudi Ivanka Jegličeva s Sela (vpisana pozneje še enkrat iz Beograda), ki jo je Janko Mlakar ovekovečil v svojem Trebušniku.

Če pregledamo obisk koč v tem času, se pokaže takale slika:

Leto	Prvi vpis	Zadnji vpis	Skupaj
1910	30. 6.	5. 11.	417
1911	4. 6.	5. 11.	563
1912	16. 1.	3. 11.	513
1913	6. 2.	23. 10.	599
1914	6. 2.	27. 8.	241
1915	23. 5.	29. 8.	9
1916	3. 6.	4. 8.	10
1917	27. 5.	14. 10.	29
1918	3. 2.	8. 12.	31
1919	26. 7.	28. 9.	318
1920	17. 1.	21. 11.	600
1921	30. 1.	10. 11.	843
1922	19. 3.	20. 8.	602

za datumom 20. 8. 1922 je knjiga polna, odprta pa je bila koč vsekakor še do konca seziye.

Iz tega je vpliv vojne jasno razviden, nič manj pa nagel porast vpisov po njej.

Koča je prvo vojno srečno preživela, ker ni najti poročila, da bi bila izropana ali prepuščena usodi, kot se je to zgodilo z Vilfanovo koč na Begunjščici. Ne mala zasluga gre tedanjemu oskrbniku Antonu Legatu s Sela, ki je, sodeč po njegovih vpisih v knjigi, tudi v vojnih letih koč obiskoval, tako n. pr. leta 1918 3. 2., 19. 5., 29. 6. in celo 8. 12.

Od zgoraj navedenega števila obiskovalcev je odpadlo na druge narodnosti — ne sodeč o državni pripadnosti, z izjemo koroških Slovencev — za čas od 30. 7. 1910 do 20. 8. 1912: (gl. tabelo str. 110 spodaj)

Po mirovni pogodbi 1919 in plebiscitu na Koroškem se upošteva državljanstvo z izjemo koroških Slovencev. Avstrijskih Nemcev je od 1920—1922 bilo 25, rajhovcev 1, koroških Slovencev 12, Italijanov 1, drugih 7. Iz tega pregleda je razvidno, da je bil obisk Nemcev in nekdanje Avstrije (pri tem so seveda všteti ljubljanski, tržiški in jesiški Nemci) razmeroma močan, da so bili koroški Nemci dobro zastopani in da je bil obisk koroških Slovencev kot neposrednih mejašev minimalen. Morda se je kdo vpisal v nemškem pravopisu, morda ni navedel kraja bivališča, ki bi dal sklepati na poreklo. Od slovenskih vpisov pa prijetno, a z grenkim priokusom bodeta v oči vpisa v čisti slovenščini:

Pavl Koschier, učitelj, Velikovec, Gorotan — 24. 8. 1910 in

Fran Aicholzer, učitelj, Malošče pri Beljaku — 24. 8. 1910.

Danes in teh krajih pač ni več zavednega slovenskega učitelja.

Ob otvoritvi sami ni nobenega nemškega vpisa.

Prva leta se ponavlja skoraj od tedna do tedna eno ime in spada tudi pozneje med najpogostejše, ime prof. Antona Zupana (roj. 1875, umrl 1945), Prešernovega najožjega rojaka iz Vrbe, profesorja v Kranju in načelnika podružnice SPD v prvem desetletju. Danes je skoraj pozabljen in v naši planinski literaturi ne najdeš niti kratke notice ob njegovi smrti, spomenik, ki si ga je sam postavil v obliki kočice na vrhu Stola, pa je pobrala zadnja vojna. Naj mi bo dovoljeno, da v dokaz njegove velike skrbi za postojanko, navedem njegove obiske po datumih:

V letu 1910: 30. 7., 7. 8., 17. 8., 17. 9., 2. 10., 9. 10., 5. 11.

V letu 1911: 6. 4., 18. 6., 22. 6., 14. 7., 21. 7., 28. 7., 18. 8., 26. 8., 30. 8., 9. 9., 27. 9., 15. 10., 5. 11.

V letu 1912: 4. 5., 1. 6., 9. 6., 23. 6., 29. 6., 4. 7., 9. 7., 19. 7., 26. 7., 2. 8., 6. 8., 17. 8., 24. 8., 31. 8., 13. 10.

V letu 1913: 1. 6., 15. 6., 29. 6., 12. 7., 29. 7., 5. 8., 17. 8., 23. 8., 28. 9., 23. 10.

V letu 1914: 21. 6., 13. 7., 30. 7.

V letu 1915, 1916, 1917, 1918 ni vpisa (vojna!).

V letu 1919: 19. 7., 26. 7., 16. 8., 20. 8., 7. 9., 27. 9.

V letu 1920: 12. 6., 8. 7., 13. 7., 18. 7., 10. 8., 19. 9., 21. 11.

V letu 1921: 22. 5., 5. 6., 12. 6., 19. 6., 26. 6., 10. 7., 17. 7., 31. 7., 7. 8., 11. 8., 18. 8., 28. 8., 3. 9., 18. 9., 27. 11.

V letu 1922: 3. 6., 18. 7., 3. 8., 10. 8. in še večkrat, ker se vpisi končajo z 20. 8. 1922.

Skupaj torej devetdeset obiskov v devetih letih ali povprečno deset na leto. Že pred menoj je nekdo te obiske štel in jih zaznamoval z rdečilom, a se je zmotil, ker jih je naštel le 73.

Po otvoritvi najdemo še naslednje avtogramе:

Srečko Magolič, slikar amater — 13. 8. 1910.
Josip Wester — 17. 8. 1910 v družbi s prof. Jeršinovičem in 23. 7. 1911 v družbi z dr. Jos. Oblakom.

Dr. Jože Kuhar, advokat in planinec iz Kranja — 25. 8. in 9. 10. 1910.

Janez Jalen z Rodin, pisatelj — 29. 8. 1910 z dijaško izkaznico, 10. 8. 1911 kot abiturient, 18. 8. 1911 in 31. 8. 1912.

Dr. Josip Plemelj, Bled, univ. prof., matematik — 18. 9. 1910, 10. 9. 1911.

Dr. Josip Cerk, prof. — 2. 10. 1910. — Leta 1912 se je ponesrečil na Stolu.

Dr. Josip Šašelj, sodnik in plan. pisatelj, se je prvotno pisal Wieser in je kasneje sprejel rodbinsko ime svoje matere Šašelj. 5. 6. 1911 vpisan še kot Josip Wieser, Celovec, 10. 9. 1911 kot dr. Josip Wieser, c. kr. avskultant, Celovec, 29. 8. 1912 in 15. 6. 1913 pod istim imenom, 7. 9. 1921 pa kot dr. Josip Šašelj.

Dr. Hinko Dolenc, Trst, lovski pisatelj — 2. 7. 1911, 7. 8. 1921.

Dr. Aci Pavlin, planinec, prvi gospodar Doma na Krvavcu: 2. 7. 1911, 7. 7. 1912, 20. 3. 1921, 19. 6. 1921.

Dr. Jos. Oblak — 23. 7. 1911 v družbi s prof. Westrom.

Blaž Reichmann, avskultant iz Celovca, javni delavec, 5. 8. 1911.

Dr. Aleš Stanovnik, odvetnik, politik, padel kot talec med okupacijo v Ljubljani, se je vpisal 11. 8. 1911 kot Aleš Stanovnik, prvošolec iz Horjula, dalje 18. 8. 1912, kot tretješolec dne 29. 8. 1913, kot abiturient 12. 8. 1919. Zadnji vpis 1. 8. 1921.

Dr. Val. Štampihar, odvetnik v Kranju, je vpisan razven na dan otvoritve tudi še pozneje in 22. 8. 1911 s sinovi: Juri, Vladislav, Niko, Peter, Ivo in Tone.

Pavel Kunaver — 13. 7. 1912, 2. 11. 1914, 10. 8. 1921.

Ivan Korbar iz Radovljice, 29. 7. 1912, 21. 6. 1913, 3. 8. 1913, se je kasneje smrtno ponesrečil na Begunjščici.

Prof. Alfonz Paulin, botanik in pisatelj prve slovenske knjige za srednje šole, od 18. od 19. 7. in z njim

Franz Juvan, c. kr. vrtnar v botaničnem vrtu v Ljubljani.

Leto	Nemci vstr. in raj	Koroški Nemci	Čehi	Hrvati	Poljaki	Rusi	Kor. Slov.	Ital.	Ostali
1910	44	29	6	—	3	—	5	1	1
1911	135	32	17	3	1	—	10	20	—
1912	95	22	10	2	—	1	3	5	3
1913	134	52	11	—	5	—	5	4	6
1914	74	12	7	9	—	—	3	1	5
1915	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1916	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1917	5	—	3	—	—	—	—	—	—
1918	—	—	—	6	—	—	—	—	—
1919	1	—	1	8	—	—	—	—	—

Prof. Jaka Zupančič, planinec, Gorica — 18. 7. 1912.

Rudolf Badiura se je vpisal kot član društva Dren 20. 7. 1912 in 16. 7. 1920.

Dr. Otokar Rybář, voditelj tržaških Slovencev — 26. 7. 1912.

Dr. Anton Švigelj, odvetnik in planinec — 25. 8. 1912.

Fr. Kocbek, plan. pisatelj, Gornji grad — 21. 8. 1913.

Lojze Kanfeljc, planinec — 8. 6. 1913, 28. 6. 1914.

Vilko Mazi — 21. 8. 1919.

Radivoj Peterlin — Petruška, Kamnik, pisatelj — 27. 7. 1919.

F. S. Finžgar — 21. 8. 1919, 19. 8. 1921.

Fedor Košir, sedaj predsednik PZS — 11. 9. 1919 (še neizpisana pisava!) in 18. 7. 1921.

Dr. Anton Mrak, planinec in plan. pisatelj — 15. 8. 1919.

Ljudevit Stiasný, plan. pisatelj (prvi letniki PV!), 20. 5. 1920.

Pavle Blaznik, takrat sedmošolec iz Škofje Loke, prof. in zgodovinar,

Jože Hafner, takrat četrtošolec iz Škofje Loke, sedaj kirurg primarij na Jesenicah, France Planina, sedmošolec iz škofje Loke, prof. in planinski pisatelj — vsi trije 24. 7. 1920, dr. Hafner tudi še 4. 6. 1922.

Dr. Viktor Vovk, odvetnik, plan. pisatelj 27. 8. 1921.

Klement Jug, takrat stud. phil. 15. 7. 1921. Bruno Rotter, Celje, svoj čas izdajatelj plan. koledarja, 28. 6. 1922.

Albin Torelli, sodnik, alpinist — 15. 7. 1922.

Dr. Miha Potočnik — 22. 7. 1922.

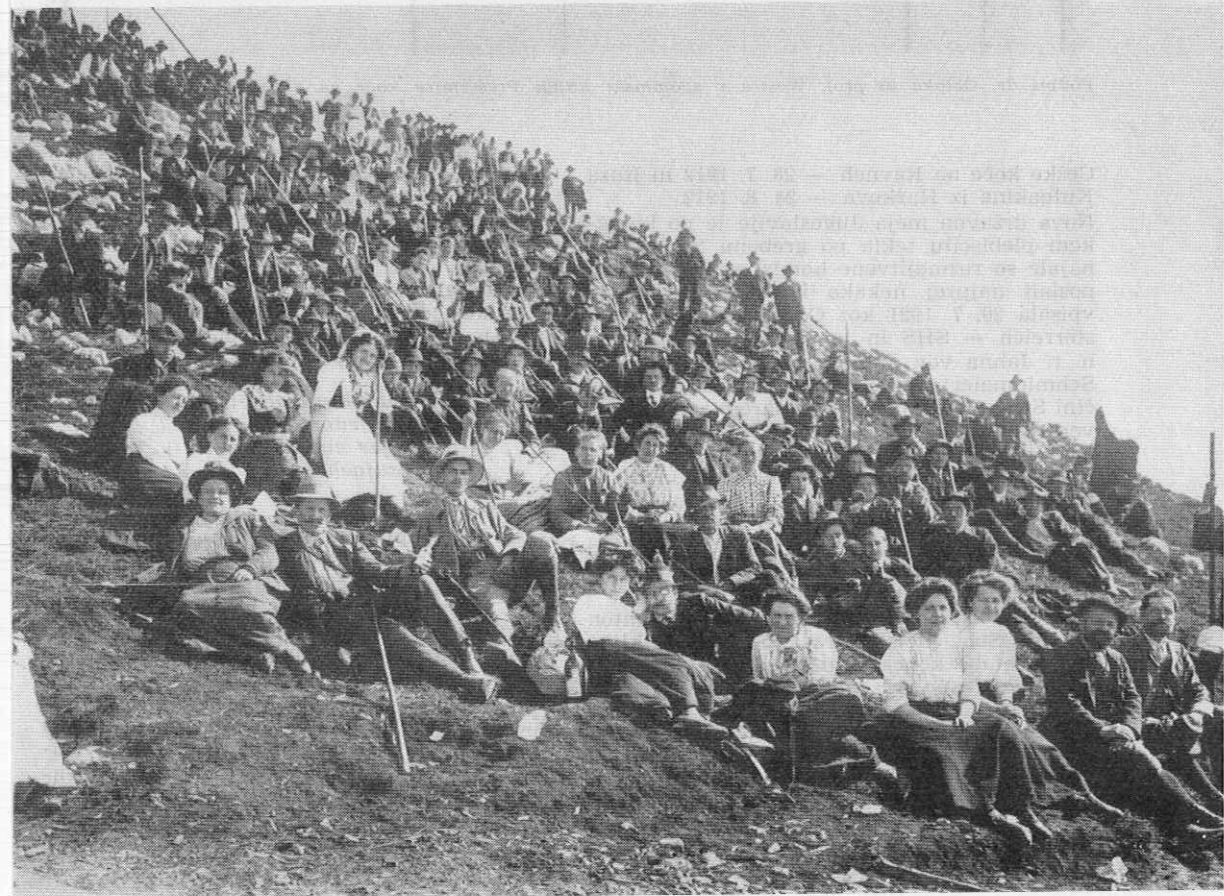
Vladimir Topolovec, alpinist — 1. 8. 1922; ponesrečil se je na Triglavu.

Stanko Žagar, narodni heroj — 2. 8. 1922. Popularnost Mlakarjevega Trebušnika na Triglavu izpričuje vpis: Jožef Kržišnik iz Žirovnice, Trebušnikov sin — 6. 7. 1913.

Od tujih obiskovavcev znanih imen je treba omeniti dr. Karla Chodounskega, graditelja

Množice ob otvoritvi Prešernove kočice na Stolu 31. 7. 1910. — Spodaj v skrajnem desnem kotu prof. Zupan in dr. Savnik

Foto Alojzij Vengar

		Juan Oblak Ljubljana	S.P.D.	Stol - Stol
		Dr. Josip Oblak Ljubljana	S.P.S.	Stol - Golica
2	"	Jos Westra Ljubljana	S.P.S.	Stol - Golica
3				

Podpis dr. Oblaka in prof. Westra v spominski knjigi Prešernove kočice na Stolu, dne 23. 7. 1911

Češke kočice na Ravneh — 28. 7. 1912 in Rusa Kulbakina iz Harkova — 24. 8. 1912.

Nova državna meja Jugoslavije je po koroškem plebiscitu tekla po grebenu Stola. Prihajale so razmejitvene komisije. Avstrijci so poslali najprej nekako izvidnico, ki se je vpisala 20. 7. 1921 kot Grenzkommision Oesterreich — SHS in je obstajala iz majorja n. r. Jahna von Jahnau in Nicolausa Schmidmaierja, ki sta prišla od Ridovca v občini Slovenji Plajberk. Mednarodna razmejitvena komisija pa je poslovala 30. 9. 1921. Kot člani so se vpisali: Lt. Col. A. J. Craser (?), Président de la comm. de délimitation de la frontière Austro — SHS, Capitaine Henry Quantin, Commission frontière, dr. M. Potočnik, razmejitvena komisija, in dr. Leonid Pitamic. Istočasno je bil navzoč kot privatnik tudi prof. Zupan.

Oskrbnik od otvoritve do 1914 je bil Anton Legat s Sela, ki je obdržal in izposojal ključ od kočice do konca vojne, potem pa je bil oskrbnik Franc Avsenik iz Most.

Iz rubrike »pripombe« odseva marsikaj, česar v današnjih knjigah zaradi tesnega prostora ni več najti. Vsakodnevno vreme, ki ga obiskovalci tožijo ali hvalijo, smeri njihovih potov, tudi kak pesniški izliv, hvalo ali grajo oskrbe. Ture so vodile večinoma s Stola na Golico ali obratno, Begunjščica je redko vključena v to smer, ki je tedaj imela še zelo

skromno Vilfanovo kočico in zveza s Stolom še ni bila markirana. — Anton Legat je bil vsekako dober oskrbnik, ker je v opombah vse polno hval o njegovi prijaznosti in dobri postrežbi, med tem ko opombe o njegovem nasledniku Avseniku, ki je bil tudi sicer znan kot čudak, povsem molčijo. Zlasti Nemcem je bila Legatova oskrba všeč, saj piše K. Lippert iz Celovca dne 7. 8. 1910:

*In aner krainischen Hütten,
s'wills jeder loben,
war gar ein Deutscher
gut aufgehoben*.*

Dr. Josip Cerk, prof., Ljubljana, je dne 2. 10. 1910 zapisal: Vreme pa tak, da ga nima vsak.

Dr. Fr. Mischitz iz Kranja dne 4. 6. 1911: Na dan otvoritve kočice je bilo navzočih več Nemcev nego Slovencev. — Gotovo pretirano, ker tistega dne ni nemškega vpisa.

29. 7. 1911 piše Augusto Nordio, Trst: Colle gambe salde e i pensieri puri. Viva Verdi!² Na videz zelo nedolžen vpis, ki naj bi izdajal vpisnika kot navdušenega muzika za Verdijevo glasbo. Ampak mož je bil hud iredentist! Pred približno sto leti, ko so se Italijani

² V kranjski kočici, vsak jo bo hvalil, je bil celo Nемец dobro spravljén.

³ Zdravih nog in čistih misli. Zivel Verdi.

borili za združeno Italijo, je bilo sloganov Viva Verdi povsod vse polno. Verdi je sestavljenka iz začetnic besed Vittorio Emanuele re d'Italia.

Ivan Krištof, mizarški pomočnik na Savi, je dne 30. 7. 1911 z okorno roko zapisal ne tako piškavo misel: Mi ljubimo naše Vrhe. In tiste, ki ljubijo naše Vrhe.

9. 8. 1911 Jaroslav Hetminski: Primus Polonorum suum nomen in hoc libro deposuit⁴.

10. 8. 1911: Abiturient Janez Jalen z Rodin v družbi Ivana Bulovca iz Begunj:

*Pred nama Slavija leži razpeta,
v jutranjem solncu kot opal blesti.
In duša naju? Od krasot zavzeta,
molče se čudi in molče strmi.*

11. 8. 1911: Prvošolec Aleš Stanovnik iz Horjula: Po dolgem, trudapolnem potu pozdravljena mi bodi Prešernova kočica na Stolu.

27. 9. 1911: Prof. Zupan, Kranj: Iz Žerovnice do Prešernove kočice prišel v 3 urah in 7 min. Že mogoče pri 36 letih starosti!

28. 7. 1913: Fr. Smodej, Celovec (politik, ob plebiscitu komisar za Koroško): Listam in listam, pa nobenega celovškega Nemca ne najdem, znak narodnostne nestrpnosti tega »plemena«. — Pisec je knjigo površno pregledal, ker je celovških Nemcev vpisanih lepo število.

V opombi k datumu 19. 8. 1919 je pripomba:
»Križ.

Dr. Josip Kušar, 28. 7. 1913.

Veliki prijatelj slovenskih gora! Kadar se izpolnijo preroške besede tvojega sedanjega sosedu Simona Jenka, kadar bodo žarele te naše planine ter se bo bolj delal dan po naših planinah — tedaj bo hvaležna planinska družina postavila kito cvetja na Tvoj grob«. To stran zavzemajo podpisi: A. Šarabon, dr. E. Bretl, dr. Karl Triller in Janez Krstnik Jalen.

21. 7. 1914: Dott. Guido de Kümmerlin, commissario poste - Trieste: Constato che anche qui si puo avere l'occasione di parlare italiano. Riconoscente al' ospitalità ricevuta⁵. Ali je oskrbnik Legat govoril tudi italijansko? Na prvo vojno se nanaša en edini zaznamek. Fr. Ogrin, stavbenik iz Ljubljane, pripominja

8. 8. 1914: Obisk je zelo slab, ker je vse mobilizirano.
Po vojni se vrača mir v domovino in v srca. Franc Rihteršič z Jesenic zapoje 14. 8. 1919:

*Na planinah mir in srečo
našlo moje bi srce,
željo to imam največjo,
druge nimam več želje.*

Zasedba Primorja in koroški plebiscit najdeta v opombah svoj odmev. Joško Cvek in njegova družba je zapisala 20. 7. 1920:

*Vse skrbi te zapuste, ko stopil si na vrh
gore,
le jaz se ene ne znebim, o Bože, noč in
dan trpim:
Kako mi brat Primorje trpi, kako ga nek
Taljan mori?
Ko dan bo prišel povračila, neusmiljeno
bo sablja bila,
naš meč in milostno nebo, naj uničita
zalego to!*

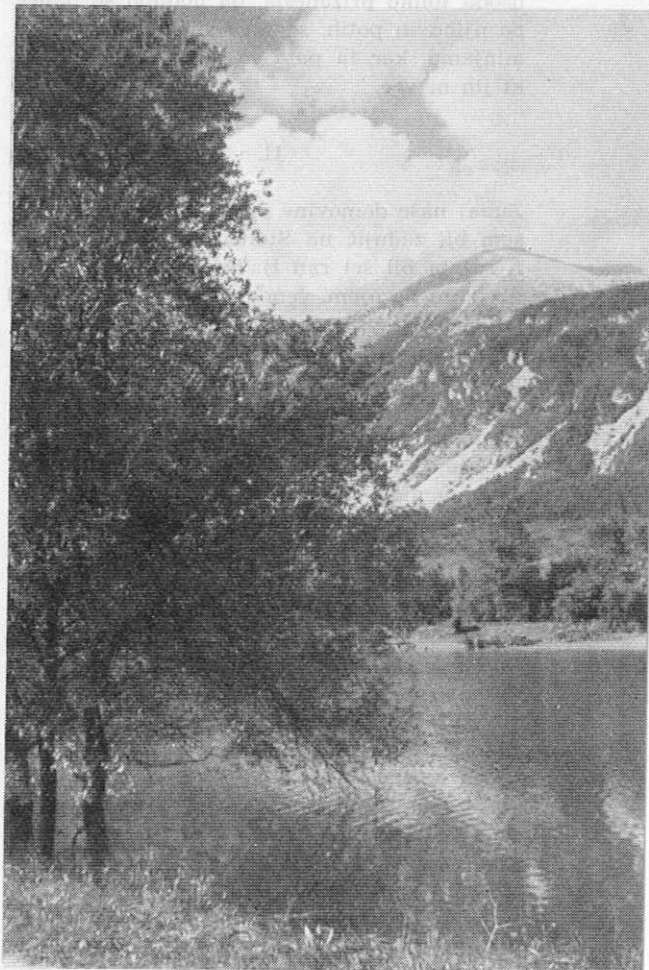
K temu so pripisi: Bravo g. Cvek! Al jih bomo!

Vosátkova-Gromova, Praga, Trst.
Se pritaknem in Bog živi mnogo Jožkov.
Podpis nečitljiv.

Daleč od politike je seveda pripomba Klementa Juga z dne 15. 7. 1921: Narava, kako sem ti hvaležen! Zakaj si ljudje ne poiščejo virov krasote, mesto da si iščejo nadomestkov v razkošju.

Izpod Stola

Foto dr. J. Prešern

⁴ Kot prvi Poljak se vpisal v to knjigo.

⁵ Ugotavljam, da tudi tukaj imaš priliko govoriti italijansko. Hvaležen za sprejeto gostoljubnost.

Na plebiscit se nanašajo vpisi:

26. 7. 1921. Gropa Šašelj, pravnik, in Tomaž Wieser iz Slov. Plajberka sta zapisala v cirilici: Preko granice dok još nema (nato v latinici) kitajskog zida-pozdrav bratom.

27. 8. 1921 dr. Fr. Mišič, Borovlje: Vsem mojim znancem v Jugoslaviji iskren planinski pozdrav iz avstrijskega Korotana. Mi nočemo umreti.

7. 9. 1921: Dr. Josip Šašel: Ali ta divni svet ne spada skupaj?

15. 9. 1921: Ferdo Primer, bančni uradnik iz Maribora: Na nam vsiljeni avstrijski meji se spominjamo zaslužjenih korotanskih bratov.

Tako, dragi prijatelj, so šli mimo naju obrazi dragih prijateljev in znancev, ki sva jih dolga leta srečavala po naših vrhovih, mimo naju so šli jasni dnevi mladosti, uspehov polna leta in usode, polne bridkosti. In vsi tisti, ki smo botrovali koči ob njeni otvoritvi, mi, ki nosimo sedaj sedmi ali osmi križ po dveh vojnah, vsi tisti od njih, ki jim je usoda toliko prizanesla, da hodimo še danes po njihovih potih, se jih s hvaležnostjo spominjamo, ker ta pota so nam ugladili tisti, ki jih ni več.

II.

Zunaj naše domovine je že divjala vojna, ko sem bil zadnjič na Stolu v septembru 1940. I, saj bi bil šel rad tja kmalu po prevratu, ne takoj po njem, vendar takoj potem, ko so se razmere vsaj malo uredile. In se mi je sv. Birokracij v Radovljici zelo zameril, ker mi je dovoljenje odrekel, tako zelo se mi je zameril, da se nisem danes več zmenil zanj. Preteklo pa je toliko let, da danes ne vem več, če so še tiste stezice, ki so včasih bile in zato na mojo prošnjo stopa danes pred menoj z Žirovniške planine graničar, visok kot gora, ožgan v obraz kot ustrojeno usnje. Poprosil sem za njegovo spremstvo, da ne bi zašel na kaka graničarska pota, ki ne peljejo vedno na vrh. Seveda težko sledim njegovim korakom, ki so pa vendar zaradi mene očitno počasni, in ga odpustim, ko vidim, da so stare stezice še vedno lepo izhojene in tako vidno markirane, da bom prišel brez njega na vrh.

Po deževni nedelji je prelepo jutro. Meglice nad Savsko dolino se trgajo v krpe, te pa se dvigajo v zgoščene oblačke kot bele golobičke, ki nato izginejo nekaj više v nič. Kot beli mirovni golobčki današnjih dni. Nekdanje spodnje ovčarske kočice, kjer smo vedno po-

čivali bolj iz navade kot potrebe, danes ni več, samo ravnica z bujnejšim zelenjem priča še o nekdanjosti. Hodim po izglajeni stezi v ključih počasi dalje, razgled se širi že tja do Jesenic, do Triglava, do Šmarne gore. Desno in levo išče oko zvezdice planike, a je ne najde, čeprav je bil Stol pred nekako sto leti, kot je zapisal nekoč nemški popotnik, ves bel od njih. Tako temeljito so bile iztrebljene, da se niso mogle več zasejati tako, kot so se nekoliko stran nad Zelenico v Srednjem vrhu in Srednji peči razmnožile kot v kakem planinskem parku. Od zgornje ovčarske kočice stojijo še temeljni ciklopski zidovi. Do Malega vrha ni več daleč.

Od Prešernove kočice so ohranjeni danes samo še betonski temelji in cisterne, od tiste skromne kočice, ki je po poročilu v PV 1910 str. 179 imela v nadstropju »damsko sobo« s 4 posteljami in skupno ležišče s 7 žimnicami, kuhinjo in jedilnico. Na temeljih počivam in mislim nazaj za petdeset let, ko je bil ob otvoritvi tako lep dan, kot je danes, ko smo bili mladi, polni življenja in planinskega navdušenja, mi, ki nismo niti slutili, kaj nas vse čaka v dnevih bodočnosti. Ob treh zjutraj smo odšli trije iz Begunj za Sv. Petrom na Jezerca in od tod kar naravnost. Bili so lepi govori, bila je po tedanjih običajih maša ob koči. Njo in blagoslovitvene obrede je opravil Jakob Kleindienst, župnik iz Begunj. Ta mož je bil v svoji fari politikar Jegličevih časov, bil je velik lovec, ribice je gojil in imel v zakupu soški ribolov in plemenite konje je imel. Bila je senzacija otvoritve, ko je prihajal na Stol na plemenitem arabcu, kot so trdili. Poročilo v PV trdi, da je bilo tisti dan zbranih na Stolu do tisoč ljudi, med njimi zlasti veliko število domačinov. Poročevalec ima prav, ker takega števila ljudi na kakem vrhu v tej višini doslej še nisem videl. Toliko jih je bilo, da jih fotograf Alojzij Vengar iz Radovljice ni mogel spraviti na eno ploščo formata 18 × 24 cm in je moral napraviti kar dva posnetka. Bila je to nacionalna, ne nacionalistična slavnost, naperjena tudi proti AV, ki se je še vedno šopiril v Valvasorjevi koči tam spodaj. Ne bom ponavljal tiste zgodovine o boju SPD proti AV, saj je to storil na vzoren način Evgen Lovšin v svojih Vodnikih. Če kdo danes ta boj omalovažuje kot nekako cankarsko rodoljubarstvo, kjer se je govorilo, pelo in pilo v čast in spodbudo »milemu narodu«, potvarja zgo-

dovino. Sadovi tega dela so se pokazali med drugim tudi med NOB.

Spomini romajo dalje, okoli ruševin hodim kot gospodar, ki ogleduje pogorišče svoje hiše. Minula je prva vojna in za menoj je dolga pot od Visokih Tur, okoli Dolomitov in po Ortlerjevi skupini je končana. Plebiscitna doba v Velikovcu je za menoj. Ni bilo časa ne priložnosti za domače gore. V knjigi najdem svoje ime pod datumom 9. 9. 1921. Do kočje sem prišel v zgodnjem popoldnevu, bila pa je zaprta in na vratih je bil listek: Sem šel po drva. Skoraj do mraka je bilo treba čakati, prihajala sta dva Nemca, katerih eden je omagoval spodaj na Čelu in hotel imeti vode, do katere pa ni bilo mogoče. Oskrbnik Avsenik je pod večer le prišel, postregel nam je samo s čajem in šele na velike in vztrajne prošnje nam je skuhal žgance, čeprav tedaj prehrabnih težav ni bilo več. Umljivo je, da mu spominska knjiga ne poje hvale.

Še ogledujem ruševine. Na betonskem temelju je še videti napis v obledelom, sicer pa še dobro čitljivem rdečilu: Na Begunjščico — in puščica. Nekako v letu 1933 ali nekaj pozneje, vsekako po otvoritvi Roblekovega doma, sem izvršil markacijo od tod do sem in tako opozoril planince na tedaj še malo znano zvezo med obema vrhovoma. Kaka posebna barva za markacije se takrat ni uporabljala in se spominjam, da sem mešal minij, ki sicer obledi, s pompejansko rdečo, ki pa rada potemni, mešanica pa da trajno barvo. Ne vem več, kolikokrat sem bil tukaj do druge vojne, spominjam se le še, da sem bil zadnjikrat v septembru 1940, ko je bila zunaj že vojna, na Koroškem Hitler, pri nas doma pa tista strašna, moreča negotovost o naši bodočnosti. Prijazna oskrbnica, doma z Jezerskega, nam je tedaj skuhalo žgance na koroški način, kjer se moka najprej sprazi in šele potem zalije s kropom. So okusnejši. Odpočil in okrepcal sem se na razvalini. Od tod je na Veliki vrh samo še skok. Ozračje se je med tem še bolj očistilo, le Triglav se je zavalil v kumuluse, vse drugo pa je bilo tako čisto, da mi tedaj posneta fotografija malega formata še kaže svetlo liso Celovca. Meja teče tudi danes točno po grebenu. Kaže jo mejni kamen. Sedim kar na njem in opiram noge na podstavek velikega lesenega križa, ki stoji na avstrijski strani. Križ je nedotaknjen, kasete s spominsko knjigo pa se ne da odpreti. Vsa Korošija leži pred me-

noj odprta, vsa tja do Visokih Tur: Sonnblick, znanec iz leta 1915, Grossglockner iz leta 1934, Wiesbachhorn iz leta 1935, danes zame ne več dosegljivi. Pa se presedem tako, da sedim na podstavku križa in opiram noge v obmejni kamen. Tako tudi od strani »Slavija leži pred menoj razprta«, kot je to že pred 50 leti zapisal prijatelj Jalen. Vsa Savska dolina daleč čez Ljubljano tja do Krima, Julijci, Grintovci, Karavanke do Obirja in Jepe. Razgled je lep, obsežen je, obsežnejši od Golice, čeprav ne kaže toliko koroških jezer, ker obsega vse Karavanke, vse Julijce, Kamniške planine in vso Gorenjsko. Razmere so sedaj že take, da je prišel čas, da se odpravijo vse formalnosti za dostop in postavi na nekdanjem mestu vsaj bivak, kajti Stol se rad skriva pod megleno blazino.

Razgledal sem se, vrtel se z aparatoma okoli svoje lastne osi in dosegel to, kar sem hotel. Še prav na rob stopim, da vidim Stolove severne prepadne stene in se potem zopet predam sanjarjenju med mejnikom in križem, saj je tukaj najsvetejši mir, ki ga ne moti niti najlahnejši vetr. Pogovarjam se z alpinistom, ki je s klini, kladivom in vrvjo naenkrat stal pred menoj, ves žareč od zmagoslavja in stoje opazoval dremajočega starca. Skoraj nekaj prezirljivega je bilo v njegovih očeh, iz katerih je obenem sijala samozavest. Zdelo se mi je, da bo odprl usta in dejal: Ti čajčkar, ti šodrovček, zdrami se že vendar! Nič bi mu ne zameril, če bi kaj takega dejal. Vem, da bi bil ena izmed redkih izjem, samo to mi pravim: Na višku razvoja svojih telesnih moči si s tehničnimi sredstvi in trdno voljo premagal steno in si upravičeno ponosen, samozavesten, veliko zadoščenje imaš nad uspehom in nad lepimi duševnimi užitki med vzponom. Prijatelj, vidiš, mi pravim, jaz sem hodil po stezicah, užival sem naravo kakor ti, stene sicer nisem premagal, a spustil sem se v boj z naravo, s tisto naravo, ki mi je obelila lase in razoralo lice. Osmi križ sem prinesel na vrh, premagal sem naravo in se čutim zmagovalca kakor ti. Mladenič se je odkril in mi segel v roko.

To je bila sanjarija, ki bi bila lahko resnica. Poslavljam se od starega znanca Stola, znanca izza rane mladosti, soseda od vekomaj. Poslavljam se najbrže tudi za vekomaj. Nekaj pod Malim stolom je graničarska patulja postavila med tem radijsko postajo. Poleg nje sedem v travo in si izprosim poži-

rek vode. Pri teh tako redkobesednih ljudeh je dalo to le povod za nadaljnji razgovor s telegrafistom. Ta je prehodil vse naše pokrajine, vso državo in pravi, da mu nikjer ni bilo tako všeč kot pri nas in na naših gorah. Pa mu pravim:

»Saj ima naš jug tudi lepe planine, divje pokrajine v Prokletijah in drugod.«

»Že res. A pokrajina še ni vse. Narod tam doli še nima smisla za tisto, kar ima v njih. V Sloveniji je to drugače in meni je to všeč. Če bi vi prišli v kako tako našo hribovsko vas, opremljeni kakor danes z jasnim videzom, da hočete na vrhove, bi drveli ljudje skupaj in vam enoglasno svetovali: Starec, k peči sedi in odkašljaj se!«

Jaz pa se niti v tej višini nisem odkašljajal in zadovoljen odžvižgal navzdol po serpentinah, skozi gozd in travnike tja do Valvasorjevega, našega doma, kjer se je oskrbnica čudila, da sem že nazaj.

»V teh nekaj urah in pri teh letih!« je rekla.

LEOPOLD STANEK

Trije žebliji

(Ob obletnici Pohorskega bataljona)

*Vaš glas slišim
iz školjke
pragozdne tišine.
Oj, prebodena srca
dreves.
Premalo dreves.
Preredka.
Zalita
s smolo bolečin.
Oj, prestreljeni klic
ptic samotnih.
Oj, krvava brada
mahu
na pohorskem junaku.
Oj, oškropljeni
jelenov jezik.
Onemel si.
Obroč stiske
spomina
se lomi,
prenapeti lok.
Ko silni Antej
se trga senca
pokojnih
iz telesa zemlje,
da zamenja
trhlo lupino
za neminljivo podobo
večnosti.*

Po transverzali od Postojne do Kopra

Dr. Branko Šalamun

Ko je trileten prvič videl morje z Belvedera do zasneženih gor onstran koprskega zaliva, se je začudil:

»Oštrigeta — ššama voda — ššama voda!«

V dobrih enajstih letih od tiste lepe jeseni sta sin in Belveder očitno zrastle. Ljubka izgovorjava rrr-ov in šš-jev se je umaknila prodorno izstreljenim zvokom kavbojskega narečja približno istočasno, kot sta se dvignila nad silhueto Kopra prva Mihevčeva nebotačnika. Tedaj se je oče nenadoma spomnil, da dorašča sin v moža — verjetno je tudi žena kaj rekla — in se odločil, da spregovori očetovsko moško besedo drugič.

»V treh dneh, kolikor bova prosta, prehodiva transverzalo od Postojne do Kopra. Ti se izogneš zgodovini in violini, jaz ambulanti in sestankom.«

»Prva sta, za Vilkom Mazijem,« je menil predsednik Rozman v Postojni. »Tod po transverzali ne hodijo. Le na Vrh pri Trojici (žig!) še ne drži avtomobilska cesta. Sredi primorske pokrajine se pa ustavi malokateri transverzalist, ki se pripelje z avtom na Vremščico in na Slavnik, nad Trst in do morja. Niti Škocjanske jame se mu ne zdijo ogleda vredne.«

»Prvenstvena tura torej, če se je zapeljal Mazi od Pivke do Košane z vlakom, kot predpisuje vodič po transverzali.«¹

»Če bi hodili vsi peš, bi jih slišal ti zaradi markacij... obupno...«² je ponovil sin ukor, izgovorjen planincem v Kopru.

In sta stopila, dobre volje po dobro prespani noči v Inštitutu,³ čeprav je prišlo, zadnji dan

¹ Po slovenskih gorah. Ljubljana 1958, stran 165.

² Izgovorjeno po idrijsko.

³ Inštitut za raziskovanje Krasa v Postojni.

v aprilu (1961). Kakor hitro sta zadihala globlje, se je oče odločil, da svoje nastopno predavanje mlajšemu sinu odgodi. Spomnil se je namreč, kako ga je prestregel starejši, pred leti na poti na Učko, pred njemu namenjenim predavanjem, z obrambnim »Aiuto!«⁴ Govoril je torej raje o vsem drugem, kar mu je prišlo na pot in na misel, od cow-boyev do Martina Krpana. Na vrhu Krpanove Sv. Trojice je brila burja, v zavetju pod Vrhom in nad presihajočim Petelinjskim jezerom je pa sijalo prijazno sonce, na temno Osojnico, paralo z borovci, na svetlozeleno bukovje Vremščice in na očeta in sina obenem.

Na borovcih z rdečimi češarki oče ni odkril plodnice in ni našel cvetličnega prahu.

»Kaj res še nisi slišal, da je mravljinčji sok zdravilo proti prehladu? Mati moja, kak zdravnik pa si!«

Če bi ne bila v gozdni šoli, bi prišlo očetu ravno prav, da bi ob koncu ure zvonilo. Tako pa to ni bilo važno niti potrebno. Nekje nad Lačnim in ob razgledu čez jezero sta se okrepila s tem, kar je pripravila žena možu, mati sinu.

Skozi nekdanjo Nemško vas, brez potrebe v Slovensko preimenovano, čez Pivko in skozi Petelinje sta prišla do spomenika gozdarjem⁵, ki so vodili pogozdovanje Osojnice 189⁴/₈ leta. Hotela sta najti pot z Osojnice na Vremščico, tisto pot, ki so jo iskali planinci iz Postojne in iz Kopra zato, da bi nadomestili neugledne tri pike na ravno začrtani liniji slovenske planinske transverzale. Do treh pik, kar pomeni do vožnje po železnici med Pivko in Košano, je prišlo zaradi zadrege markacistov, ki niso poznali in ne speljali poti čez Osojnico. V zadregi so sedli na vlak.

Naša junaka sta hotela odkriti pot z vrha Osojnice na vrh Vremščice. Zakadila sta se čez drn in strn, čez skalovje in skozi grmovje, po osojni strani Osojnice, in se vrnila zasopla in upehana na prijaznejše prisojno pobočje. Našla sta kolovoz med Neverškim Borštom in Ovčarsko goro in prišla v mraku v Ovče — na zemljevidu nič manj ko Volče — in v temi na Vremščico.

Med Nanosom in Slavnikom sta našela dvanajst kresov. Le greben Vremščice je sa-

meval brez ognja in brez obiskovalcev, razen njiju dveh, ki sta zaspala v domačih Gabrčah pod Gabrkom malo pred polnočjo.

*

Manjka koča
— je prepih.
Zdravo!

je zapisal sin na razcefrane liste vpisne knjige na vrhu Vremščice.

Koča bo
in bo prepih
in zdravje tudi!

mu je odpisal oče, ko so se sporazumeli planinci z lovci iz Vrem in iz Divače, z živinorejci iz Dolenje vasi in iz Neverk in z občinskimi možmi ter turisti iz Sežane glede lokacije planinske koče na Vremščici. Sobesednikov ni bilo malo, drug je bil važnejši od drugega, le koče še niso zgradili. Štale za živino na Vremščici stojijo, planinske koče za ljudi pa še ni.⁶

*

V družini najmlajša Ljubica in mama Ljuba sta spremili očeta in sina na Gabrk in naprej proti Škocjanu. Nabrali so prve narcise — samo po tri — in se poslovili. Prvega maja je prehodil sin z očetom Ravni čez nekdanje italijansko letališče, malo znani kanjon kraške sušice blizu Škocjanskih jam in Brkine od partizanskih Artviž do Markovščine z zapuščenimi Dimnicami⁷, kilometer nad asfaltirano cesto.

*

Razigrano razpoloženje iz edine sobe za goste pri Čeparju⁸ sta odnesla na vse zgodaj skozi Skadanščino v gozdove na severnem pobočju Slavnika. Mlajši se je smejal starejšemu naglas, zaradi veselih zgodb iz zelenih let, in pozorno prisluhnil, ko je žele izvedeti čimveč o očetovih rosnih čustvih do mame. Vsega ni mogel izvedeti naenkrat.

V Tumovi koči na Slavniku se jima je pridružil sošolec in tabornik iz voda Bobrov,

⁴ Na pomoč!

⁵ Domačini pod Trojico pravijo, da je bil Martin Krpan iz vasi Loče, ki je stala prav tam, kjer so danes ornice in košenine na Vlačnem (ali Lačnem).

⁶ Goll, Jellen, Arrigler, Jankovič.

⁷ Kraške jame Dimnice ob cesti Reka — Trst.

⁸ Gostilna »Grmada« v Markovščini.

ki so sadili 1959. borovce nad kočo in pod vrhom. Kdo bi se še spomnil, kaj je zanimalo naše tri popotnike pod Grmado in pod Steno in v svojevrstnih kraških vaseh: v Prešnici, zanimivi za projektante in arhitekta; v Petrinjah, ki so prinesle Spacalu priznanje v Parizu; v Strmcu in v njegovem znamenitem gradu tik nad Trstom, na robu planote, ki je najlepša v oktobru, ko rdi kraški ruj med borovci in brinjem; v Ospu na dnu doline ob Reki, ki čaka na veliko centralo in na zlate roke za zlate osapske njive; v napol izumrlem Tinjanu na vrhu hriba in mimo Plavij, kjer imajo starši po enega edinega otroka. Razvajene pupe — edinke rasejo zahtevne, vse manj dajo in vse manj dobijo. Razvajeni fantiči — edinci zgodaj brenčijo in odrlijo, se osmodijo ali potopijo, večinoma v Trstu, prej kot dorasejo v očete. Zato izpodrivajo plavske družine rodovitnejši prišleki in njihovi manj razvajeni otroci.

Do blokovskih Škofij so skovali utrujeni popotniki imeniten nov načrt. Naročili so si barko iz Kopra v Ankaran. Telefonsko naročilo je sprejel starejši, bruc, ki se je vrnil tistega lepega dne z avtostopom nič manj kot iz Benetk. Vrnil se je po suhem v družino dei marinai d'aqua dolce⁹, katerim je padel Tomosov novi motor v morje in zato ni vžgal.

Po vijugasti poti transverzale ob Trstu, skozi Božiče in Hrvatine, in čez Murvovec, kjer so ob pristanku prve čezoceanke 1958 zasadili murve, zato da bi z imenom vred korenine pognale, čez nasip mladinskih brigad od Ankarana do Kopra in skozi novo luko do doma niso preveč govorili. Minil je utrudljiv, zanimiv dan.

*

Leto dni pozneje je slišal sin odgodeno predavanje: »Odkrita beseda zdravnika mladim ljudem« v mali dvorani koprskega gledališča. Po predavanju se je spoprijel z očetom v prijateljskem povratnem srečanju v roko-borbi.

Še poprej je prehodil dober del opisane poti z očetom vnovič, tokrat jeseni in v dobri družbi starejše sestre in brata. Pot je bila podobna, doživljaji novi in drugačni.

⁹ Mornarjev sladkih vod.

Ob Soči in čez Sočo

Hinko Wilfan

Včeraj smo bili na Mangrtu, v Bovcu smo prenočili, zdaj pa smo na poti v Trento. Tako torej, tista skala da je od pamtiveka preluknjana in da so Avstrijci s strojnico na laške strelske jarke skozi njo streljali? In da sta onile samevajoči krtini hriba Rabeljnik in Stražišče, na katerih je včasih stal Bovec — rimski Ampletium (483 m nad morjem)? Takrat da je tekla Soča prek sosednjega bovškega polja? Pa da je kar čez noč spremenila strugo? Sinje nebo in čist zrak nam približata v zrcalo blizke gore, da beže mimo nas, ko zavijemo čez Koritnico, desni pritok Soče, po novem mostu, ki so ga zgradili zahodni zavezniki, ko so po končani vojni bili še dobri dve leti tu. Kimavca leta 1947 so se morali umakniti. V znanem bovškem hotelu »Kanin« je bilo tedaj čudno, prečudno gledati po eno jajčno rumeno steno v sobi, a drugo zeleno, če ne rdečo. To so se nam sobe zdele marogaste in kričeče barvane! Prav po amerikalansko, smo menili, ne misleč, da bodo naši otroci nosili ameriške pastirske hlače... Pa njih oholo blagostanje! Kadar so opazili domačine pobirati na vojaškem smetišču odvržene zapestne ure, fotografske aparate, tirolske lajne in premog, so poslej z nafto polivali pripeljane smeti in zažigali. Pa njih grobost. Tončko iz Rezije so ujeli, ko je kot nekdanja partizanka ilegalno prihajala čez Veliki vrh, včasih čez Rombon (2208 m) in Moznico. V »rešt« so jo vrgli, stepli, ji nogo zlomili in si zastran tega nič niso glav belili. Ljudje so koj po njihovem odhodu izpulili bronasti napisni plošči na obeh mostéh: v Klužah in tu pred váséma Kal — Koritnica, čez desni pritok Soče enakega imena. Ljudje so že vedeli zakaj.

Onstran Soče je opaziti kup gnijočega črnega kamenja pred črno luknjo. To je gruč iz predora, ki so ga zvrtili Lahi 10 km skozi Polóvník do blizu Kobarida, kjer so name-rali zgraditi elektrarno. In v Kalu pod Golobarjem bi strnili dotok Koritnice po predoru skozi Svinjak (1637 m). Kako bi zedinili obe reki po sili, ni znano, ker je bilo fašistične Italije prej konec kot cevovoda. Danes, ko so stroje odpeljali, trdé, da je apnenčasti teren neprikladen za take težke zgradbe. Teren se še ni unesel in umiril. Živ je in gibljiv, voda bi nekje ušla.

Fičko šklepeče. Od same lepote tihotne zavije v novo, doslej nevidno, tesno dolino s pogledom na čisto druge vršace ter dalje ob Soči navzgor mimo težko opazljivih »kašt«, še avstrijskih utrdb, vsekanih v živo steno levega brega Soče, v katerih je imel vrhovni poveljnik soške fronte — Svetozar Borojevič, vojvodinski Srb, svoj glavni stan. Od tu nekdaj je dal tudi tisti avstrijski, slavni možnar »cvajundfiregar« svojih pet strellov, pa je šlo laško skrivno zaledje za Kaninom (2585 m) »rakom žvižgat«. Če vas kdo izmed poznavalcev ne bo opozoril na te očem prikritke utrdb, jih sami ne boste odkrili. Bolj očitne pa so laške, ki jih je ukazal Mussolini graditi kot obrambno linijo proti Jugoslaviji, zakaj Bogatin (2008 m) je bil mejnik, in Mussolini je baje te kraje spoznal v prvi vojni. Pripovedujejo, da je bil kot nižja šarža na Golobarju, ali tam nekje, ranjen.

Graditelje pa — same južnjake — so dovažali in odvažali ponoči. Odveč je posebej poudarjati, da niso smeli imeti nobenega stika z domačini, tako da sploh niso vedeli, kod so. Sončni hrib zastira razgled, iz višav rdí Trgláv, za katerega povedó, da je nanj komaj tri ure hoje, a kadar boste grizli kolena in silili nanj, bo sedem ur kar premalo. Domačini gredó ko gamsi. Nič hitro, marveč naravnost za nosom navzgor. Stezá zanje ni. Čez drn in strn. Zalezujoč gamse so se navadili take hoje.

Utesnjena Soča šumi, beži razkačena, razpenjena čez skale, a hkrati čista ko ribje oko, da skoznjo vidiš begajoče velikanke, soške postrvi. Mimo vznožja Svinjaka, jugoslovanškega Matterhorna (1637 m) in že Bavškega Grintovca (2344 m) se vozimo. Če nimate živcev trdno v dlani, se ne skušajte povzpeti nanj. Smo šli nekoč Bovčani, pa si je poštar Tona z dlanema zakril oči, ko so drugi jaháje prečkali greben. Prrrrr! Spodaj pa plaz. Pla-

zovi do maja. Rezat smo jih hodili z lopatami, da so mogli ljudje iz odrezane Trente v Sočo ali Bovec po »sirkovo« moko (koruzno), po sol, po tobak. Takle plaz je velikanska zadeva. Dokler se ne srečate z njim, vam beseda ne ustvarja pojma, nikar ne govorite o njem kar tja v tri dni, kakor pravimo. Če mislite, da je bel, se motite. In še bolj, da ga je sam sneg. Kaj še! Kadar množino snegov sproži morebiti zgolj trda hoja, vzkrík, gamsov skok..., se vali snežna masa, ruje skale, drevje in zemljo. Od nje je plaz kalnat, trd, in čeprav ni zmrznjen, se ga lotevajo s krampi, zadevajo na zmaličeno divjad, izruvajo drevje. Sam bor in črni gaber. Razumete zdaj, zakaj v gorah goličave, zakaj ni gozdov in zakaj troši država za pogozdovanje? Če ste se do te skrivnosti dokopali, vam ne bo težko razumeti, zakaj je Jugoslavija prepovedala kozjo pašo po državnem gozdu. Takrat so se ljudje prizanesljivo nasmihali napovedani prepovedi, češ: Ma, ben! Je cesar obljubil iztrebiti koze, so jih Lahi grozili prav tako iztrebiti, zdaj pa jih bi naša Jugoslavija, ki smo jo tako težko pričakovali in za katero smo se bili? Ne! Ali je! Kar kamioni so se prizibali, naložili koze in kozjake in kozličke — vse od kraja — Ljubljancanje so jih pa snedli. In — koz ni več. Polstoletno namigovanje se je uresničilo. Koz ni — amen! In drevje brez kozje nadloge raste, ali še plazove bi morala Jugoslavija enako odločno prepovedati, pripovedujejo šegavi.

Ob cesti je raztegnjena vas Soča, reke Soče skoro ni, zakaj globoko v skale je ušla in jo brez stave ne poskušaj preskočiti kot ob priključitvi tisti partizan, ki jo je za hleb kruha. Ja, in partizane so Sočani pričakali s takimle napisom:

SIBIO NAŽI VORCI!

Se čudite takemu pravopisu? Nikar ne, zakaj pod Lahi niso hodili v šolo. Slovenskih bilo ni, v laške pa niso marali. Lahom pa je bilo tudi všeč, da ostanejo naši ljudje čim manj izšolani.

Na razpotju smo. Naj se naš koristni, z malo bencina zadovoljni fičko za nekaj ur povalja v senci, mi se pa potegnimo za animile hribolazci, ki rinejo z nosom v tla, ko so naprtali take tovore, kot bi pred seboj videli slavne trentarske vodnike, nosače, ali Špika — Medveda ali Moto ali Kopišarja ali Berginca. Kam gredo? A tako! No, pa še mi za njimi! Na desno v »Orehovo dolino« — noter pod Bo-

gatin po dolini potoka Lepene, levega pri-
toka Soče. Odročen svet je ta Lepena. Redki
ljudje so tod tuji. Le hribolazci. Lepenčani
pa »ukidajo« polento iz »brunca«, otepajo
orehe, uživajo »metudo« (kislo mleko pri po-
brani smetani), kateri večer je »stefljana«
(pacasta) pašta, za priboljšek pa »kôfe«. Ko
boste odšli, bo mati še njega »fluntač« (od-
cedek) polizala. Toliko ji je zanj. Stara kore-
nina je. Sto in zraven še pet let nam jih je
naštela. Pa še sama kosi ta, Skledarjevega
Joze, mati. In sama seka drva na »čuji«
(čoku), le tarna, da si ne »vaga« (upa) več
sama »poharati« (podreti) drevesa. Ko je z
levico pridržala poleno na »čuji« ali »čolji« in
z drvnico moško udrihala, sem zamižal in
boječe pogledal skozi prste, kdaj bo brez roke
zakrillila in kako bo kri šiknila, pa še danes
seka, kosi... Saj ima šele 105 let za seboj.
»Kabi! Taka je stara Skledarica.

In že smo pri Krnskem jezeru.
Nazaj po fička — zakaj ga le imamo! — in
v Trento. Na vznožju Trgláva smo. Razor je
pred nami, na levo so menda Pelci, pokra-
jina se za krajcar odpre — in Na Logu, v
Trenti smo.

Tu je konec poti, se vam zdi, v resnici pa se
le v velikem kolenu vršacem umakne pred
Zadnjico, koder silijo hribolazci na Razor v
novi dom, in zavije mimo »Zlatoroga« na levo
k cerkvi in Tožbarjevemu domu in mimo
nekdanjih trentarskih fužin, koder so tudi
tisti zvon vlili, ki se zdaj v tolminskem mu-
zeju razkazuje ter dalje mimo alpskega vrta
Juliana, izza katerega slišiš hrumot nevid-
nega slapa, vratarja v divji pragozd. Pot za-

vije ob vedno bolj nezatni Soči in se po-
vzpenja po številnih ovinkih proti Vršiču.
Naselje kot izumrlo. Do rožnika komaj čompe
posadé in sirk (koruzo) posejejo, tako pozno
prihaja pomlad sem. Pač daleč je semkaj,
skoraj na konec sveta. Zavezana vreča. In
ljudje vanjo ujeti. Pasejo ovce, molzejo in
sirijo, leto je kmalu v kraju, čez zimo pa se
tišče peči, natepavajo »palento« s skuto in
preplešejo od nedela vse božje večere tja do
srede noči. Niso izbirični za glasbo. Zdaj
vprežejo že radio in celo transistor, da daje
takt, ali ni še dolgo tega, ko so bili zado-
voljni, če si je kdo omislil glavnik in pa-
pirček, pa pihal vanj, da so ga ustne srbele —
plesalo pa se je le.

Pri cerkvi (713 m), ki jo je poslikal Tone
Kralj, je Tožbarjevo domovanje. Tožbarjevo
zgodbo poznate. Ker je sam zase zapisal, da
je najbolj nesrečen revež, bo že držalo. Takole
se je pripetilo: Aprila 1871. — torej še preden
je Avstrija šla okupirat Bosno in Hercego-
vino — so šli Trentarji nad medveda, ki se
je s Kranjskega pregnan potikal na trentarski
strani in nenaprošen samovoljno mesaril
drobnico. Na ozki polici sta se srečala. Prvič
ga Tožbar — Špik ni do kraja zadel, po
drugem strelu pa ga je zverina dosegla. Od-
trgala mu je spodnjo čeljust z jezikom vred
in se lotila še njegovega pajdaša Berginca
in mu odtrgala peto. Tedaj je ponesrečena
za silo operiral kar tam v Trenti se mudeči
tržaški zdravnik. Celih dvajset let je še Anton
Tožbar — Špik, ki so mu pridjali še tretje
ime: Medved, gorski vodnik, plezalec, gornik
in divji lovec, še živel — in še je storil ne-

LEOPOLD STANEK

Drvo ob potoku

*Teci, voda, hitreje,
teci,
odnesi podobo drevesa,
na njem je viselo
telo,
mlado telo —
dokaz rabljeve pravice,
odnesi
podobo davnine,
ohrani
drvo v cvetju,
ptica k počitku
nanj seda.*

srečno smrt, ko je s sinom podiral smreko. To je namreč veter v vrhu zasukal, da je iznenadno spremenila smer in pokopala Tožbarja — Špika — Medveda. Do pred nekaj let je kraj nesreče zaznamovalo originalno znamenje. Vaški podobar je nesrečo upodobil in narisal še naslednje besedilo: V spomin rajnemu Antonu Tožbarju, hišna številka 4. iz Trente, kateri je 57 let star v gozdu dne 22. grudna 1891. nagle smrti umrl. V miru naj počiva in luč nebeška naj mu sveti. Amen.

Kako je mogel jesti, ko je vendar bil brez čeljusti in jezika? Kogar starejših o tem poberate, vam bo povedal, a tudi toliko slavljene pesnik Julijskih Alp, tržaški veletrgovec, slovenskega pesnika — gromovnika — Bleivei-sovega miljenčka, Jovana Vesela — Koseskega vnuk, dr. Julius Kugy, ki pa ni več znal slovensko, in celo sam Fran Saleški Finžgar pišeta v spominih o njem, da je v lovski re-sasti torbi nosil livček, da je pri Domicijan-u Ostanu v Bovcu ali pri Kobarežu, kamor je o semanjih dneh prinašal prodajat kožice, naročal gosto zakuhano juho, se spravil v kot na klop, se nagnil in po livčku zlival vase. Res je bil »najnesrečnejši revež«.

Gori pred Vršičem na Hudi ravni blizu pota, tam, od koder je čudovit razgled na Julijce, boste opazili drugo, kamnito znamenje, ploščo v spomin tudi Trentarju, Andreju Komacu-Môti, ki je tod umrl in zmrznil v grudnu 1908. leta. Ne Pelci, ne Skutnik, ne Koštrunove špice, ne Viš in ne Rombon in Jalovec niso opazili njegovega boja s hudo uro.

Še dva, trije Trentarji so bili, ki so nedopovedljivo ljubili svoje gore in znali kot nihče z njimi občevati — prvi plezati po do tedaj še neprehodnih stenah. Takih mož danes ni več, zakaj poslednja dva sta umrla po vojni. Ta sta bila Tožbarjev sin in Anton Kravanja — Kopišar.

Na zimo je cesta na Vršič — prelaz 1611 m visoko — deležna zimskega spanja, ki se zavleče kasno v vigrəd. Z nje se nam razgrne pogled na Trento spodaj, na Logu, na alpski botanični vrt Juliana, na kot Pri cerkvi, na izvir Soče, na nekdanje skromno, preskromno šolo na Za poldnem, koder gospodarijo Kverhi, na Ozebnik, na Pelce, na čokati Mangrt, na podočniku podoben Jalovec, ki bi skoraj moral v naš grb, na Trglāv pa vse dol proti Bogatinu, Golobarju, Javorščku, Svinjaku, Krnu in Kaninu. Čudovit je pogled z višine.

Bil je visok sneg

Andrej Inkret

Umetnik je ljubimec Narave, zato je njen suženj in njen gospodar.

(R. Tagore: »Ptice selivke«, 85)

Snežilo je vso noč. Šele pred pol ure je jenjalo. Hodili smo že dve uri, molče sklonjeni in zaverovani z vso močjo v eno samo misel: »Doživeti, preživeti, užiti tisto skrivnostno belozelena lepoto do kraja, do dna. Zato nam je prišlo sneženje več ali manj prav in veseli smo bili celo tega, da se nam je vdiral do kolen. Ves čas je bil v nas komaj zaznaven strah. Ko smo zavili okrog malega gozdnega obronka, smo se olajšano spogledali in se nasmehnili: »Sami smo!« Do skalnate stene, kjer bi naj začeli plezati, je bilo še petdeset metrov. Petdeset metrov bleščeče beline, ravne kakor steklena ploskev. Zagazili smo vanjo z nekakšno tesnobo: kot da bi se bali omadeževati to prosojno, dekliško podobo znane pokrajine. Zazirali smo se nazaj. Vijugava gaz se je zdela, kot da bi nas pripeljala iz neskončnosti. V ozadju venec gora, smreke, vse odeto v belino snega.

Počutili smo se olajšani: saj smo že začeli doživljati. Postali smo otroci. Želja se nam je izpolnila. Tista elementarna lepota, ki smo zadnje dni toliko hlepeli po nji, lepota zasneženega polja in belega drevja (pa naj je še toliko preprosta!), lepota zamrzlega potoka in zakrite stene, ki je ni moglo zamesti, lepota daljne poti, ki ni pot, marveč so samo klini, preudarno zabiti v navpično steno, pravzaprav niti ne toliko lepota poti kot lepota in moč v občutku, da bomo dosegli daljavo, da bomo upehani splezali na vrh, se zazrli v zasneženo dolino in se spogledali: »Pa je le šlo!« Po teh besedah bo minila vsa naporna pleža, ves napor, žeja in mraz.

Stali smo pred steno. Pripravljali smo se, da se — sužnji Narave — polastimo njenih skalnatih sten, njenih razpenjenih hudournikov in njenih — v molk zakovanih hrastov, pripravljali smo se, da zavladamo nad naravo, da jo osvojimo in da ji ukrademo toliko lepote, kolikor je sploh lahko v svojih srcih in svojih očeh vzamemo s seboj.

»Pojem Narave je neločljivo zvezan s pojmom Lepote«, sem razmišljal, ko smo se začeli vzpenjati in ko se je prvič pokazalo, da bo neizmerno težka. »Vse, kar je lepo, kar je bilo ustvarjeno iz bolečine in poimenovano z Lepoto, vse je kopija Narave, požlahtnjena kopija, ki jo bogati človeški duh, človeška resnica in človeška toplina in njegova misel ali njegovo čustvo.« Zakaj tudi človek je del Narave«, sem skoraj glasno rekel, »samo da je človek že toliko pokvarjen, da uživa zelenino gmajne in jagnedi iz avtomobila ali vlaka, da se ne more več vtopiti v večni utrip narave, ki pa vendar prinaša mir, prinaša spokojnost.«

Zdelo se mi je, da smo bili na pravi poti. Trojica: Igor, ki je šel prvi in je venomer z levo roko segal v sneg, Peter, ki je venomer govoril in kazal na značilnosti, ki jih je kazala pot; on edini je že hodil tod; in nazadnje še jaz, ki sem se zagrizel v strmino kakor onadva, poskušal pa še bolj odpirati oči in srce, čeprav je bilo to skoraj nemogoče, ker je bila pot nevarna.

Premagali smo prvi dve strmini, oprijemajoč se kovinske vrvi, ki je bila napeta nad klini, potem smo prekoračili potok, ki je besnel spodaj, potok, ki ga mrzav ni mogel premagati; prekoračili smo potok po drzni brvi, dvajset metrov visoko; eno samo bruno je bilo popolnoma zaledenelo, zaradi česar sem kar nekam občudoval prijatelja, ki sta se s čudovito virtuoznostjo spuščala na ono stran. Tudi jaz sem poskusil, kaj sem hotel drugega. Uspelo je. Na drugi strani je pot držala po sredi dokaj strmega pobočja in paziti je bilo treba na vsakem koraku, da ti ni spodrsnilo. Namišljena steza je zavila okrog vzpetnice in se polagoma spustila v ozko, dva metra široko sotesko. Stopili smo na prod tik ob potoku in poskušali ujeti drobec počitka v vznemirljivem hladu soteske in Bachovega šumenja hudournika. Opazili smo, da se označena pot nadaljuje kake štiri metre više, v sredi stene same.

Spominjam se le tega, da mi je v sencih razbijalo in da so me pekle roke od snega

in od krčevitih prijemov po žicah in klinin. Nazadnje je bilo tako nenadoma konec, kakor je bil nenaden njen začetek. Snega je bilo vedno več. Do kolena in dlje. Po kotanjah ga je bilo za meter in več. Poslednjič smo prekoračili potok. Šlo je dokaj uspešno, čeprav je Peter zagazil in si zmočil čevlje in nogavice in mu je bilo v največje veselje, da je vse skupaj res začelo zmrzovati.

Bilo je dokaj nenavadno, kot zaobrtno. Smejali smo se, če se nam je sneg usul na glavo, če smo bili mokri do kolen in če smo po dolgem padali v sneg. S smehom smo sprejemali nenaden nastop nove strmine in nove mračne hoste. Vznemirjeni, radostni in neizmerno občutljivi za besedo in misel smo hodili počasi, zložno, pa vendar vztrajno in nepremagljivo. Zdelo se nam je, da vidimo drug drugega v misli in v srce in drug drugega se nismo nič sramovali: Bili smo svetli in čisti znotraj lupine srca in čela. Prosojni in svoji: bili smo v svojem prvem okolju, bili smo v tistem večnoživem vrelcu živega in močnega, tistem vrelcu, ki nekam premalo ponosno nosi ime Narava. To ime je treba občutiti. Treba je poskušati ujeti njegov utrip in mu prisluhniti. In niti ne samo to: Živeti je treba z njim — Živeti! Nenadoma je stopil pred moje oči pisatelj Aldous Huxley, ki sem ga tiste dni s tako pobožnostjo prebiral, da ga imam še danes trdno v spominu. Njegove besede so neizmerno resnične: »Če dopustimo spekulativni resnici, da stopi na mesto občutene, nagonске resnice in da ona vlada v življenju, uničimo vse.« Začel sem razumevati tudi Bergsonovega instinktivnega človeka, ki z instinktom zaduši egoistično racionalnost v sebi. — Doživel sem elementarni stik s природo, pijan sem bil od njene neizmerne lepote. Hladne miselne konstrukcije so začele odpadati same od sebe, ostale so le živo občutene podobe skalnate stene, hoste nad njim in hudournikom nekje spodaj. Razveselil me je en sam pravilno usmerjen korak, en sam pravilen prijem v steni in en sam čudežen pogled, poln opojnosti: daleč spodaj je ležala dolina, moje mesto; črte ulic so bile rahlo zabrisane in so se videle kakor skozi rahlo tenčico megle. Tu zgoraj pa je sijalo sonce, zrak je bil čist, tako da je trepetal in zvenel. Prava, živa resničnost je bila v nas. Prvobitna, vznemirljiva in rahlo boleča. Roke so se nam tresle, malo tudi od prestanega napora.

Na mizi pa se je zamišljeno kadil čaj. Nekdo je v kotu zaverovano igral neko otožno muziko. Nekaj parov je plesalo.

Igor je prižgal cigareto in se nasmehnil.

Pogled skozi okno nam je govoril, da smo nekje visoko in da do nas, kraljev in gospodarjev lepote, ki je v Naravi, ne more grdobija in pokvarjenost, ki nekje spodaj napoveduje vojne in ubija v imenu neke višje resnice.

Počasi smo začeli spoznavati pravo resnico in pravo veličino; bila je pri nas, tu zgoraj, čista in prosojna. Bila je tudi Lepota. Da, to je tisto, Lepoto je treba iskati.

Iskati v Naravi. (Huxley s svojo pravo resnico in Henri Bergson z dvojnimi živimi bitji: razumskimi in instinktivnimi. Enega brez drugega ni. Narava pomeni spoj — edinstven spoj — tako enega kakor tudi drugega.)

Ura je počasi odbila dvanajst. Spogledali smo se in se nasmehnil polni resnice, lepote in samega sebe, in bogati.

Sonce je s slepečimi žarki sijalo na sneg.

Domače gore

Tonček Stojin

Vojak sem bil. Daleč od domačih gora... Pravzaprav nisem mislil zapisati teh besed. V vojaškem življenju so trenutki, ki se zde, da jih nikoli ni bilo, ker jih moštastot taji, ki se zde davni, pokopani v svoji preteklosti. Kakor žerjavica pod pepelom so... A zaveje veter časa, v srcu se zgane spomin... Na nekaj, kar je nekoč bilo, a zdaj ni več!... Da se zgane duša, zapredena v svilo svoje bolečine in zatrpoli srce v novem pričakovanju.

*

Lep poletni dan je bil, ko je prišel poziv. Takrat sem že slutil, da bo prišlo, kar je moralo priti. Nisem se varal...

»oblaki so rudeči, kaj nek pomenijo,
da vsi ti mladi fantje na vojsko pojdejo!«

S pesmijo v gorah so se poslovili od mene. Moji ožji planinski tovariši. Poslovilni planinski večer...

Čez nekaj dni me je peljal vlak v južne kraje. V Zalogu so se zadnjič bleščale Kamniške planine, ki sem jih tisto leto tolikokrat prehodil. V zimi, v spomladanskem snegu so bile tako lepe... Velika planina v aprilu! Se še spominjaš? Tisti sprehod proti Konjščici. Da, da... spomin tiho reče... Zeleniške špice! Malo je takrat manjkalo!... Grintovec. Kje si vesela družba treh fantov? Eden od njih zdaj odhaja... Planine molče v dopoldanskem čadu.

Vlak ropoče dalje. Že jih zakrije Sv. Miklavž. Potem se vrste železniške postaje iz planinskih romanj.

LEOPOLD STANEK

Gorska paleta

*Macesen bledi bledi,
Privija se k bukvi,
ta pa rdi rdi.
Ob strani smreka
večno zelena
resnobno stoji.
Se tri dni
in bela obleka
pride v gosti.*

Železniška postaja Sava. Zasavska gora v zgodnji pomladi... Takrat sem v dalji že slutil, da se bom za leto dni poslovil od gora. Dominik, prijatelj dragi, se še spominjaš ti-stega večera?

Vlak hiti. V kupeju so mladi ljudje. Odhajajo in pojo. Ni časa za spomine.

Trbovlje. Ne vidim te Kum, a te slutim. Rad bi se še s pogledom poslovil od tebe. Pretekle pomladi si me ljubeznivo sprejel. Nasul si mi gorske cvetane in pozdravil z zvonovi... Letos se nisva srečala. Očitaš mi. Drugič, drugič, obljublja sree.

Spomini tečejo kot vlak. Nič jih ne ustavi. Kje bo konec, kam gredo. Nekje bo praznina, ki jo bo izpolnilo leto vojaškega življenja, daleč nekje...

Hrastnik. Veseli so ti mladi ljudje. Kal in Mrzlica. Zdaj nista v slovesnih zimskih oblaci-čilih. Lojze se še spominjaš? Majda, tega ne pozabi!... Vlak hiti. Pripelje te na kraj spomi-na, uspava nekaj trenutkov, potem pa te odmakne od prizora daljne preteklosti.

Zidani most. Nekaj trpkega se zgane v srcih. Kaj res že Zidani most? Zdaj gre zares! Gremo, oj zdaj gremo.

Lisca. Nekaj grenkega je danes na tebi. Kot da se je tvoje lice nabralo v bolno brazdo ob slovesu tistega, ki te je ljubil... Kancijan, tisti večer tu je bil tvoj. Nikoli ga ne po-zabim.

Bohor žari. Samo v pesmi, zdaj ne. Tudi jesen ni bila takrat, ko sem se poslovil od tebe. Drugič, drugič, mu kličem.

Potem hiti vlak preko ravnine. Hrbti se ukrive, pogledi pa strme v prazno. Na vsaki postaji nas je manj. Odhajajo...

Prva noč pod vojaškim krovom. Sam...

»Zdravo, zemljače! Prijatno!« in že gredo.

»Prijatno,« si mislim in vlečem nase raskavo odejo. Bil je četrtek večer, večer narodnih pesmi in popevk v Ljubljani.

Vojaški radio opravlja svoj posel. Pojeta Greta in Franci svojim poslušalcem za pri-jeten večer, pojeta tudi meni, da ne bi kranj-ski Janez pri vojakih ležal tak sam.

Jutro me najde v pričakovanju. Hladno je. Prvi sončni žarki si poiščejo pot na šotorsko platno. Po pesku zaškrtaajo vojaški čevlji. Zdaj vse minulo je...

Ravnina je bila tam, kjer sem služil. Edino Sljeme ali Zagrebačka gora mu tudi pravijo, je prekinjalo obzorje. To je bila točka, kamor sem upiral oči zjutraj, ko sem stal v vrsti, opoldne, ko sem se vračal iz vežb, in zvečer, ko sem se sprehajal. Sljeme, to je bilo pogorje, ki me je videlo, kako sem »pilo-tiral« (vojaško se temu pravi ribati), kako sem »hvatal krivine« (vojaško se temu pravi »izbegavati radu«), kako... Videlo me je v svojih gozdovih, ponoči in podnevi, postalo mi je simbol. Tudi njemu in njegovim krajem sem obljubil obisk...

Čas polnočnih straž. Zvezde romajo svoja večna pota. In spomini z njimi. Vsak ima svoje določeno mesto, vsak ima svojo zvezdo...

*

Prišel sem blizu morja. Kvarnerski zaliv, otoki, Velebit in Učka v decembrskem snegu, odsvit sonca na jadranskih valovih, razžar-jeno večerno nebo...

Nekje, nekaj desetih kilometrov na severu je to isto večerno sonce barvalo stene domačih gora. Isti vetrovi so božali lica gora in ljudi. Kot neizmerno hrepenenje so se sprehajali vetrovi iz doline v dolino, z vrha na vrh.

*

Po dolgih zimskih dneh bodo pod snežnimi gorami zaduhtelee vijolice. Tudi pod mojo kasarno na travnikih bodo zacvetele v toplih zatišjih. Duhtelee bodo v jasne pomladanske dni in cvetele... skupno z menoj. Dvoje žitij, ... dvoje pomladi... na istem prostoru! Zopet bom posedal na zidini vrhu hriba, gledal v daljavo in na lesketajoče vode. Iskal bom te trenutke, saj sem v njih našel od-govor, kar sem že dolgo iskal v gorah: Zakaj hodim v gore?

Zdaj vem, kaj bom storil: Iskal bom lepoto v mehki spokojnosti domačih gora.

Sutjeska

Boštjan Škorjak

Kolona krene v jutranjo meglo. Počasi se vije vzdolž Sutjeske, ki se ji z leve pridruži še Hrčavka.

Bližamo se podrtemu mostu, ga prekoračimo in ob reki nadaljujemo pot. Kmalu smo pri Drini. Sutjeska se z njo združi, mi pa krenemo proti jugu. Na Jasi se ustavimo. Kako lep razgled! Pod nami se srečata Piva in Tara, dve bistri in urni gorski reki, ter družno tečeta proti severu kot Drina. Naša pot pa se nadaljuje ob toku Pive navzgor.

Počitek! Kolona se ustavi. Odložimo nahrbtnike in se udobno namestimo po večjih skalah ob reki. Toplo sonce me zvabi v vodo. Hladna planinska reka me odlično osveži. Toliko da se posušim — in že krenemo.

Vstopimo v kanjon Pive. Nad nami se vzpenja visoka ravan Vučevo, na drugi strani pa Pivska planota. Obe imeni sta v zgodovini V. ofenzive zapisani s krvavimi črkami. Na Pivski planoti je okupator pripravil partizanskim četam grob, le-te pa so se skozi številne obročje in preko Vučeva prebile na Zelengoro.

Kanjon se vedno bolj oži, vedno bolj je podoben koritu. Naša pot se vije po strmih pobočju med modrino neba in Pive. Lepote kanjona nas tako navdušijo, da pozabimo na utrujenost. Kar žal nam je, ko se kanjon razširi v večjo dolino, kjer je naš današnji cilj — vas Mratinje. Utaborimo se pod milim nebom in zaviti v šotorke zaspimo v senu.

Sonce nas predrzno zbudi, mi pa si hitimo ogledovat tisto, česar včeraj zaradi mraka nismo mogli videti: grebene Bioča na jugu, Magličeve stene na zahodu, tik nad nami pa Vučevo. Vzpnemo se nanj, na to nepremagljivo visoko planoto, pokrito z gozdovi. Zdaj prav dobro vidne kotanje pozimi pokrije sneg in domačini jih spomladi pokrijejo z vejami, da bi sneg ne skopnel. Kako hudo jim je brez vode, ki je je tu prav malo, zelo dobro čutimo na lastnih ustih.

Srečujemo domačine in našemu vodji — staremu borcu — se je utrnil vesel spomin iz partizanskih dni.

»Kmalu po začetku vojne je skupino oboroženih ljudi srečala nekega kmeta in ga vprašala, s kom simpatizira: s četniki, z Nemci ali s partizani? Ker kmet borcev ni spoznal ne za Nemce, četnike in ne za partizane, je malo pomislil in zvito odgovoril:

»Veste, tovariši, najbolje je, če je človek zdrav!«

Maglič, ti mejnik med Hercegovino in Črno goro, bližamo se ti! A nate se ne bomo vzpeli. Čaka nas Peručica, da nam razkrije svoje skrivnosti. Ta edini jugoslovanski pragozd nas prijazno sprejme. Mogočna drevesa so vesela, da so lahko z debli zakrivala svoje sinove, prav tako silne in neuklonljive.

Peručica je za nami!

Stojimo vrh Dragoš sedla, pod nami teče Sutjeska. Ko jo bomo nocoj prebredli, bo strta zadnja ovira in sovražni obroč bo prebit. Jutri nas čaka Zelengora, ideal in podoba svobode borcev V. ofenzive.

Što to buči Sutjeska?

Krv pliva po njoj.

Divizija Savina bije težki boj.

Spuščamo se proti Sutjeski. Vse bolj ječi, vse bolj stoka! Ve, da je po tistem juniju postala grob mnogim, premnogim borcem...

In to jo žeže, jo peče!

Toda v njeno žalostno žuborenje se vrača mladost. Mladost ji dajejo brigade mladih, ki si ob njej gradijo tisto, za kar so se borili partizani, ki so jo v mrzlih junijskih nočeh prebredli in s svojo krvjo pordečili njeno hladno, bistro vodo.

Planinska knjiga pripoveduje

Andrej Strmec

Dan za dnem ležim na omari v planinski koči. Moja usoda je — trpljenje. Gotovo ste že uganili, kako mi je ime. Da, jaz sem Vpisna knjiga. Čeprav sem stara šele leto dni, bi mi jih prisodili deset; po enem letu garanja so postale moje platnice črne — čeprav so bile prvotno zelene in moji lepi kot sneg na planini beli listi so postali umazano sivi, kot so sivi jesenski deževni dnevi. Povedala vam bom, kako je do tega prišlo.

Komaj se še spominjam, da sem stopila na svojo življenjsko pot lepega sončnega dne,

ko se je vse bleščalo v novo zapadlem snegu. Ljudje so takrat dosti govorili o sreči, o zdravju in veselju. Bili so vsi razvneti, malce robati in preprosti, in vedela sem, da so to dobri planinci; kajti v teh preprostih ljudeh je bilo plemenito planinsko srce. Občudovala sem njihove podpise, ki so se odražali na mojih listih, kot se odraža vrh planine na modrem nebu. Že sem se veselila svojega poklica; vsak teh podpisov je bil drugačen: ta nežen, kot planinski mak med skalami, oni zvit, kot je zvit rododendron, drugi spet je bil napisan z močnimi, debelimi črkami, kot star macesen viharnik, ki še vedno kljubuje viharjem. Pogledala sem avtorja teh podpisov; avtorica prvega je bilo mlado, nežno dekle, lastniku drugega so gledale izpod čela bistro, navihane oči; njegov zavihani nos je pričal o zvitosti, bil pa je vedno nasmijan in dobre volje. Tretji, precej star, toda velik in močan mož, že ves siv, je bil ves čas miren, v njegovih sivih očeh pa je še žarel ogenj zahajajočega sonca. Njihovi podpisi so bili njihovi značaji, ogledalo njihove duše. Toda — moje veselje je bilo kratkotrajno. Prišla sem v roke drugega obiskovalca planin. Ta me je brezvestno zagrabil in me vrgel na zamazano mizo, rekoč: »Sedaj se moram še s to stvarjo muditi!« Hitro je načekal name svoj priimek in ime, tako da iz podpisa nisem mogla razbrati ničesar. Bil je nekaka mešanica naglice, površnosti in malomarnosti, skratka — podpis pokvarjenega človeka. Sedaj se mu naenkrat ni prav nič mudilo. Na papir so prihajale razne opolzke pripombe, okrašene s čačkami, ki bi naj predstavljale srce, prebodeno s puščico, ženski obraz... Kričala sem od bolečine, toda nihče me ni slišal. Čeprav so ljudje opazili grdega pisuna, so se obračali vstran in se delali, kakor da tega ne vidi, drugi pa so se temu smejali in ga spodbujali. Prosila sem, jokala, rotila — zaman. Za tem udarcem je prišel drugi, tretji, mojim krikom na pomoč pa se ni odzval nihče. V nobenem ni bilo toliko človeka, da bi se me usmilil. Sčasoma nisem mogla več kričati; navadila sem se udarcev, ki so padali drug za drugim, brez počitka. Komaj si oddahnem, če me mečejo, trgajo in blatijo z grdimi opazkami. Takšnih ljudi, ki so se vpisali vame prvi dan, je zelo malo, le redki so jim podobni. Kje so sedaj tiste lepe besede o sreči, zadovoljstvu in veselju, o katerih sem slišala prvi dan? Ničesar ni več, v ljudeh vidim zgolj bitja, ki niso prišla na planine po mir, po tiho srečo in zadovoljstvo, temveč le, da zamažejo in uničijo vse tisto, kar je čisto in lepo.

Prav zdaj prihaja k meni mlad fant, čednega obraza, uglajenega vedenja. To je spet človek na mestu! Že sem si oddahnila. Toda joj, ali je to sploh mogoče? Še ta, od katerega sem pričakovala vse lepo, me je počekal še grše kot kdorkoli do sedaj. Strašno me je zabolelo; vem, kaj je — počilo mi je srce. Le ljudi še slišim, tiste brezvestne ljudi, ki govorijo: »Glejte, počila je!«

Vetrova kri

Jože Vršnik

Naša mati so pripovedovali: »V mojih mladih letih so bila vremena dostikrat zelo huda. Ko so me nesli h krstu, je bila povodenj takšna, da niso mogli z menoj po Sockah (soteskah) v Solčavo. Morali so me nesti raz Klemenče k Sv. Duhu in naprej na Macesnika. Šele od tam so mogli v Solčavo. Tudi tvojega očeta Martina so morali nesti raz Robane na Knežje, potem pa po planinski stezi v Solčavo, ker je tu spodaj povodenj vse brvi odnesla. (Mostov takrat še ni bilo. Naš oče in mati sta bila rojena oba na en dan).

Zime so bile takrat zelo hude. Snega je večkrat padlo toliko, da brez krpljev niso mogli nikamor. Nekoč je Lojz hodil iz Solčave domov. Po Riflu gor je še nekako gazil, ko je pa prišel do njiv, ni mogel več naprej. Pa se je domislil in zlezal na plot in po vrhu plota srečno prišel do doma.

Poslopja so bila vsa zgrajena zelo močno, kadar je pa zapadlo več metrov snega na debelo, so bili pa le v skrbeh, da bo kak »grušt« polomilo. Raz lesene strehe (škodle) sneg ne zdrsnje rad. Takrat so raz strehe sneg žagali. To so storili tako, da so na vsako stran strehe postavili dolgo letvo, po nji sta zlezla na vrh strehe dva možaka in z dolgo vrvjo žagala sneg tesno pri škodlah od slemenava navzdol. Ko sta ga tako odžagala skoz do kraja strehe, je sneg zdrsnil na tla in poslopje je bilo razbremenjeno.

Nekoč je zapadlo veliko snega. Ko se je zvedrilo, so opazili na neki njivi nekaj rdečega na snegu. Radovedni so bili, kaj je. Mati so naprosili Urbana — mojega najstarejšega brata — da si je navezal krplje in šel gledat. Našel je kakor za naglavno ruto velik prostor na snegu, ki je bil krvavo rdeč, ni pa bilo nobene sledi in nobenega znaka, da bi bila tu umorjena kakšna žival. Zajel je v neko posodo tega snega in ga prinesel domov. Vsi so ta sneg opazovali in nazadnje tako presodili, da je bila to vetrova kri. Ta sneg so stopili, krvavo rdečo vodo pa zlili v steklenico in kot dragocenost shranili v omari.

Ker je Klemenča domačija na hribu, je vsem vetrovom zelo izpostavljena. Dostikrat so tu strašni viharji in snežni metež. Še v Jamah (sosednja kmetija), kjer so bolj za vetrovom, je nekoč vihar dvignil pol strehe raz hlev in jo kar celo nesel na vrh njiv. Tam jo je pred gozdom spustil na tla.

Kadar je veter posebno hudo divjal, so rekli: »Se je pa že spet nekdo obesil ali kakorkoli napravil samomor. Takrat vselej veter divja.« Kadar je veter posebno pobesnel, so Klemenča mati dali na krožnik blagoslovljenega pepela (od lesa blagoslovljenega na cvetno nedeljo), pa malo krušnih drobtin, par kapljic šentjanžvega vina in par kapljic vetrove krvi. To sem morala nesti na hrib in nastaviti vetru, da je vse odpihnil raz krožnik. Stari so bili prepričani, da je bil veter s tem darom potolažen in da se je kmalu unesel. Nesti pa sem mu morala vsakokrat jaz.« Pripomnim še to, da se vetrova kri ni nikoli pokvarila. Zmeraj je bila tekoča, gosta in take barve kakor takrat, ko so jo vlili v steklenico. Imeli so jo do takrat, ko so jim Nemci hišo in vsa poslopja požgali. Torej nad šestdeset let.

Škrbina nad plazom

Stanko Tomazin

Kazalca na uri sta bila že precej čez polnoč, ko sva se s Pavlom utrujena vlekla proti taboru v dolini Zajezere. Pot je držala po produ, ki ga nanašajo divje vode izpod Montaževega ostenja. Za nama so se v mesečini dvigala mogočna ostenja Viša in Montaža. V daljavi pred nama je svetila luč na Višarjah, stari slovenski romarski poti, ki vedno bolj služi turističnim namenom. Pozimi so na pobočju Višarij krasna smučišča. Sploh pa veri ne gre toliko za ohranitev starih umetnin kot pa za denar. »L'argent, c'est la foi«, je sodobno geslo višarske božje poti in v njem je prikazan ves namen. Zaradi enakomernosti je bila hoja po produ zelo mučna. Da bi premagovala utrujenost in zaspanost, sva v mislih bežno prešla prehojeno pot.

Z vzklikom »Dajmo! Dajmo!« nas je Uroš vsak dan prebujal že zelo rano. To jutro je bilo oblačno in mirno. Kmalu je bilo slišati sikanje plina iz kuhalnikov. Večina prija-

teljev se je odpravljala na turo. Najmlajše udeležence odprave je bilo najbolj slišati. Smejali so se zaradi prismojene polente. Ostali smo še malo poležali, kajti prejšnji dan smo ležli v Zmajevem grebenu in nam je kar prišlo na toplih ležiščih. »Zdaj pa prihajajo!« so veselo vzklikali po taboru in res se je slišalo brnenje avtomobila. Pripeljala sta se dr. Dolhar in njegov sin s Trbiža. Doktor je kar žarel od veselja, tako je bil navdušen za turo. Saj doma ima prav v teh julijskih dneh največ dela. Takoj so bili nared. Dolfe je mlajše vodil po Via Cacciatori, Krušic pa navezo z dr. Dolharjem po Kugyjevi na Montaž.

Nazadnje smo še ostali zlezli s toplih ležišč. Sonce je pregnalo oblake in obetal se je lep dan.

»Zdravo! Pa srečno!« so naju pozdravili s Pavlom, ko sva odhitela v Škrbino nad plazom. Dve uri sva se mudila do plazu, a čas nama je hitro minil. Pogovarjala sva se o domu, dekletu, srečnih in neprijetnih dogodkih in snovala načrte za bodočnost.

»Granata!« sem vzkliknil Pavlu, ko sem jo zagledal na kamnu. Postavljena je bila s konicico navzgor in spominjala me je na raketo pred vzletom. Našel sem jo prejšnji dan, ko smo z Urošem hiteli v Zmajev greben, in jo tako postavil. Sedaj sem stresel rumen smodnik na kamen in Pavel je prižgal. Nisva pričakovala tako veličastnega plamena, saj je bila granata v tem grabnu gotovo že od prve svetovne vojne.

Na plaz sva nekoliko postala in se ozirala po vrhovih. Nekdo je zaukal in spomnil sem se naših, ki so morali biti že precej visoko. »Včeraj mi je pravil Uroš, da je tam spal pred dvajsetimi leti, ko je bil namenjen v Škrbino,« sem Pavlu pokazal na dno plazu. Ko sva použila košček čokolade, sva se navezala in odšla po plaz. Bilo je prijetno, ker ni bilo take vročine, kajti grapa je bila v senci.

»Plazu je konec!« zaslišim glas nad mano. Zdelo se mi je, kot da sem spal. Nekaj trenutkov je minilo, da sem doumel. »A tu sva že?« sem rekel. Spomnil sem se na knjigo »Die Julischen Alpen«, kjer v opisih plezalnih smeri piše, da je to Comicijevo variantno možno zlesti le v zgodnjem poletju, ko plaz še ni pretrgan.

Pod nama je pod snegom zijala temna globina, pred nama pa navpična mokra, zlizana stena. Čez skalni rob je tekla voda. Tu čez bi bilo preveč tvegano. Odločila sva se, da bova zlezla levo, kjer je bila stena bolj razčlenjena.

Pavel je šel naprej. Razen mojega cepina, vrvi, klinov, vponk, kladiv in ribje konzerve nisva imela ničesar. Šlo je kar hitro, kajti bilo je zabitih nekaj klinov; pred dvema dnevi voma sem jih jaz zabil, ko smo se z Urošem hoteli prebiti, toda zaradi pomanjkljive opreme smo se vrnili.

»Potegni!« je Pavel zavpil zgoraj, ko je vpel vponko v klin. Zdelo se mi je, da je bil pri zadnjem klinu, ki sem ga takrat zabil. Više

nisem mogel, ker nam je zmanjkalo klinov, prosto pa nisem mogel tvegati, S težavo sva se pregoljufala čez krušljiv teren. Zopet sem ga slišal nekaj vpiti. »Že držim za vrvi!« sem nazadnje le razumel. Toda, ko sem se ozrl navzgor, sem videl, da ji preveč ne zaupa. Zlezel sem do njega in skupno sva vlekla za konec. V poči nekoliko desno sem zagledal klin z yponko. Kar tesno mi je postalo v duši in slutil sem, da se je morala pripetiti nesreča. V yponko sem vpel najino vrvi. Še močnejše sva vlekla za konec najdene vrvi. Nazadnje je vrvi popustila in dobila sva jo po glavah. Tudi prijatelj je menil, da se je morala zgoditi nesreča ali pa da plezalec zaradi težke situacije ni mogel izveči vrvi. Kar preveč časa sva zapravila ob vrvi. Vrv nama je dobro služila. Nanjo sva fiksirala kladivo, stremena in cepin. V previsu sva pogrešala zanke. Pavlu sem držal »ravbarske lojtrice«, kot si jih otroci drže, da si pomagajo do sosedovih jabolk. Stopil mi je na rame, nato na glavo. Še vedno je bil v previsu. Videl sem le nogi, a sem upal, da je prišel do krepkega oprimka.

Kako smešen sem pač moral biti, ko sem visel prosto z nogami v previsu. Ni šlo drugače. Nobenega več ni bilo za menoj. Le Pavel mi je krepko pomagal na dobrem stojišču. Zlezel sem kar naprej čezenj v desno.

»Kot v Hudičevem«, je ugotavljal prijatelj, ko sva bila že precej visoko v plazu. Strmina je bila hujša kot spodaj pod slapom. Še nekaj raztežajev in bila sva na grebenu.

Bilo je že pozno popoldne. Gosta megla je motila razgled; najkrajše poti, po kateri sva mislila sestopiti, nisva našla. Blodila sva v luni po vzhodnih pobočjih Montaževega ostena, dokler nazadnje le nisva našla prave poti.

Ovčjereja

Jože Vršnik-Roban

Nekdaj je bila ovčjereja v naših krajih važna gospodarska panoga. Volno so ženske spredle, tkalec jo je stkal, krojač pa je iz tega domačega sukna sešil obleko, ki je bila topla in trpežna. Pa tudi kupcev za volno ni manjkalo. Za pleme so prodajali ovce na Kranjsko, Koroško, Tirolsko in Solnograško. Za meso so se ovce lahko in dobro prodale v Železni Kapli. Kako daleč je segal sloves solčavsko-jezerskih klavnih ovnov, se vidi iz tega, da je po pripovedovanju pokojnega Roka Klemenška imel p. d. Anko na Jezerskem neko

odlikovanje od cesarice Marije Terezije. Prejel ga je za najboljše ovne, ki jih je »lifral« cesarskemu dvoru.

Po vsem tem ni čudno, da so se po naših planinah pasle številne ovčje črede. Čuvali so jih krepki pastirji, oboroženi z močnimi gorjačami, pa tudi s takrat modernimi puškami (na kresilo). S takim orožjem in lovom v jame so takrat zatrli medveda, zdaj pa ga z vsem močnim in preciznim orožjem ne morejo več.

Vsak količkaj vreden pastir je poznal vsako ovco svoje črede (trope). Poleg tega je imela vsaka kmetija svoje posebno znamenje, ki so ga vsaki ovci usekali v uho. Zato je vsak pastir lahko dobil nazaj ovce svoje črede, če je katera zašla k sosednji čredi.

Pri vsej pazljivosti pastirjev pa se je le zgodilo, da je na kvatno soboto jeseni, ko so se s čredami vrnili raz planine, manjkalo nekaj ovac.

Pastir je vedel, koliko ovac mu manjka, vedel je tudi, katere živali so »v zgubi«, ni pa vedel, koliko teh živali je še živih, koliko mrtvih. Iskati te izgubljene ovce je bilo težko še v lepem vremenu, v dežju in snegu še toliko težje. Najti jih je pa pastir moral. Vsaj kolikor je bilo še živih, ker je bil odgovoren za nje. Za živimi ovcami se je pastir še nekako voljno mučil, iskat mrtve ovce je bilo pa le prehudo. Zato je bilo treba ugotoviti, koliko od zgubljenih ovc je še živih, koliko mrtvih. Za to ugotavljanje pa so imeli zanimiv način. Na skednju je moral dobiti toliko pšeničnih zrn, kolikor ovac je imel zgubljenih. Ni pa smel vzeti teh zrn iz kupa omlatene in prevejane pšenice. Moral je najti zgubljena zrna v kaki špranji v podu ali steni. Ta zrna je potem spuščal na vročo ploščo štedilnika. Če štedilnika ni imel, je dal na ogenj kako drugo železno ploščo. Ko je držal v roki zrno, je rekel: »To je za ta črno!« Spustil je zrno na vročo ploščo in če je zrno odskočilo kvišku, je bilo to znamenje, da je ovca še živa. Če je zrno obležalo na mestu, kjer je padlo, je bila ovca mrtva. Nato je vzel drugo zrno za Piko, tretje za Malinko, pa za mrkača, za jagneta itd. Ko je na ta način spustil vsa zrna, je vedel, koliko živali in katere so še žive in katere ne več. Koliko je to držalo, ne vem, vem pa, da so imeli stari pastirji v to trdno vero. Znali pa tega niso vsi, ker so ti, ki so znali, svojo tajnost skrbno prikrivali.

Državna meja, veliko zmanjšanje pašnikov, slabe cene, pomanjkanje pastirjev in vsa gospodarska politika so ovčjerejo znižale na desetino nekdanje.

V zadnjih letih pa je po naših planinah zagospodaril medved. Dva so že ustrelili, trije, morda štirje še morijo ovce in v razmerah, kakršne so, medvedov ni mogoče uničiti. Noben kmet pa ne bo voljan pozimi krmiti ovc zato, da se bo poleti medved mastil z njimi. Tako lahko kar na prste zračunamo, v koliko letih bo utihnila pesem zvoncev in zadnja ovca na naših planinah.

društvene novice

TINE OREL
NA PETDESETEM VRHU

Prišlo je (z nekaj zamude) spoznanje vodstvu PZS, da se je izteklo 9. februarja petdeseto leto glavnemu uredniku Planinskega Vestnika, in dan mi je bil ukaz, naj napišem (kar čez noč) našemu Tinetu, mimo njegove vednosti, »nekrolog« ob tem življenjskem prazniku.

Nekrolog? Saj v nekem pomenu je: so tudi rahlo otožni spomini na rosne dni prve mladosti, ki jih ni več, in še na razgibana fantovska leta, s korajžnimi dejanji v gorskih stenah — kaj več pa ne! Vse drugo je življenje, Tinetovo moško, nadvse delavno in uspehov bogato življenje. To pa se preliva naprej, potem ko se je ustavilo samo za kratek hip, preden se je prevagalo v drugo polovico njegovega stoletja, ki naj se mu izteče do kraja!

Rojenemu v Trzinu (9. II. 1913) so sijale Tinetu Savinjske Alpe, ponosni Storzlič in drugi vrhovi v njegovo otroštvo, odkar se je zavedel. Gore so ga pričele vabiti k sebi, ko je odraščal; dovzetnemu za vse lepo so mu pokazale pot v svoj svet, postale so del njegovega življenja.

V gorah Tine ni bil kdor si bodi. Dvajsetletnega je prvič prevzela Triglavska severna stena (Zimmer-Jahnova smer, katero je največkrat preplezal), ki ga je kasneje še dostikrat sprejela v goste (Prusik-Szalayeva smer, dolga nemška, Jugova grapa, Smer skozi Okno). Poznajo ga severne stene Škratlance, Razorja, Visokega Rokava, Jalovčeva stena, grebeni Ponc in Mangrta. Precej lepših plezarij je ponovil Tine v Savinjskih. Od severne stene Kalške gore, Struce in Szalay-Gerinove smeri v Turški gori do zapadne stene Planjave in najtežje Herletove smeri v Ojstrici. V Gesäuse je preplezal Tine sedem smeri (III. do V. stopnje) in pisal o tem v PV (1950 in 1951).

Ta zastavni gorenjski fant je bil skoraj vedno »na vrhu« in če ni bil, so bili drugi krivi. Maturo je »položil« z odliko (na gimnaziji je bil v tesnih stikih s krogom partizanskega pesnika Karla Destovnika-Kajuha), diplomiral je na slavistiki z dvema odlično ocenjenima (dr. Kidrič, dr. Prijatelj) naloga, pa je vendarle dve leti trpel brezposelnost, preden so ga sprejeli jeseni 1938 za suplenta na celjski gimnaziji. Proforski izpit je napravil 1941 »povsem odlično«. Nemški okupator ga je zagnal v pregnanstvo, od 1942 je služil na ljubljanskem magistratu kot začasni pomožni delavec, dokler ga niso 1944

zaprli. Po osvoboditvi je skoraj ves čas gimnazijski direktor, od tega več kakor 15 let v Celju.

V tem času je opravil Tine delo, ki bi mu komaj bili kos trije drugi. Prav izredna življenjska sila, visoko nadpovprečna razumnost, obširna razgledanost in včasih (posebej v literarnih krogih) že kar diplomatska obzirnost so mu zagotovile uspehe, na katere je lahko ponosen (in mu jih ne samo eden zavidava, kar pa ni lepo).

Ni časa in prostora, da bi več kakor samo omenil, poleg Tinetovega političnega organizacijskega in predvsem ideološkega, kulturno prosvetnega dela in delovanja v raznih družbenih organizacijah, njegovo splošno publicistično (strokovno, pedagoško, literarno in politično) delo in še od tega samo to, da piše Tine »celjske« gledališke kritike od 1945 do danes, že 13 let zunanjepolitične članke v lokalni tednik (vsako leto približno 50 člankov) in da od 1957 dalje ureja Celjski zbornik.

Omejiti se moram na ugotovitev, da je »predelal« Tine po osvoboditvi takole okrog 40 različnih funkcij — raje kakšno več kakor manj — pa na njegovo planinsko delo v tej smeri.

Od 1946 dalje vodi Tine PD Celje kot njegov predsednik, od 1949 naprej pa urejuje Planinski Vestnik. Zanj je napisal precej ideoloških in načelnih člankov, spominov na zašlužne planince in drugo, glavno njegovo pisateljsko delo v PV pa pomenijo krajši ali daljši zapiski o dogodkih v tujih gorstvih in o tujih planinskih organizacijah, zbrani iz

tuje planinske literature in opremljeni s Tinetovimi kritičnimi pripombami, posebej glede na naše planinstvo. Samo približno sem na hitrico preračunal, da se je nabralo doslej 3500—4000 teh zapiskov, ki bi zajeli, skupaj zbrani, najmanj dva letnika PV. Sodim, da ni treba še posebej hvaliti teh »Razgledov po svetu«, ki jih pozna vsak bralec PV.

Malokomu pa je znano tisto garanje, ki ga mora opraviti glavni urednik PV: dopisovanje s pisci (800 dopisov na leto ni najvišja mera), posebej prošnje za prispevke in za malomarneže zelo vljudna opozorila, branje prispevkov, urejevanje, ponovne korekture, delo v tiskarni in kar je še treba. Uspeh tega skritega dela se pokaže le v vsebini in obliki našega glasila, za katero moremo — ne da bi bili neskromni — reči, da se more (z izjemo opreme in papirja) mirno postaviti ob stran drugim svetovno znanim planinskim revijam.

Ko smo že zamudili, da bi pravi čas voščili Tinetu, ko je tako uspešno priplezal na svoj petdeseti življenjski vrh, se spodobi, da mu pripravimo gorenjski pušeljc, nageljne rdeče pa rožmarin in roženkragt, ko pride v Ljubljano, da doda svojim dosedanjim planinskim uspehom nove, še večje in lepše!

St. Hribar

KRALJ MATJAŽ NA PECI

Stoletja je živel v slovenskem ljudstvu podoba bojevitega junaka in pravičnega ljudskega vladarja.

Po vseh slovenskih krajih so bile med ljudstvom žive pripovedke o njem, po Koroškem in Štajerskem, na Gorenjskem in Dolenjskem, v Vipavi, na Krasu in v Beneški Sloveniji. Ljudje so si pripovedovali o zlatih časih, ki so jih Slovenci za vlade kralja Matjaža doživeli.

Kralj Matjaž je zgodovinska oseba, zgodovina ga imenuje Matija Korvin. Zivel je od leta 1443 do leta 1490 — sto let pred Matijem Gubcem in pred Trubarjem. Bil je ogrsko — hrvaški in češki kralj. V vojni z nemškim cesarjem pa je zasedel tudi del Koroške in slovenske Štajerske. Slovenskemu ljudstvu je ostal v spominu kot pravičen in demokratičen vladar, ki je govoril tudi jezike slovenskih narodov. Visokim fevdalcem je strigel grabežljive prste in branil pred njimi kmete tlačane. Uredil je državno gospodarstvo in denar, ki je imel pošteno veljavo. Zelo uspešno pa se je na čelu svoje vojske boril proti Turkom in branil deželo pred njimi. Slovensko ljudstvo je znalo ceniti Matjaža, ko so podjarmili naše dežele nemški cesarji, zato je ostal v zgodovini in legendi v takem spominu.

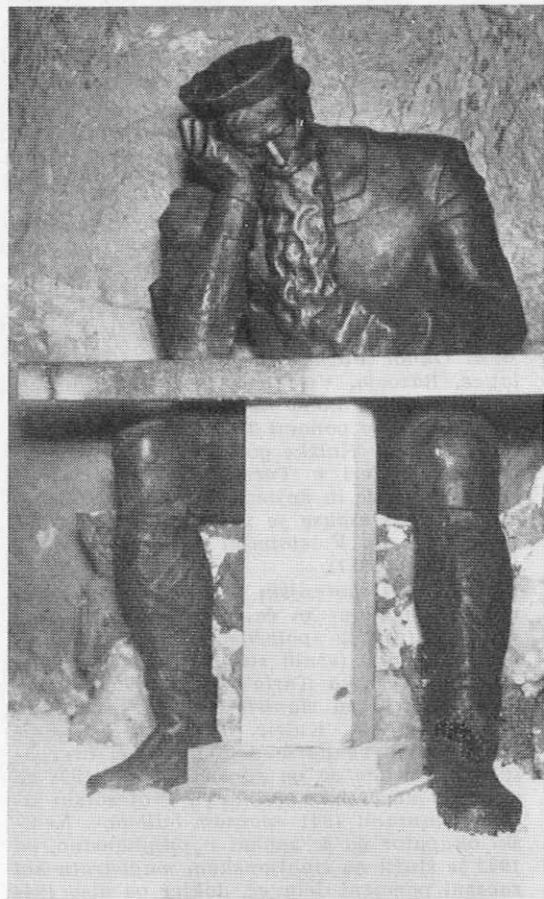
Pripovedke o njem so zbirali naši narodopisci vseh zadnjih sto let, znanstveniki so jih

osvetlili. Najpomembnejše delo o tem je napisal dr. Ivan Grafenauer, izdala ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Stoletja je slovensko ljudstvo zaupalo v Kralja Matjaža, ki spi v Peci, in upalo, da bo vstal in ga rešil.

Zato mi mežiški planinci želimo, da to snov naših prednikov obudimo in s tem v naši mladini obudimo zavest, da bo znala ceniti težko in pravično borbo našega naroda, naših partizanov za svobodo, ki jo danes uživamo v naši socialistični Jugoslaviji.

21. avgusta 1962 je preteklo 30 let, odkar so mežiški planinci postavili spomenik Kralja Matjaža na Peci, delo kiparja Nika Pirnata — domači izdajalci in okupator so ga uničili. Mi svobodni Korošci smo obnovili po osvoboditvi naše kraje in jih olepšali od Črne do Raven, planinci smo postavili nove domove od Smrekovca do Uršlje, obnovili partizanske poti, mežiški planinci smo namesto kože postavili dom na Peci, zdaj pa smo otvorili votlino Kralja Matjaža, ki je veličastnejša

Spomenik Kralja Matjaža na Peci, delo akad. kiparja Marjana Keršiča

in lepša kot prejšnja in bo našo Peco naredila še mikavnejšo.

Predsednik »matjaževcev« Kočan Anton je 15. 7. 1962 odprl Matjaževo votlino.

Votlina Kralja Matjaža je oddaljena od doma na Peci slabih 10 minut, leži na isti nadmorski višini. Do nje se pride skozi lep in romantičen gozdček.

Okolica votline je obdana z najlepšim alpskim cvetjem, vhod h Kralju Matjažu gre po naravni votlini — navzdol je kakih 40 kamenitih stopnic, zaraščenih z mahom, izhod pa gre skozi sto let star rudarski rov.

Na dnu votline je dvorana, v kateri spi Kralj Matjaž s svojo vojsko, veličasten in ponosen za kamnito mizo — odlično delo znanega ljubitelja planin, akademskega kiparja Marjana Keršiča-Belača.

Drago Vončina

ODLIKOVANJE PREDSEDNIKA SPD GORICA

11. novembra 1962 se je na Lokvah zbrala velika planinska družba, čez 200 ljudi, da počasti tov. Bernarda Bratoža, dolgoletnega predsednika Slovenskega planinskega društva v Gorici. Planinska zveza Slovenije je požrtvovalnega planinskega delavca odlikovala z zlatim častnim znakom. Izročil mu ga je podpredsednik PZS tov. Tone Bučer ob navzočnosti sekretarja PZS tov. Lavriča, tajnice SPD Gorica tov. Jožice Smet, 100 Goričanov in 50 Ajdovcev poleg drugih. Razporeženje je bilo odlično, zaslugi za to sta imela pevski zbor in godba SPD Gorica, tako da je iz prisrčnega planinskega sestanka nastalo kar vedro in veselo martinovanje, ki bo ostalo vsem udeležencem v prijetnem spominu. Tov. Bratožu k odlikovanju iskreno čestitamo!

Odlikovanje tov. Bratoža na Lokvah; Tov. Bučer čestita

ŠE K STOLETNICI AVSTRIJSKE PLANINSKE ORGANIZACIJE

K temu jubileju, ki se ga je spomnil PV v lanski decembrski številki, pripominjam:

Pri ustanovitvi ÖAV, oziroma v njegovi začetni fazi sta imela znatno vlogo tudi dva Slovenci, namreč *Vinko Klun* in *Marko Lipold*; trdne dokaze o tem nam daje že prva številka njegovega glasila. Verhandlungen des österreichischen Alpenvereines, Erstes Heft, Wien 1864, objavljajo namreč na prvi, neoštevilčeni strani, imena prvih odbornikov tega društva, med katerimi je naveden tudi V. Klun, profesor na trgovski akademiji na Dunaju. Na str. 38 prav tam pa je natisnjeno, da je rudarski svetnik Lipold v tem društvu predaval »o Savinjskih in Kamniških planinah na mejah Štajerske, Koroške in Kranjske«. V istih Verhandlungen pa so v seznamu prvih društvenih članov navedene te osebe: str. 102 *dr. Klun*, str. 103 *Lipold*, str. 118 *grof Kristalnik* (Cristalnig) in str. 123 *stud. iur. Prešeren Alfred*. — Medtem ko o slovenstvu Prešerna pač nihče ne bo dvomil, navajam, da je bil tudi grof Kristalnik vsaj slovenskega rodu, kar pove že priimek. Pokojni zdravnik dr. Anton Brecejl pa je napisal v svojih spominih: »Spoznal sem zadnjega potomca slovenskega plemstva, Korošca grofa Oskarja Kristalnika, ki je imel v Rožni dolini pri Gorici slikovit gradič«. (Mladika 1934/XV, str. 452)

Kluna in Lipolda omenja Slovenski biografski leksikon, ki pa njenega dela pri ÖAV ne navaja; iz istega vira povzemanam o njima tole:

Klun Vinko Fereri (drugi priimek po ženi Švicarki) se je rodil 1823 v Ljubljani, umrl 1875 v Karlovih Varih. Deloval je kot zgodovinar, literarni zgodovinar, geograf, politik in sociolog; s teh področij je napisal tudi mnogo razprav člankov in samostojnih del v slovenskem in nemškem jeziku. V politiki je v kasnejših letih svojega življenja postal sicer Dežmanov pristaš, vendar je sam poudarjal, da je Slovenec in slovansko narodno zaveden. Služboval je v raznih mestih; da je res istoveten z zgoraj navedenim Klunom, pa dokazuje podatek v SBL, da je bil od leta 1857 naprej profesor na trgovski akademiji na Dunaju.

Lipold Marko Vincenc, rojen 1816 v Mozirju, umrl 1883 v Idriji, pa je bil eden najuglednejših in najbolj aktivnih strokovnjakov za geologijo in rudarstvo v takratni Avstriji. Vedno je ostal zaveden Slovenec.

Zmago Bufon

V nedeljo in ponedeljek 20. in 21. jan. 1963 je bil na Lubniku zaključek seminarja za mladinske vodnike, ki ga je za gorenjske mladinske odseke priredil koordinacijski odbor gorenjskih mladinskih odsekov. Že pred tem je šestnajst novih kandidatov za mladinske vodnike poslušalo teoretični del v mladinskih odsekih ter v dvodnevnem tečaju na Jesenicah. Čeprav je gorenjski KO izvedel to akcijo prvič, je tako organizacijsko kot vsebinsko dobro uspela.

V sredo 23. jan. 1963 je tudi MO PD Kranj zaključil z tečajem po programu za mladinske vodnike. Na izpitih so vsi tečajniki pokazali solidno znanje. Uspeha tečaja niso okrnile niti velike težave, ki jih je imel organizator z oskrbo v domu in ostalimi tehničnimi problemi. Trideset udeležencev tega tečaja bo brez dvoma pripomoglo k krepitvi MO PD Kranj kot tudi celotnemu planinskemu mladinskemu gibanju na Gorenjskem.

20. jan. 1963 se je sestal KO MO PD ljubljanske skupnosti komun. Sestavili so plan akcij za leto 1963, predvsem za zimski čas. Zanimiva novost bo brez dvoma prirejanje skupnih mladinskih planinskih večerov z nazivom »Encijanovi večeri«. Ti družabni večeri so že pred leti v organizaciji MO PD Ljubljana Matica zelo uspeli, čeprav so se jih udeleževali samo člani mladinci tega društva. Poleg dogovarjanja za izlete v najbližji prihodnosti bodo ti sestanki združeni s predavanji, plesom in raznimi igrami.

V proslavo dvajsetletnice Pohorskega bataljona je MO PD Oplotnica priredil 6. 1. 1963. turni smuk k spomeniku pri Osankarici. Udeleženci so se zbrali že prejšnji dan na Ruški koči. Poleg večine odsekov, ki jih zajema koordinacijski odbor mladinskih odsekov mariborskega okraja, so se prireditve udeležili še MO PD PTT iz Ljubljane in MO PD Zagorje. Čeprav sklicatelj oziroma organizator ni izpolnil pričakovanj, je proslava na Osankarici pri spomeniku dobro uspela. Da ni bila udeležba bolj množična, je bilo v glavnem krivo zelo nestanovitno vreme.

TB

Od 29. 8.—12. 9. 62 se je v Dolomitih zadrževala žepna alpinistična odprava, ki so jo sestavljali Ciril Debeljak, AO-Celje, Vanč Potrč ter Danilo Škerbinek AO Obrtnik-Maribor. Plezali so v skupini Treh Cin in Monte Paternu in sicer vse v troje. Izkupiček bivanja v Dolomitih je bil: 8 smeri, od teh nekatere precej težke, in sicer Cassinova smer v Piccolisimi, Comiccijeva smer v Punta Fridi, Spigolo Giallo, Mazzorana-Milani.

**MEDNARODNA KOMISIJA
ZA PLEZALSKE VRVI**

(Zasedanje v Parizu 1962)

Lani je Mednarodna komisija za plezalske vrvi pri Internacionalni uniji alpinističnih asociacij (UIAA) zasedala v Parizu. Gostitelj je bil Club Alpin Français. Navzoče so bile vse alpske države in še Anglija ter Belgija (prvič) z uradnimi delegati in z mnogimi producenti modernih vrvi ter alpinistični strokovnjaki kot opazovalci. Svojo navzočnost sta najavili tudi Poljska in Češka, toda na zasedanju žal ni bilo ne delegatov, ne pojasnila o izostanku. Zasedanje je odprl dolgoletni predsednik UIAA Egmond d'Arcis. Takoj uvodoma je sporočil stališče skupščine UIAA, da si njena komisija za vrvi sme kraj in čas sestankov glede na specifičnost svojega dela izbirati po volji, da pa je vedno dobrodošla hkrati s skupščino UIAA. Na skupščini je bila vrsta referatov. Važna sta predvsem E. Kosmatna (Avstrija) referat o preizkusih staranja in obrabe plezalskih vrvi z uporabo sredstev matematične statistike, orožjem kar prevelikim za take cilje; dalje F. Solarija (Anglija) o novih polimerih (polietilen in polipropilen) in njihovi uporabnosti za plezalske vrvi. Napovedan je nov še za 60 % boljši najlon, tako da bo klasični terpolimer vladal na področju plezalskih vrvi še naprej, dokler ne pride res kaj revolucionarno novega. Vrvi iz drugih slabših polimerov naj bi barvali drugače kot najlonske oziroma perlonske. Kosmatna je referiral tudi o avstrijskem sistematičnem preizkušanju vponk, ki je dalo novo vprav izredno konstrukcijo s trdnostjo kar 4580 kp in težo le 140 g, pa tudi pokazalo nevarne šibkosti mnogih znanih izdelkov.

Na podlagi referatov, ki se sedaj, ko je problem perlonskih vrvi in njihovih preizkusov končno in dokončno rešen, nanašajo na ostale člene varovalnega sistema (človek, vponka, klin, vrv, skala ali led oz. sneg), je komisija sklenila razširiti svojo aktivnost na celotni varovalni sistem. V ta namen se je predvsem preimenovala v UIAA, komisija za študij varovanja v gorah (UIAA Commission pour l'Etude de l'assurance en montagne — Kommission der UIAA zum Studium der Seilsicherung im Gebirge). Dalje je glede na številne nove naloge svoje delo porazdelila z zadolžitvami ad personam na vrsto podsekretariatov in to zaenkrat:

1. vponke (karabinerji) in kline (Velika Britanija),
2. pravna vprašanja (Švica),
3. konopljene vrvi (Francija),

4. statistiko nesreč, ki jim je bil vzrok material (v zvezi z IKAR — Francija),
5. obraba vrvi in trganje na ostrih robovih (Avstrija),
6. način varovanja (Jugoslavija),
7. načine navezovanja (Nemčija),
8. vzdrževanje vrvi (Velika Britanija),
9. osnovne fizikalne raziskave (Belgija).

UIAA bo poskrbela, da bo vsaka od njenih članic (21 držav s 30 združenji) določila v komisijo svojega »zveznega oficirja«. Sprejet je bil tudi predlog podpisanega, naj bi izvršili tudi vrsto primerjalnih meritev z enimi ter istimi vrvmi na Doderojevih aparaturoh v Stuttgartu, na Dunaju, v Švici, Franciji, itd. pa tudi na originalni jugoslovanski (utežno nihalo univerze v Ljubljani, prof. ing. Avsec.) Tako bi ugotovili hkrati eventualna sistematična medsebojna odstopanja in hkrati raztros (dispersijo) v rezultatih kot posledico lastnih nenatančnosti preizkusnih aparaturov in neenakomernosti v fabrikaciji preizkušanih vrvi. Naloga je bila zaupana Avstriji.

Uradni banket je končal zaslužni in dolgoletni predsednik FFM Lucien Devies. Poudaril je vlogo ustanoviteljev komisije (žal že umrli prof. Dodero, Avčin na Bledu, UIAA l. 1951) in prispevek komisije k enotnosti Evrope oz. sveta nasploh. V imenu delegatov je spregovoril podpisani in podčrtal kulturno vlogo ter važnost dela komisije za tako čez vse meje segajočo kulturno dejavnost, kot je alpinizem.

Prihodnje zasedanje bo na povabilo Zapadne Nemčije v drugi polovici oktobra 1963 na Zugspitze (Hotel Schneefernerhaus). Sekretarji novih podkomisij bodo tam že poročali o opravljenem delu in doseženih rezultatih.

Dr. ing. France Avčin

SESTANEK načelnikov AO 10. januarja 1963 v Ljubljani je bil zelo slabo obiskan. Udeležili se ga predstavniki 11 AO (čeprav imamo v Sloveniji 24 AO s 400 bolj ali manj aktivnih alpinistov). Poleg predstavnikov AO Kamnik, Kranj, Ljubljana matica, Železnikar, Domžale, Maribor, Obrtnik, Celje, Medvode, Litostroj in Akademskega AO so bili na sestanku navzoči 4 člani komisije za alpinizem. UO PZS je zastopal tov. Tone Bučer.

Iz poročila načelnika komisije za alpinizem tov. Janka Mirnika o delu v preteklem letu je bilo razvidno, da so nekatere naveze dosegle v inozemskih gorah izredne uspehe kljub minimalni podpori, predvsem na lastne stroške. Žal pa v poročilu ni govora o vzponih v domačih gorah, kar pa je še vedno osnova našega alpinističnega udejstvovanja. V preteklem letu je komisija organizirala po en zimski tečaj, letni tečaj, tabor in smučarski pohod. Pri izvedbi zimskega tečaja je finančno pomagala JLA. Oprema alpinistov, predvsem vrvi so dotrajale. Vrvi domače

proizvodnje alpinistom ne ustrezajo, tujih ni mogoče nabaviti. Žal v preteklem letu niso bili zavarovani vsi AO.

Po poročilu se je razvila debata o težavah in bodočem delu alpinistov. Govorilo se je, da bo zaradi neurejenega materiala in finančnih težav težko pripraviti izdajo plezalnega vodiča v ciklostirani obliki, da bo treba izvesti začetniški zimski tečaj v zveznem merilu, za katerega je finančna sredstva prispevala JLA, in zavarovati alpiniste za l. 1963.

Ker smo dobili odobrenje odločilnih forumov za odpravo na Kavkaz, bo treba v l. 1963 sodelovati s komisijo za odprave in urediti to odpravo z zamenjavo. Za delo v UO PZS so bili predlagani od alpinistov tovariši Tone Škarja, dr. Daro Dolar, Janko Mirnik in ing. Pavle Šegula. Za odlikovanje in nagrado so bili predlagani alpinisti Barbka Lipovšek, Peter Ščetinin, Tone Sazonov, Brane Pretnar, Milan Valant, Tomaž Ažman, Franc Ekar in Srečo Travnik, ki so izvršili uspešno vzpono v V. Cini, Matterhornu in Mt. Blancu.

Na zaključku sestanka je bila izvoljena nova komisija za alpinizem, ki jo sestavljajo Marjan Keršič-Belač, ing. Edo Pišler, Janez Duhovnik, Tone Jeglič, Krušič Janez, Ekar France in Elč Prezelj.

V MIHOVEM DOMU na Vršču je bil 25. 11. 1962 skupen sestanek komisije za alpinizem in podkomisij za gorsko smučanje in gorske vodnike. Poleg članov komisije za alpinizem so se ga udeležili tov. Mirko Fetih, dr. Daro Dolar, dr. Stanko Lapajne, dr. Leo Bebler, Ciril Praček, Marjan Perko, Stane Klinar, dr. Dolhar in Jaka Čop. Namen sestanka je bil poživitev gorskega smučanja in ureditev vodniške organizacije. Pri smučanju nam primanjkuje predvsem propaganda, potrebno bi bilo izboljšati zimske markacije na glavnih progah v Julijskih Alpah, oskrbo planinskih postojank v pomladanskem času, nabaviti pse za smuči in organizirati vsaj tri smučarske pohode pod vodstvom na progah Krma—Triglav—Komna, Komna—Krn in na Kanin. Podkomisija za gorske vodnike naj bi nudila turističnim organizacijam seznam gorskih vodnikov, ki so registrirani pri PZS in pripravljene voditi v tekočem letu. Tako naj se onemogoči izvrševanje vodništva nekaterim neodgovornim planincem predvsem v plezalnih smereh, kot se je to dogajalo zadnja leta. Izda naj se vodniška knjižica in znak gorskim vodnikom in pripravi tečaj za nove vodnike pomladi 1963.

NOVO SMER v severni steni Ojstrice v spomin Ivu Reyi so letošnje poletje naredili Dušan Kukovec (AO Celje), Dodi Pušnik in Drago Zagore (oba AO Ravne). Spodnji del smeri sta preplezala že lani Dušan Kukovec in Vanč Potrč (AO Obrtnik). Zelo lepa smer ocenjena v V, V+, mestoma VI. Poteka med Ogrinovo in Herletovo smerjo.

lj

iz planinske literature

NAŠE PLANINE 1961

Trinajsti letnik Naših planin obsega v šestih dvojnih številkah skoraj tristo strani teksta. Uredniški koncept dr. Željka Poljaka je močno viden. V vseh šestih številkah so na prvem mestu spominski članki ob dvajsetletni vstaji. Med njimi izstopa s svojo kvaliteto članek Zagrebčana Božičevića »Titove pečine«; najpomembnejši in najtemeljitejši je v prispevku opis Titove pečine v Drvarju. Omembo zasluži tudi Jagačičev opis partizanskega marša od Treskavice do Durmitorja. V tem potopisu se sedanost meša s strahotami četrte in pete sovražne ofenzive pred sedemnajstimi leti, kar ustvarja mestoma neko svojevrstno fantastiko.

»Naše planine« so jugoslovanska revija, ki združuje prijetno s koristnim, znanstveno raziskovanje s turističnimi in leposlovnimi opisi, hkrati pa verno beleži vse organizacijske utripe hrvaškega planinstva ter se istočasno razgleduje tudi po jugoslovanskem in evropskem planinskem prostoru. Zdi se, da novi urednik dr. Poljak močneje poudarja jugoslovanski značaj revije, predvsem v drobnih vesteh na zadnjih straneh, v primerjavi s prejšnjim urednikom Lučićem, ki je bil v prvi vrsti Evropejec. Teža revije je torej na obsežnih poljudnoznanstvenih člankih o posameznih gorah ali planinah, lahko bi rekli celo monografijah v malem. Podobne članke je pisal svoj čas pri nas dr. Tuma, Westrovi članki so bili v večji meri potopisi in subjektivno obarvani. Takšne vrste je članek Mirka Markovića iz Zagreba o Šar-planini in članek Srečka Božičevića, prav tako iz Zagreba, o jami Veternici na Medvednici. Prav posebna odlika obeh člankov je seznam virov in literature pod vrsto ali na koncu. Šar-planina ima na zaključku celo povzetek v nemščini. Oba članka prav lepo tudi poustvarita vzdušje preteklosti, ko je imelo planinstvo na Balkanu predvsem znanstveno-raziskovalni značaj in ko so bili edini planinci inlektualci, botaniki, zdravniki ali pa univerzitetni profesorji. Zanimivo je, da znanstveno raziskovanje velikih gorskih masivov v naši državi še danes ni zaključeno in da so se tako elementi planinstva, značilni za prejšnje stoletje, v jugoslovanskem merilu preživeli še v naš čas. Praktičen primer za to so nejasnosti okoli višine Ljubotena v preteklosti in Golemega Turčina po zadnji vojni. Ta zadnji, 2747 m visoki vrh, imenujemo danes Titov vrh. Dobro bi bilo to ime dosledno uporabljati in mu tako pripomoči do veljave. Zelo zanimiva so tudi poročila o izkopavanjih prof. Mirka Maleza

v Veternici. V manjši meri sodita v to vrsto člankov reprezentativni prispevek dr. Vladimira Blaškovića o reliefu Jugoslavije in članek Mirka Markovića o nastanku skalnih stolpov na Poštaku v Liki. Jubilarnega značaja je Krivokapičev članek o zgodovini srbskega planinstva ob šestdesetletnici prve ustanovitve Srbskega planinskega društva v Beogradu. V tem zgodovinskem članku nas moti izraz »rekreacija«.

»No premda je prošlo več gotovo čitavo stoljeće od začetka modernog planinarstva, ideološka pitanja ne samo da nisu riješena, nego su dapače svakim danom sve teža, sve više ima novih elemenata koje treba uskladiti sa starim shvatanjima.« Citat, ki je vzet izpod peresa dr. Željka Poljaka (NP 1961/13), je značilen za ideološko razgibanost in iskanje sodobnega hrvaškega planinstva. Že dr. Pražić je v prejšnjih letnikih razglabljal o gibalih in miselnosti planinstva in njegova definicija planinstva je bila precej obširna in ohlapna. Bistvo planinstva vidi v stiku z naravo in primernejši izraz kot »planinec« se mu zdi beseda »prijatelj prirode«. Dr. Poljak se strinja s Pražičem in pričakuje, da bi moralo priti do omasovljenja planinstva na Hrvaškem. Od tega pa so Hrvatje še daleč in tudi pogoji za razvoj planinstva na Hrvaškem niso zelo ugodni. Nato govori dr. Poljak o civiliziranju sodobnega življenja v mestih in o naglem življenjskem tempu ter o visokem življenjskem standardu, kar vse oddvaja človeka od narave. Rousseaujev klic »Nazaj k naravi!« pride še enkrat v polni meri do izraza, le da današnji čas ne uporablja več te terminologije, temveč je našel nov izraz rekreacija. Napotek dr. Poljaka hrvaškim planinskim društvom je močno konkreten: Izkoristite rekreacijo, novi čas in nove poglede, ki jih prinaša industrializacija naše države ter vključite številne nove ljudi v planinske vrste. V naravo in v hribe je treba usmerjati tudi nečlane in to pod istimi pogoji ter z istimi ugodnostmi kot člane. Ni dvoma, da je napotek dr. Poljaka popolnoma pravilen in da lahko njegovo izvajanje pripomore do porasta hrvaških planincev. (Leta 1961 je bilo v LR Hrvatski okoli 22 900 organiziranih planincev, od tega 62 članov in 147 pripravnikov alpinističnih odsekov.) Na drugi strani pa se mi zdi, da Poljakovo razmišljanje ne obogati v znatni meri planinske ideologije, temveč v večji meri karakterizira specifičnosti hrvaškega planinstva. Omasovljenje je lahko organizacijska naloga, ne more pa biti cilj planinstva. V Sloveniji, pa tudi drugod, so bili večinoma alpinisti tisti motor, ki je popeljal tudi planinstvo v vedno nove idejne pokrajine. Za alpinizem pa je prav individualnost ena bistvenih komponent. Odkrivanje neznanega, zvezano vedno z nekim določenim odstotkom tveganja in nevarnosti, bo ostalo večno eno osnovnih gibal tudi planinstva. Prevelika zaverovanost v rekreacijo lahko idejno popliti planinstvo. Mladi hrvaški alpinisti so že lepo afirmirali hrvaški

alpinizem v stenah, kje ostaja njegova idejna utemeljitev? Planinstvo ima v Sloveniji širše zaledje kot na Hrvaškem, zanimivo pa je, da Planinski vestnik o rekreaciji sploh še ni spregovoril.

Dr. Željko Poljak je napisal tudi drugi ideološki članek, v katerem vleče meje med pojmi: fizkultura, šport, planinstvo in alpinizem. Njegove definicije so jasne in točne ter jim ni kaj oporekati, zdi se le, da je imel med vsemi štirimi termini največ težav pri definiranju planinstva. V približno istem idejnem okviru se giblje tudi dr. Lipovščak v članku z naslovom: »Planinstvo nekdanj in danes«. Vsi trije zadnji obravnavani članki so natisnjeni pod rubriko z naslovom: Vprašanja za diskusijo. Dvomimo, če širina, s katero so zajeti problemi, pa tudi že teža imen samih avtorjev sploh še dopuščata kakšno diskusijo.

Članek H. Čauševića iz Sarajeva pod naslovom: »Kaj iščeš v tej planini?« bi lahko označili kot estetiziranje. Dr. Pražič opozarja na lepoto in zgodovino, ki jo krijejo v sebi stara in deloma že pozabljena imena. Izredno bogato je biografsko gradivo. Obširna spominska članka sta posvečena Vladimiru Horvatu in dr. Vladimiru Blaškoviću ob njihovih življenjskih jubilejih, tretji govori o dr. Radu Simonoviću, osmrtnic pa so bili deležni: Piero Ghiglione, Branimir Pipinić, Zvonko Pašer, dr. Ivo Rubić, Adika Car, Ivica Laufer ter Slovenca mamca Hudoklinova z Gorjancev ter Josip Wester. Pri Westru so naštetih članki, ki obravnavajo hrvaške planine. V tretji dvojini številki je Mirko Marković objavil skoraj 140 življenjepisov znanih planincev, večinoma iz prejšnjega stoletja. Pri mlajših planincih so bile kriterij za objavo predvsem zasluge na literarnem področju. Med imeni srečamo tudi Henrika Freyerja, Frischaufa, Hacqueta, Kugyja, Westra in celo Valentina Vodnika. Življenjepisii so zelo dragoceni, ker so podprti z navedbo del in literature o planincu ter so tako močna vzpodbuda za sistematičen študij planinske preteklosti. Vzbudili so tudi živahen odmev in življenjepisii se nadaljujejo še v dveh nadaljnjih številkah. Vsekakor se pa koncept Beširovića v zadnji številki močno razlikuje od Markovićevega in to v slabem smislu.

Povprečni so članki, ki imajo leposlovne ambicije ali pa, ki bi jih mogli označiti kot planinsko potopisne v običajnem smislu. Napisali so jih: Vladimir Horvat, Uzeir Beširović, Mirjana Ledić, Ivan Gušić, Stanislav Gilić, Petar Tabak, S. Vrdoljak, Božo Modrić, Zlata Godler in Vlado Jelaska. Članek Ljubuške Klančič, ki govori o Njegoševem zanimanju za naravne lepote Črne gore, ima že literarnozgodovinski pomen.

Zastopane so tudi tuje gore. Ivo Boko pripoveduje o pohodu Splitčanov na Mont Blanc, Franc Kušan iz Zagreba opisuje grške gore (Olimp, Parnas in Tajget), posebne pozornosti pa je bil deležen Ruvenzori. Objavljena je skrajšana zgodovina prvega vzpona, ki jo

je napisal planinski klasik James Ramsey Ullmann, govora je o Ghiglionejevem poizkusu, končno pa pripoveduje o svojem vzponu na vrh Zagrebčan Miroslav Rotschild. Njegov vzpon je hkrati prvi jugoslovanski vzpon na ta 5120 m visoki vrh, po višini tretji v Afriki. Vzpon na Ruvenzori je vsekakor lep osebni uspeh Rotschilda, čeprav za hrvaški alpinizem ne pomeni kvalitetnega napredka. Miroslav Rotschild, ki se že dalj časa službeno mudi v Etiopiji, opisuje tudi vzpon na velikanski granitni obelisk Ambo Tokvile, ki ne dosega sicer niti 2000 m višine, je pa po opisu in po sliki sodeč alpinistično gora prvega reda, ki ima le malo šibkih točk.

Zelo skromno in za Naše planine veliko preskromno je alpinistično čtivo. Jelaska Vlado načinja zanimivi problem strahu v steni in govori o povratku k plezanju po smrti tovariša. V drobnem tisku je poročilo Borisa Kulića iz Splita o ekstremno težki smeri v Kozjaku in tehnični opis te smeri. Ta članek je pa pravzaprav tudi edina alpinistična bera vsega letnika, zakaj poročilo Zlatka Smerketeta o bolgarskem alpinizmu je predvsem informativnega značaja.

Novi urednik je skušal narediti Naše planine pestrejšee na ta način, da je uvedel celo vrsto novih rubrik. Tako pride mladina do besede v rubriki: Izpod peresa mladih, druga rubrika govori o delu planinskih organizacij, tretja o zaščiti narave. Revija še nadalje prinaša ocene knjig in publikacij, vesti na zadnjih straneh smo že omenili. Vsebinsko letnika popestri tudi fotoreportaža iz Čvrnsnice. V zadnji številki je dokaj natančno ekscerpirana skupščina Planinske zveze Hrvatske na Sljemenu.

Letniku je dodan vodnik po Gorjancih, oz. po Žumberaku ali Žumberački gori, kot imenujejo Gorjance Hrvatje. Vodnik sta napisala Zvonimir Keler in Ivo Ott ter je že peti vodnik po vrsti po hrvaških gorah. Obsega 74 strani žepnega formata, tri skice in 10 fotografij. Nas Slovence moti v vodniku dosledno uporabljanje starega imena Gera namesto novejšega Trdinovega vrha. Na koncu je nekaj oglasov, ki so omogočili, da je vodnik izšel v večji nakladi ter bo na razpolago tudi obiskovalcem po kočah na Gorjancih. Ali ne bi kazalo, da bi se takega načina izdajanja poslužili tudi mi? Alpinisti bi prav lahko v drobnih knjižicah sistematično obdelali tehnične opise posameznih naših alpskih dolin. Ko bi izdajanje steklo, prav gotovo z zbiranjem gradiva ne bi več imeli večjih težav.

J. B.

Ramovš A., 1961, Geološki izleti po ljubljanski okolici. MK, Ljubljana, strani 231.

Vodnikom po muzejih se je pridružil še vodnik v naravo, vodnik v ljubljansko okolico, ki lahko nudi človeku, utrujenemu od mestnega življenja, od modernega hrupa in živčne napetosti toliko pričakovani in želeni mir in tišino.

D. Novak

CIRIL PRAČEK, MED GORSKIMI REŠEVALCI, Ljubljana 1962. Knjižico je v skromni opremi izdala komisija za GRS pri PZS in jo opremila s kratkim uvodom, iz katerega razberemo, da publikacija nima posebnih literarnih pretenzij. Kljub tej previdni popotnici le zapišimo, da ima Ciril Praček, ta desetletja sloveča smučarska in alpinistična osebnost, ne samo spretno, temveč tudi tehtno pero. Med tem ko običajna šablonska planinska pisarija doživlja tudi pri nas zaznavno krizo, spada Praček med tiste planinske pisce, ki jo uspešno premaguje s svojo jedrnatno možatostjo, samostojno in samozavestno presojo dogodkov, bistrim očesom za ljudi, za njihova dejanja, besede in značaje; s svojim skopim a značilnim risanjem plezalskega ambianta.

Kakih dvajset vidnejših reševalnih akcij tvori snovno predlogo za oblikovanje Pračkovega sveta. V prvih nastopajo znani jeseniški plezalci, jedro slovenske GRS pred vojno in po vojni (V Rigljici, Arih, Bučer v Triglavskem oknu, Pozimi na Triglav, V Špikovi grapi, Jalovec 1950, Špik 1952), svet, ki ga Praček najbolj pozna in ga s svojim opazovalnim darom sem in tja zares plastično prikaže. Nastopajo Čop, Gandi, Medja, Klančnik, Krušič, Marjon, Ravhekar, Freljih, Kramžar, Zupančič, Koblar in drugi, vsak s svojim značilnim profilom. L. 1952 kriza centrale GRS na Jesenicah, nato renesansa GRS in spet nova plejada reševanj v Špiku, na Stolu, Travniku, Čopovem stebru, v bavarski smeri, Kotovi špici in v Rigljici in drugod. V teh nastopajo mlajši reševalci, ne samo oni iz Jesenic, tudi iz Ljubljane, Tržiča, dr. Dolar, Govekar, Jeglič, Levstek, Kilar, Šara, Zupan itd., galerija obrazov, na katere je človek čustveno vezan zaradi potov in srečanj v gorah in ki jih zaradi te ali one kvalitete gleda obsijane s planinsko glorio, nerazdružno povezane z vsemi lepimi in trdimi doživetji v gorah.

Prepričan sem, da bodo po tej knjigi radi posegli ne samo starejši in mlajši iz naše plezalske bratovščine, marveč tudi tisti, ki jim je strmi svet sten in ubadanja s klini, vrvmi in drugimi pripomočki tuj, morda celo zoprni. Praček je v našem glasilu toliko publiciral, da ga ljubitelji planinske pisarije poznajo z najboljših strani. V teh reševalskih zgodbah bodo našli še humor, sem in tja malce obešenjaški, a vendar zdrav, neposreden, živ, tudi če v kakem direktnem govoru sem in tja zašumi papir. Kdor pa ta svet od bliže pozna, Pračka ne bo odložil, dokler ga ne bo prebral od prve do zadnje zgodbe. Morda ga ne bodo motili niti nepotrebni tiskarski škrati in to in ono, kar bi bil moral opraviti korektor. Vmes je bila naglica in knjiga je tako res še ujela jubilejno leto našega alpinizma in GRS, ki je z njim bila ves čas organsko povezana. Ljubiteljem planinskega čtiva knjižico toplo priporočamo.

T. O.

razgled po svetu

REŠEVANJE IZPOD PLAZOV pozna tudi metodo s pomočjo magnetov. O nečem podobnem smo že poročali. V l. 1962 so to metodo v lavinskem inštitutu na Weisfluhjochu nad Davosom kritično pretresli. Sodelavec inštituta Melchior Schlid je prišel do tega, da ji ni preveč zaupati. Pri teh ugotovitvi je prav prišla statistika zadnjih 10 let (od 1951 do 1961). V Švici je v tej dobi plaz vzel 524 oseb, od tega se jih je 269 rešilo brez reševalcev, ker jih plaz ni popolnoma zakril. Navzoči tovariši in neposredna pomoč je našla 22 oseb, reševalne ekipe so jih 36 izkopalje živih, 142 je bilo mrtvih, 11 pa jih je ostalo za vedno v plazu. Statistika seveda ni popolna, vendar kaže, da se je 64% zasutih rešilo brez posredovanja reševalske službe, komaj 19% jih je služba rešila živih, v 75% pa je bila pomoč prepozna kljub lavinskim psom in gostim sondam. M. Schild ugotavlja, da pri nesreči v plazu najbolj pomaga takojšnje zasilno ukrepanje, čeprav ob nezadostnih in neprimernih sredstvih. Izkušnja kaže, da je vsako čakanje usodno, čeprav zgodovina pozna več primerov, da je človek prišel živ iz plazu po več urah in celo po več dnevih. To so izjeme, ne pravilo. Reševalcem stoji nasproti tu veliki nasprotnik — čas. 30—40% zasutih turistov je po dosedanjih izkušnjah umrlo v šoku in seveda niso mogli biti rešeni. 50—60% zasutih je sicer preživelo strahoto, da so bili v belem grobu, vendar so umrli nekaj ur potem, ko so jih izkopalje. Le 10% zasutih je nesrečo preživelo. Važno je, kaj se ukrene v prvih dveh urah po splazitvi. Če preteče več časa, je kaj malo upanja na življenje.

Zato mora biti mreža reševalnih sredstev gosta. To velja tudi za magnetično metodo, a to pod pogojem, da turisti in hribovski prebivalci vselej računajo z možnostjo plazu in nikdar ne gredo v ogrožen svet brez čevljev z vdelanim magnetom. Le pomislimo, kako smo glede tega površni, lahkomišelnji. Kolikokrat smo vzeli s seboj, na priliko, lavinsko vrstico? Lavinska služba se torej nikoli ne sme zanašati samo na eno metodo. Ali obstoji možnost, da bi se evropska obutvena industrija ali celo svetovna odločila za izdelavo takih kvedrovcev? Reševalna ekipa pa mora imeti čevlje brez magnetov. Iskalna aparatura stane danes 25 000 šv. frankov. Švica bi morala imeti 500 takih aparatov, da bi odtehtala mobilnost 130 lavinskih psov, kolikor jih danes ima. Kje pa so sredstva za izučitev ekip in njihova mobilizacija? Preden bi taka ekipa šla na pot, bi preteklo 1—1½ ure, uporaba letala tudi ni vedno možna. Nasprotnik pa s to metodo ni premagan. Da je tako, kažejo tudi podatki o tem, koliko časa je

treba za sondiranje plazuz z magnetno aparaturom: lavinski pes dela 25 krat hitreje (v pol ure 100 × 100 m!), ekipa 20 mož s sondami pa dvakrat (8 × 100 m — to kaže, kako napak je, štartati na plaz z majhno grupo reševalcev!). Magnetna metoda je težko uporabljiva ponoči, motijo jo druga metalna telesa na plazuz, ni uporabna v gibanju, uspešna bi bila morda v zelo majhnih plazovih, skratka v plazuz še vedno veljajo klasične metode reševanja, a še te so uspešne le, če jih uporabimo — takoj. To pa je le redkokdaj mogoče.

KOMERCIALIZACIJA ZRAČNEGA PROSTORA NAD ALPAMI je vprašanje, iz dneva v dan bolj pereče. V Švici resno razmišljajo o tem, ker se boje, da bodo vsaj del gostov izgubili, če ne bodo znali zavarovati neba pred grmenjem heliskijev in aerotaksijev. Zanašajo se na čl. 17 zakona o zračni plovbi, ki letalom napoveduje pristajanje zunaj letališč. Zakon je seveda že zastaral, oblasti rade izdajajo dovolilnice mimo njega. Zato zaščitniki miru v gorah terjajo revizijo zakona. Prva je dobila dovoljenje za pristajanje kjerkoli letalska reševalska služba. Ta je pri treningu začela s prevažanjem turistov, da bi tako prišla do sredstev. Razumljivo, izučitev takega pilota stane lepe denarje. Ker je bil interes za tak aeroalpinizem vedno večji, je nastal alpski »Heliswiss«, ki ima danes samo v Graubündenu in Gstaadu 150 pristajališč za helikopter. Letališče Sion ima v programu pristajanje na 30 ledenikih. Družba »Alpar« jih ima še več. V začetku l. 1962 je švicarska liga za mir s sodelovanjem hotelirjev in prometnega ministrstva sklicala konferenco in predlagala, da revidira čl. 17 ter omeji ali sploh prepove pristajanje v gorah. Prepoved se seveda ne bo obnesla, kvečjemu omejitev, ustvarjanje nekakih zračnih alpskih rezervatov, likvidiranje večjega števila dosedaj izdanih dovolilnic. Samo reševalski piloti naj bi smeli še naprej pristajati kjerkoli v Alpah. Davos je na primer pozimi l. 1961/1962 na svojem teritoriju prepovedal izletavanje in pristajanje »heliskija«.

NUPCU naj bi se imenoval himalajski 7484 m visoki vrh, na katerega so maja 1962 stopili Japonci pod vodstvom prof. Sasuke. Doslej je bil znan le Nupču, 7028 m v Sikkim — Himalaji. Ista ekspedicija je 31. maja osvojila tudi Čamlang, 7317 m, na katerem sta l. 1955 bili mednarodna ekspedicija in Mt. Chamlang Survey Ekspedition pod vodstvom N. D. Hardieja. Čamlang je blizu Makaluja.

W. BONATTI še ni odnehal. 22. in 23. junija 1962 je s Sapellijem izvršil prvi vzpon čez severno steno Pilier d'Angle, nato pa po grebenu Peuterey stopil še na vrh Mt. Blanca. Na Col de Peuterey sta se kot prva traverzanta vpisala l. 1951 Amerikanca J. Harlin in G. Hemming. Francozi sami priznavajo, da je to naravnost čudno. Sicer pa so za začetek plezalne sezone v l. 1962 značilni vzponi preko

nizkih sten, vendar vse — onstran vertikale. Imena teh vrhov so za nas tako tuja, da jih ne navajamo. Višina teh vzponov znaša do 300 m, tehnična sredstva, ki se navajajo, pa so izredno obilna, ocene pa seveda vse VI+. Bonatti je za obletnico tragedije v stebri Fréney preplezal vzhodno steno Petites Jorases (3650 m) in sicer s Francozom Mazeaudom, ki je bil obenem z Bonattijem takrat ušel smrti (julija 1961). Mazeaud in Bonatti sta hotela z vzponom osvežiti spomin na štiri velike alpiniste, ki so v Fréneyu našli smrt. Bili so to Antoine Vieille, Robert Guillaume, Andrea Oggioni in Pierre Kohlman. Bonattija in Mazeauda je v steni tudi to pot zalotil silovit vihar, da sta morala bivakirati.

855 TRITISOČAKOV je znotraj avstrijskih meja. Od tega jih je 35 visokih nad 3500 m, med temi Grossglockner 3798 m. Največ jih je v Ötzalskih Alpah (256), nato v Stubaiskih (151), v skupini Venediger (102), Zillertalskih (84), v skupini Glockner (68).

INDIJSKA EKSPEDICIJA NA EVEREST, l. 1962 pod vodstvom majorja J. D. Diasa ni imela sreče. Obrtni je morala 150 m pod vrhom, nekateri poročajo celo 70 m, zavrnil jo je monsum. Indijci so šli po švicarski smeri, z Južnega sedla na jugozahodni greben.

ANGLEŠKA ŽENSKA EKSPEDICIJA pod vodstvom Dorothy Gravine je maja 1962 dosegla v nepalski Kanjirobi vrh 6705 brez imena. Ekspedicija je delala v dveh grupah, obe sta prišli na vrh.

AVSTRIJSKO-NEMŠKA EKSPEDICIJA NA GROENLANDIJO je spomladi 1962 združila ÖAV in DAV. Imena udeležencev niso znana, en sam je bil doslej na Grönlandiji s Gselmannom. Ekspedicija je startala iz Salzburga, na Grönlandiji pa so vzeli na muho jugovzhod, počenši iz pristanišča Nanortalik. Sodelovanje DAV in ÖAV je gotovo zanimivo.

SABURO MATSUKAKA je predsednik CAJ (Club Alpin Japonais). Star je 62 let in v mednarodnem svetu znan kot sodelavec raznih mednarodnih kulturnih in novinarskih agencij pa tudi kot alpinist. Njegova je za sluga, da so povojne japonske ekspedicije tako številne, premagana Japonska je na tem področju že zelo zgodaj začela iskati svojo afirmacijo, l. 1956 so si zapisali v svojo zgodovino celo Manasu, 8125 m. Matsukaka se vsako leto vsaj šestkrat povzpne na Fuji (3778 m), s princeso Čičibu pa je bil celo na Matterhornu.

CHACRARAJU v Cordilleri Blanci v Peruju je bil v l. 1962 spet cilj znanih francoskih alpinistov, med katerimi so bili G. Magnone, Puiseux, Sandoz, Terray in fotograf Languepin. Verjetno je bil filmski izplen poglavitni cilj. L. 1956 je namreč L. Terray v istem pogorju dosegel zahodni vrh. Natančneje bomo še poročali.

ALPSKI VRT SCHYNIGE PLATTE je bil l. 1961 za obiskovalce odprt 84 dni in ga je obiskalo 27 104 ljudi. V tem letu so obnovili več potov, zidkov in pragov. V zadnjih treh letih so izdali 50 000 šv. fr., število članov društv, ki skrbi za vrt, je poskočilo od 747 na 792. V l. 1961 so na vstopnini kasirali 43 000 fr. Vrt obstoji že 35 let in je seveda njegov obstoj odvisen od mecenov. Za planinsko kulturo pa mnogo pomeni.

NOVI VZPONI v Eigerjevi severni steni so dosegli številko 30, kar pomeni, da se bo poslej štela kot »popolnoma odkrito.« S tem ni rečeno, da bo zdaj vsakomur odprta, vendar bo zaradi »množičnosti« izgubila nekaj na privlačnosti. Tako vsaj govore komentarij. L. 1962 je od 23. julija do 23. avgusta Eiger preplezalo sedem navez, 24. do 26. vzpon so opravili Avstrijci, 27. je pripadel Italijanom (Acquistapace, Franco Solina, Armando Aste, Andrea Mellano, Romano Perego in Airoidi), v 28. so bili na vrsti Švicarji, v 29. spet Avstrijci, 30. vzpon pa si je zapisala mešana nemško-ameriška naveza (Kirch—Harlin). Guido Tonella poroča, da je v Eigerjevi steni mnogo alpinističnih rekvizitov in to novih in najnovejših modelov. Plezalci jih puščajo tam, če se morajo hitro umakniti. Med zadnjimi žrtvami Eigerja je Dieter Marchart, 22 let stari Avstrijec. Čeprav mlad je imel svetovno ime. L. 1959 je sam preplezal severno steno Matterhorna. Tudi v Eiger se je podal sam.

ŠPANSKA EKSPEDICIJA v peruanske Ande je bila zelo uspešna, kakor poroča njen vodja Felix Mendez. V Cordilleri Vilcanoti je osvojila 37 vrhov, v Cordilleri Blanci pa tri. Bila je to prva odprava, ki jo je organizirala Federacion Española de Montanismo. Kakor smo že poročali, Španci še bolj kot Italijani pri poimenovanju vrhov posegajo po imenih iz svoje domovine in se kaj malo brigajo, ali obstoji domače andsko ime ali ne. Pri sestopanju s Huascarana se je smrtno ponesrečil Pedro Acuna. Večina vrhov je pettisočakov, le Huscaran ima visoko mesto v šesttisočakah (6768 m).

ITALIJANSKO EKSPEDICIJO na Groenlandijo je l. 1962 spet organiziral Guido Monzino, milanski industrijalec. Spremljali so ga znani vodniki Jean Bich, Pierino Pession in Camillo Pellissier iz Valtournancha ter dr. Piero Nava iz Bergama. Takoj po odletu iz Milana so že zarisali prvo direttissimo na daljnem severu v južni steni Hudičevega palca. Gre za 300 m navpičnega zidu na 74° severne poloble.

PLEZALSKA SEZONA 1962 je bila izjemno naklonjena ponovitvam velikih smeri. Vse od l. 1952 tako ugodnega vremena ni bilo. Samo Point Walker v Grandes Jorasses je bil desetkrat ponovljen (toliko večja škoda za našo slovensko navezo Škarja — Šimenc, ki je obrnila, potem ko je premagala spod-

njih 300 m). Strogi ambient severnih sten se je spremenil in težave so bile seveda manjše, led ni bil tako sovražen, kopna mesta pa so se ježila v klinih. Zato je neka francoska naveza v Bonattijevem stebri rabila komaj tri kline. Nekateri vodniki so poleti 1962 opravili po 60 večjih vzponov. Jean Therond iz Nizze je neko pariško klientinjo zaporedoma povedel skozi vzhodno steno Grand Capucina, zahodno steno Drujev in severno steno Point Walkerja. Pet švicarskih navez je zmoglo severno steno Grandes Jorasses brez bivaka. Serment in Ebneter iz Ženeve sta v istem tednu » naredila« Walkerja in Bonattijev steber. Angleška naveza na čelu z znanim Don Williamson je v enem dnevu zmogla Pointe Walker, bivakirala na vrhu, naslednji dan pa prečila Grandes Jorasses, grebene Rochefort, mimogrede stopila na Dent du Géant in zvečer bila že v Torinu. Neka švicarska naveza s Habersaatom na čelu je v treh dneh zmogla Pointe Walker in severno steno Eigerja. V Eigerju, Matterhornu in v vseh velikih vzponih so sploh zabeležili neverjetne rekorde, seveda s pripombo, da ne gre za rekord, ampak le za dokaz, kako so naveze v dobri kondiciji.

12. avg. 1962 sta Jean Oltrin iz Valtournancha in René Daguin kot prva preplezala zahodno steno Matterhorna. S kočice Hörnli sta pod severno steno preko grebena Zmutt sestopila na ledenik Tiefmatten in bivakirala v vnožju ozebnika Penhall. Za plezanje sta rabila 10 ur. Že l. 1879 je s Tiefmattena pristopil na Matterhorn vodnik Imseng v družbi Penhalla in Zurbuchena. Toda pristop je šel v glavnem po grebenu Zmutt in ga je šele l. 1929 sem ponovil Fritz Hermann. Direktno smer po zapadni steni sta hotela speljati dva Carrela, dalje Crétier in Pession. toda zavrnila jih je stalna požled, ker je stena slabo osonečena.

DIRETTISSIMO V PAIN DE SUCRE so štirje italijanski plezalci posvetili spominu Andréja Oggionija. Ta vrh je najtežji v Civetti (2700 m), direttissimo pa so ocenili vseskozi s VI +. Mesec dni poprej so Oggioniju in trem francoskim plezalcem priredili komemoracijo v Courmayerju in na Col del' Innominata (3200 m) Bonatti, ing. Gallieni in dr. Mazeaud, trije, ki so nesreči v Pilieru du Fresney ušli, so se o polnoči podali iz kočice Gamba in obiskali mesta, kjer so štirje ponesrečeni leto poprej izdihnil.

Direttissimo ima od 26. avg. 1962 tudi severna stena Aiguille Verte. Zabeležila sta jo chamoniška vodnika André Contamine in Georges Payot, spremljala sta ju še znana alpinista Pierre Labrunie in Jacques Martin.

TRIGLAV je bil omenjen na 101. skupščini SAC in sicer v slavnostnem govoru dr. Alberta Picota. Slavnostna skupščina SAC se je vršila v Montreuxu na bregovih Ženevskega jezera v gradu Chillon in je bila uvodna slovesnost v jubilejno leto SAC, ustanovljenega l. 1862. Skupščino je odprl dr. Wyss

Dunant, dr. Picot pa je v svojem govoru slavil planinsko tovarištvo in izjavil, da ga je našel povsod v gorah vse do Triglava. Nato je podal predzgodovino planinstva vse od starega veka do ustanovitve SAC. Dr. Picot je slavil delo klubskih sekcij in pomen planinstva za švicarski turizem. Med drugim je 80-letni dr. Picot omenil epizodo iz Chanriona l. 1938 v dobi Münchenske sramote. Švicarji so obnovili eno izmed koč in otvoritve so se udeležili tudi demokratični ljudje iz Italije ter si tu olajšali srce. L. 1943 je v isto kočo pred fašisti pribežal kasnejši predsednik italijanske republike Luigi Einaudi, ki je nato študiral pravo na švicarskih univerzah. — Vsekakor je ta antifašistična ost slavnostnega govora vredna omembe, posebno ker je bila v isti sapi močno poudarjena tudi patriotična vsebina klubovega dela.

LOUIS SEYLAZ je ena najvidnejših švicarskih planinskih osebnosti zadnjih desetletij. Jeseni l. 1962 je praznoval 80-letnico. Izdal je več publikacij in vodičev, l. 1945 pa je prevzel romansko souredništvo glasila »Les Alpes« in objavil v njih 80 člankov v 11 letih. Od l. 1952 je častni član SAC.

128 NESREČ je bilo l. 1961 na teritoriju SAC. Reševalnih akcij se je udeležilo 465 mož. V 68 primerih je posredovala letalska reševalna služba, 83 ponesrečenecv je umrlo (52 %), 48 jih je reševalna služba rešila poškodovanih, 39 pa nepoškodovanih. Letalska služba računa 8,30 šv. fr. na minuto, kar znese lepe vsote.

USPEH NA DHAULAGIRIJU je naslov filma, ki ga je posnela Eiselinova ekspedicija l. 1960. Snemal je Dyrenfurthov sin Norman, film je tonski, barvni, in prikazuje, kako je ekspedicija »priletela«, dalje nepalsko deželo, uporabo letala v velikih višinah in napore ekspedicije. V Trentu je bil film nagrajen.

DANSK BJERGKLUB obstaja kot danska sekcija ÖAV. Njegovo delo ni ravno bogato, vsako leto pa poroča o ekspedicijah na Groenlandijo, ki jih je vedno več. ÖAV sam je eden od klubov, ki vsa leta po vojni sistematično organizira ekspedicije v vsa gorstva po svetu, posebno pa ga je zanimala tudi Groenlandija. Tudi za l. 1963 in 1964 je že razdelil lastna sredstva za ekspedicije. Dve od teh bosta šli na Groenlandijo, dve pa v Karakorum.

TRIUMF NA JANNU imenujejo Francozi svoj lanski uspeh v Himalaji. Lucien Devies, predsednik FFM (Fédération Française de la Montagne) je napisal uvodni članek v La Montagne et Alpinisme 1962/63, v katerem poudarja avantgardno vlogo francoskih alpinistov v himalaistiki. Po Annapurni in Makaluju so tudi v Himalaji začeli iskati težavnost zaradi težavnosti in tako je prišlo do uspeha v Tour Mustagh, ta pa je obrnil oči francoskih alpinistov k Jannuju l. 1957.

Prvi je bil na delu Guido Magnone, za njim l. 1959 Jean Franco, ki je prišel 300 m pod vrh. Teh 300 m je pomenilo problem, pred kakršnim doslej še ni stala nobena himalajska ekspedicija. Deseterica najboljših francoskih plezalcev, 30 izbranih šerp, »zadnji krik« najboljše opreme, in še to in ono je pomagalo, da so triumf doživeli v l. 1962. 26. aprila so Lionel Terray, Jean Ravier in Wangdhi prišli 150 m pod vrh, pa so zaradi defekta pri kisikovih aparatih odstopili. 27. aprila so od tu nadaljevali Paul Keller, René Desmaison, Robert Paragot in Gyalzen Mičung. Začeli so ob polšestih zjutraj, na vrh prišli ob polpetih popoldne, v tabor VI so se vrnili ob poldesetih zvečer ob svitu električnih svetilk. 28. aprila so dosegle vrh še ostale naveze in to v 4 urah, ker so si pomagale s klini in vrvmi prve trojice. Le Maurice Lenoir ni bil na vrhu, bil je bolan v baznem taborišču. Devies s ponosom kaže na to dejstvo, da je prišla na vrh vsa ekspedicija, francoska prednost že od Makaluja sem. Porabili so preko 3000 m fiksne vrvi. Tehnične težave so bile izredne, posebno med taborom III in Tête de la Dentelle. Po sijajnih slikah, ki so jih objavili, jim moramo pritrditi.

Devies hvali oba protagonista Terraya in Kellerja, dalje srečno izbiro ekipe, ki so jo sestavljali stari in mladi asi ter se med seboj odlično razumeli, izvrstni šerpe, občutek za kolektiv, ki je predvsem omogočil koordinirano delo in hitrost. Od l. 1950 je francoski alpinizem v 14 letih dajal himalaistiki nove impulze v materialu, v taktiki, ciljih, ki so si jih izbrali in dosegli. Devies trdi, da so pri »zavzemanju« Himalaje Francozi igrali zato bistveno vlogo. Pokazali so smisel za skupnost, čeprav iz dežele, ki je najbolj individualistična, v športu, ki je najbolj individualističen, redkež gled vztrajnosti in soglasja.

ZIMSKI VZPON preko severne stene Matrhorna štejejo za enega največjih alpinističnih dogodkov zadnjih let. V La Montagne ga je popisal Hilti v. Allmen, ki je z Etterjem ta vzpon izvršil. Tisto jutro je bilo pod steno — 25° C, v steno so rinile tri naveze treh narodov, vse z električnimi svetilkami na čelih. Allmen in Etter sta imela s seboj dve nylonski vrvi po 40 m, 15 klinov in 15 vponk, 5 lednih klinov in 5 lednih specialčkov, dve kladivi s cepinom in dve plezalski kladivi. Poleg tega sta imela na ramenih še solidno opremo, rezervo in brašno, specialne čevlje, vrečo za bivak, transistor. Z Avstrij-cema Schlömmerjem in Krempejem ter z Nemci iz Vzhodne Nemčije Bittnerjem, Siegertom in Kauschejem sta se sporazumela za skupno akcijo, če bi bila potrebna. V spodnji tretjini stene so napredovali brez posebnih težav in so ob 8 uri bili že v višini 3800 m. Tu so prečkali proti desni kakih pet raztežajev, močno eksponirano. Nemci in Avstrijca sta zaostala, zato sta Švicarja sama priplezala do višine 3950 m. Od tu naprej sta

imela težave z gladkim trdnim ledom. Ob petih popoldne sta stala pod vršno steno in začela misliti na bivak. Allmen je zrahljal vezi na derezah, ki so se mu kmalu nato izmuznile z nog in padle v globino. Bivakirala sta v višini 4100 m. Ob sedmih sta spustila dogovorjeno zeleno raketo in pri -25°C skušala zaspati. Transistor jima je napovedal slabo vremensko napoved, sneg in veter. 4. februarja ob 8 uri zjutraj sta z vzponom nadaljevala.

Allmen je dobro plezal tudi brez derez, a ne dolgo. Zdrsnilo mu je, ujel ga je Etter in klin. Ob poldveh popoldne sta že v vršni steni videla Nemce in v višini njunega bivaka. Prišla je nevihta, sneg, megla. Izgubila sta orientacijo in prišla na greben Zmutt. Obrnila sta na levo in brez posebnih težav dosegla ob polštirih popoldne vrh. Allmenu so pomrznili prsti. Ker ni imel derez, se je moral večkrat opreti na led in sneg. Hitro sta se spustila v greben Hörnli, kjer je Etter izgubil fotoaparat z vsemi barvnimi posnetki. Noč ju je zajela in prebila sta jo v luknji, ki sta jo izkopala v snegu. 5. februarja zjutraj sta rabila eno uro za 80 m višinske razlike do kočē Solvay, ki sta jo dosegla ob poldesetih dopoldne. Ob polosmih zvečer so prišli tudi Nemci in oba Avstrijca. Vrh so dosegli 5. februarja popoldne. 6. februarja zvečer so vsi prišli v Zermatt, kjer so jih že čakale telegramske čestitke.

Allmen pravi, da je bila tura fizično izredno naporna, tehnično pa je le malo mest, ki bi jih lahko ocenili s V. Oba plezalca sta gorska vodnika. V opisu ni nič literarnega, je le suhoparno zabeleženo plezalsko dejanje, a kljub temu na uvodnem mestu v francoski reviji, čeprav dejanja ni izvršil Francoz.

VAROVANJE V GORAH je po vojni doživelo hiter napredek in je postalo že skoraj znanost, ugotavljata Pierre Henry in Jacques Teissier du Cros, dva znana sodelavca francoske revije *La montagne et alpinisme*, oba člana njenega uredniškega odbora. Matematične teorije o varovanju sta posebno razvijala A. Wexler v ZDA in H. Bonardot v Franciji, omogočila z njimi realno tehniko varovanja ter pokazala na nekatere stvari, na katere posebno začetniki niso nikoli dovolj pazili. V ZDA in v Kanadi se te tehnike vestno uče, medtem ko je v Alpah manj znana. Ker so v našem listu že izšle pomembne razprave dr. ing. F. Avčina, dalje članek ing. Jurce in članek pokojnega Bojana Zajca, bodo za bralce morda zanimive nekatere trditve obeh francoskih avtorjev, ki slone na praktičnih primerih, dalje tiste o načinu navezovanja na vrv, o dinamičnem varovanju. Avtorja poznata Avčinove razprave o tem predmetu in mimo njih ne ugotavljata ničesar, z njegovim delom se naš alpinizem drži na sodobni ravni. Njegove teze o dinamičnem varovanju so z objavo v najprezentativnejši alpinistični reviji dobile priznanje in popularnost. Francozi bodo vpeljali v svoje alpinistične tečaje

pouk o tej varovalni tehniki in njenih matematično teoretičnih osnovah, pa tudi praktična ponazorila, kakršna so že v navadi v ZDA in Kanadi, o čemer smo v našem glasilu že pisali (posebno velja to za »skok v vrv«).

SCHIARA je dolomitski predel, ki se ne omenja često. Leži v jugovzhodnem predelu Dolomitov. Tu je l. 1953 preminul znani Uli Wyss na grebenu Mittelegi, potem ko je kot dvanajsti preplezal severno steno Eigerja. Znan alpinist iz tega konca je Piero Rossi. Nekateri štejejo Schiara za manjvreden dolomitski predel. Pionir Vzhodnih Alp Gottfried Merzbacher Schiara omenja, vendar ne s posebnim poudarkom, Antonio Berti pa Schiare ni vzel v svoj znameniti vodič *Dolomiti Orientali* (l. 1928). Šele l. 1958 je Piero Rossi izdal vodič *Monti di Belluno*. Izdala ga je bellunska sekcija CAI. Po izidu tega vodiča se je v Schiari dalj časa mudil Toni Hiebeler in o Schiari napisal zanimiv članek v *lanski La Montagne*. Iz njegovega članka, predvsem pa iz dovršenih posnetkov se človek pouči tudi in predvsem o alpinističnih zanimivosti Schiare, med njimi o 1000 m visoki steni Burela, o južni in vzhodni steni Schiare, visoki 800 in 700 m, o južni steni Pala Belluna (2356 m, VI); ta stena čaka na svojo *direttissimo*. V skupini Schiara so za plezalce še odprte možnosti, poseben čar pa je v tem, da večina alpinistov komaj ve za to ime. In če bi ga slišali brez komentarja, bi morda mislili, da leži nekje onstran morja, v Alžiru ali Maroku.

NESTHORN, 3820 m, ima slovito severno steno, preko katere so se pred 30 leti (25. jul. 1933) prvi povzpeli Drexel, Schultz in Welzenbach. L. 1955 so smer ponovili Couzy, Barbezat in Puiseux. Govore tudi o poljski in holandski navezi v tej smeri, vendar ni dokumentirana. Stena je visoka 1000 m. Glavne težave so v spodnjem delu v ledu in v kopnem skalovju nekako sredi stene, vso smer pa ogroža padajoče kamenje. Vse naveze so rabile za steno 12 do 14 ur, tudi zadnja, ki se je v njej mudila. Bila sta to Italijana Bernasconi in Bignami 2. jul. 1961.

EKSPEDICIJA ROYAL AIR FORCE je tudi nastopila v Himalaji in to v Karakorumu, seveda ne s helikopterji. Angleški letalci so prišli na skromnejše vrhove, čeprav so imeli pred seboj visok cilj K_6 (7985 m). Dosegli so tri vrhove od 6100 do 6550 m, naprej jim je pot zagradil monsun. Druga angleška ekspedicija — Derbyshire Himalayan Expedition je stopila na koti 5395 m in 6005 m v Karakorumu, medtem ko na Indrasan (6221 m) ni mogla. Pač pa se ji je posrečil drugi vzpon na White Sail (6446 m).

CHIMBORAZO (6310 m) ne spada med najtežje cilje v Andih, je pa ugleden cilj in ne brez nevarnosti. Zadnja žrtev je zahteval od Japoncev. Masuaki Yamaguši, član tokijske

univerze, je skušal dvakrat priti na vrh in to kljub nevihti. On in dva domačina sta v njej našla smrt 300 m pod vrhom. Kljub pomoči ameriške in ekvadorske aviacije jih ostali člani japonske ekspedicije niso mogli najti.

NILKANTHA je baje najlepša gora v Garhvalu. Lani so nanjo prišli Indijci. Nilkantha pomeni Sinja gora, ime je dobila zaradi sinjine, v kateri sijajo njena vedno s snegom pokrita vršna piramida.

NAŠE VIŠARJE so prišle v zgodovino modernega alpinizma v direttissimo v Torre Trieste v Civetti. V dokumentaciji je pri prvem v navezi Ignaciu Piussiju povedano, da je član CAI, Monte Lussari. O Piussijevih vzponih smo že poročali, poznajo ga tudi nekateri naši gorenjski plezalci osebno. Direktissimo v Torre Trieste je plezal z Redaelijem od 6. do 10. sept. 1959, višina stene je 750 m, od tega 450 m en sam nepretrgan previs, torej »artificiel« v prve vrste. V višini 250 m je situacija taka, da ni možna pomoč ne od zgoraj ne od spodaj, tudi uiti iz smeri ni možno. En bivak sta prebila na stremenih, tudi ostali trije niso bili udobni. Porabila sta 420 klinov, 90 svedrovcev, 45 lesenih zagozd, 50 vponk, imela sta seboj 17 stremen oziroma lestvic. O vzponu smo sicer že poročali, toda opis je izšel šele 1. 1962. Še kasneje je bil dokumentiran njegov vzpon v severni steni naše Vevnice, Veunze (2339 m). Tudi tu gre za prvenstveni vzpon, za direktno smer preko 800 m visoke stene, za katero je rabil 14 ur. Ocenil jo je s V, VI. Sekcija, katere član je Piussi, se imenuje Sezione Monte Lussari di Tarvisio.

NF — INTERNACIONALA je vsekakor pomembna planinska organizacija. Septembra 1962 je imela kongres v Parizu, prišli so zastopniki iz 15 držav in so zastopali 30 000 članov »Prijateljev prirode« (Naturfreund). Organizacijo so ustanovili 1. 1895 na Dunaju avstrijski socialisti, njeni cilji so predvsem zaščita prirode, vzbujanje ljubezni do nje, kulturna in telesna vzgoja članov s pravilno izrabo prostega časa, delo z mladino. Posebno poudarjajo pomen gibanja v naravi in boju zoper moderno »hipokinematozo«, kakor imenujejo v Ameriki prezgodnjo ostarelost zaradi pomanjkanja gibanja. S svojimi cilji pa planinstvo omogoča, da se tudi starejši ljudje kljub boleznim moderne civilizacije lahko dovolj gibljejo in si s tem ohranjajo moč.

O TEŽAVNOSTNIH STOPNJAH je napisal 80 strani dolgo študijo Otto Steiner, častni predsednik ÖTK (Osterr. Touristen klub) in skušal sistematično obdelati problem, ki razburja alpiniste že 70 let. Njegovi predlogi ne pomenijo izboljšanja pri ocenjevanju težavnosti, gotovo pa niso nič boljši od tega, kar je danes v navadi na zapadu in tudi že pri nas.

NORME ZA VSTOP V CAAI, v akademski klub CAI, so sicer znane, vendar so zadnja leta o njih v Italiji mnogo razpravljali, češ da jih je treba prilagoditi času, posebno ker stoji CAI pred svojo stoletnico. Pri razpravah o normah se je izkazala enotnost alpinizma brez ozira na to, kje in v kakšnih okoliščinah se goji, enotnost kriterijev je torej nujna. Vstop v »Accademico« morata predlagati dva zanesljiva člana in predlog opravičiti s poročilom o vseh izvršenih vzponih kandidata, o njegovi organizacijski kulturni, raziskovalni, znanstveni in umetniški dejavnosti v gorah. Predlog se dostavi predsedniku sekcijske alpinistične skupine, slede tajne volitve. Če je za sprejem dve tretjini grupnih članov, gre predlog na centralno tehnično komisijo CAI, ki ukrepa po čl. 4 statuta CAI. Ta oceni delo kandidata v dobi najmanj 5 let, ker je eden od kriterijev tudi zvestoba alpinizmu. Zato se za vstop terja tudi primerna starost, vsaj 25 let. Od kandidata se zahteva, da pozna enako dobro letno, zimsko in pomladansko alpinistiko, tehniko v ledu, snegu in kopni skali in to v granitu in apnencu, prosto in umetno plezanje. Poznati mora geografijo, geologijo, topografijo, zgodovino in bibliografijo, to znanje lahko odtehta kak primanjkljaj v vzponih ekstremne težavnosti. Kandidata mora odlikovati izjemna fizična in moralna moč, biti mora dober pisec ali predavatelj, iniciativen in dinamičen ljubitelj gora. Pri oceni tehnične zmogljivosti je treba upoštevati dokaz za kandidatovo izjemnost. Izkazati se mora tudi v vzponih III, IV, V, posebno pa v sestopih teh stopenj, ker ni redek pojav, da se junaki z odstran vertikalne kaj slabo obnesejo pri sestopih srednjih težavnosti. Cilj sprejemanja v CAAI je predvsem ta, da se dvigne moralni nivo človeka.

GUGLIERMINA je ime tesno povezano z Monte Roso. Dva brata s tem imenom sta zdaj že pokojna, drugi Battista je umrl lani. Z bratom Giuseppom in s Schiavijem je opravil vrsto prvenstvenih vzponov, med drugim Punta Gugliermina, Aig. Blanche Peuterey (prvo prečenje vsega grebena) in Innominata po severnem grebenu. Izdal je knjigo »Vette« (Vrhovi), bil častni član CAI in GHM, skratka pojem italijanske alpinistične zgodovine.

ANGLEŠKO-SOVJETSKA EKSPEDICIJA pod Huntovim vodstvom je poleti 1962 delovala v Pamiru. Podrobnih poročil še nimamo, razen dveh tragičnih novic, da sta se 24. julija smrtno ponesrečila dva člana: znani Wilfred Noyce in mladi Robin Smith, 43-letni Noyce je imel ugledno ime, bil je s Huntom na Everestu in na drugih vidnih ekspedicijah. Noyce se je rodil v Simli, v Indiji 1. 1917. Njegov oče je bil vpliven uradnik pri indijskem podkralju. Wilfred je študiral jezike v Cambridgeu in tu spoznal 40 let starejšega alpinista prof. A. C. Pigouja. Prvo alpinistično šolo je opravil v Angliji in

se pri vajah močno ponesrečil. Težka plastična operacija na obrazu mu je vrnila primerno lice, vendar veselja do gora ni izgubil. Plezal je z Armandom Charletom, diplomiral l. 1940, med vojno pa bil kot kapetan v Intelligence Corps v Indiji. Po vojni je učil jezike, vendar ga profesorski poklic ni veselil. L. 1959 je sam premagal greben Furggen in sam izvršil vrsto uglednih vzponov in tur. S Himalajo se je seznanil l. 1943 v Indiji. Bil je dvakrat v Garhvalu in dalj časa v Kašmiru kot predavatelj v RAF. Iz Delhija je v 14 dneh prišel na 7128 m visoki Pauhunri v Sikkimu s šerpom Anghtharkay, brez vsake aklimatizacije. Potem je napisal vodič »A Climber's Guide to Sonamarg«. L. 1953 je s šerpo Annullo dosegel South Col in s tem pokazal pot. Drugič je bil na Južnem sedlu, ko sta Hillary in Tensing skušala priti na vrh, bil kasneje pri Huntuovem poskusu, l. 1957 v zahodnem Nepalju na Mačapučare, kjer je obrnil 50 m pod vrhom, l. 1960 na Trivoru (7720 m) v Karakorumu, o čemer je napisal knjigo. Sploh ga cenijo kot planinskega pisca, kot pesnika gora. Njegova dela so še: South Col, Bogovi godrnjajo, Gore in ljudje, Šola gora, Angleški plezalci, Viri dogodivščin. Izdal je tudi dve zbirki pesmi: Michelangelo (l. 1953) in Poems (l. 1960). Bil je umetnik, pesnik in športnik v eni osebi. Po vrnitvi z Everesta je predaval v nemščini, francoščini in italijanščini po vsej Evropi. Imel je množico prijateljev, učencev in občudovalcev, ki v njem niso častili samo poguma, temveč predvsem skladno osebnost, kakršno redko srečamo.

GHIGLIONE IN OGGIONI sta dobila toponimična spomenika v Andih. Club Andinista Cordillera Blanca v Huarazu je sklenil imenovati po Ghiglioneju serijo ledenikov severno od Nevado Aussangate, po Oggioniju pa serijo ledenikov vzhodno od Nevado Rondoy. Oggioni je namreč z Bonattijem prvi prišel na Rondoy v Cordilleri Huayhuash. To poimenovanje je objavila peruanska andinistična revija, priznalo pa ga je tudi geografsko društvo v Limi.

POGOZDOVANJE NA TIROLSKEM se vrši po perspektivnem planu v sodelovanju med gozdnim nadzorstvom, hidrotehniko in kmetijstvom. Pravijo, da so v desetih letih dosegli vidne uspehe, in se kažejo v intenzivnem pašniškem gospodarstvu, v gozdni površini in v eksploataciji, računajo, da je 40% načrta izvršenega. Pogozdujejo v višini 1500 m do 2000 m in so pomaknili drevesno mejo za 300 m više in gozd zavarovali pred pašo in košnjo, s čimer so povečali tudi prirastek. Hudournike so krotili predvsem s pogozdovanjem, le najhujše tudi tehnično. Pogozditev okoli hudournikov so ogradili zaradi živine in divjačine. Na Planini Geols (1700 m) so 160 ha planšarije spremenili v 120 ha gozd, 40 ha pašnika pa iz ekstenzivnega v intenzivno planšarijo. Po treh letih je bil donos planine že večji kot pred to preureditvijo.

Sirarno so premestili v dolino ter tudi s tem zavarovali gozd pred poseki. Pravijo, da je urejanje hudournikov z biološkimi ukrepi cenejše kot urejanje s tehničnimi napravami, poleg tega pa se premakne drevesna meja za nekaj 100 m v breg.

NOV PODZEMSKI LABIRINT so odkrili v Toten Gebirge in sicer na področju Windlocha. Jame, ki so jih odkrili, segajo več kilometrov v notrino gora in spadajo med desetorico največjih avstrijskih doslej odkritih jam.

JEAN JACQUES ROUSSEAU je bilo v turizmu l. 1962 geslo ne samo v Švici, tudi v Nemčiji. 250 letnico njegovega rojstva so počastili s tem, da so poslali iz Münchena in Frankfurtha dve starodavni poštni kočiji, vpreženimi s peterimi konji, v La Neuveville ob Bielskem jezeru kot posthumno gratulacijo možu, ki je opomnil svet z opozorilom »Nazaj k naravi!« in Švici dal moderni turizem. Vsakih 30 km so menjali konje, postiljon je trobil, radovedneži so se gnetli, kjer sta kočiji pristali. Konje je vodil švicarski konjeniški major, v kočiji pa so se vozili častni gostje. Ko so prišli do La Neuveville, so se z ladjo prepeljali na Petrov otok, kjer je Rousseau menda preživel najmirnejša leta svojega nemirnega življenja. Istočasno so na enak način Rousseaujev spomin počastile podobne kočije, ki so startale iz Bruxellesa, Pariza in Milana. Vse to so seveda organizirali Švicarji in pravijo, da ne zaradi propagande, ampak pouka in vzgoje.

»Reisen statt rasen«. (Popotovati ne divjati.) Rousseaujevo leto naj bi moderne turista opomnilo, naj uživa naravo mirneje, z večjo zbranoostjo, ne pod diktatom sodobnega tempa. Seveda je bila romantična idila s poštnimi kočijami in švicarskimi dekleti, ki so trosile cvetje, tudi propaganda in reklama za sodobno turistično industrijo, ki se v Švici razvija bolj kot kjerkoli drugod in to s sodobnim tempom.

PALLAVICINIJEV ŽLEB ne spada med vrhunske podvige, vendar pomeni lep pojem v zgodovini evropskega alpinizma v strmih snegu in ledu. Poleti l. 1961 so mnogo pisali o smuku skozi ta žleb. Na kratkih smučeh sta se ga lotila H. Zackarias in G. Winter in ga brez nesreče zmogla. Nekateri so jima očitali »huzarstvo«, lahkomiselnost in provokatorstvo. Winter je zato lani javno spodbijal te očitke. Pravi, da sta bila na tak podvig dobro pripravljena, da so bile snežne razmere v ozebniku ugodne, prav tako vreme. Zackarias je že imel za seboj vzpon skozi žleb in ga je torej dobro poznal. Bala sta se samo ledu, strmina in globina jih ni plašila. Imela sta sicer s seboj cepine, ledne kline, dereze in vrvi, toda led je led. 7. avgusta sta stopila na Grossglockner in čakala do 11 ure, da je sneg v ozebniku odjenjal. 30 m pod Glocksnerscharte sta se odvezala, da bi ne prožila kamenja, v dnu je bila namreč naveza pri

vzponu. Kratke smuči z dobrimi robniki so se pri spustu imenitno izkazale celo pri 6 m širokem ledenem pasu, ki sta ga premagala, ne da bi snela smuči. V spodnjem delu sta smučala po snežnih grebenih med žlebovi, ki ostajajo za plazovi, krajno poč v dnu pa sta preskočila. Samo dvakrat je prišlo do padca. Opremo sta imela »polarno«, na glavi seveda specialno čelado, čeprav bi jima v resnem primeru tudi ta ne pomagala. Toda plezalec v vzponu je kamenju izpostavljen najmanj šestkrat toliko časa, kot sta bila ta dva pri spustu. V napoto sta jima bili predolgi smučarski palici, priporočata kratke. Priporočata? Res, toda samo takim, ki so izvrstni smučarji in izurjeni alpinisti obnem. In še to samo pri najboljših okoliščinah.

RUVENZORI (5100 m) je tretja najvišja gora v Afriki. Po juniju 1960, ko je bila razglašena neodvisnost Konga, je bil prvi alpinist na Ruvenzoriju 21 letni avstrijski sanitetni praporščak medicinec Günther Netolitzky. Kot uslužbenec v bolnici OZN v Stanleyvilleu je porabil svoj dopust za to, da se je iz Mutvange povzpel blizu vrha Ruvenzorija. Najel je šest domačinov, ki pa niso hoteli iti nad 4200 m. Nadaljeval je sam do višine 4600 m, tu pa se je zbal plazov in se vrnil. Nemci in Avstrijci na Ruvenzoriju nimajo sreče.

PUMORI (7145 m) je himalajski vrh, 10 km oddaljen od Everesta. Lani so ga dosegli člani nemško-švicarske ekspedicije pod vodstvom Gerharda Lenserja. Na vrh sta prišla tudi znana švicarska alpinista Ernst Forrer in Ulrich Hürlimann iz Toggenburga. Pumori štejejo med najlepše gore na svetu.

NEMCI IZ BAMBERGA so lani organizirali tudi ekspedicijo v Hindukuš. V Afganistan so štartali z dvema majhnima avtobusoma, imeli 2400 kg tovara, za cilja pa si je bamberska sekcija DAV izbrala nek neimenovan šesttisočak v Pamiru.

ZILLERTAL ima največji branik pred plazovi. Že dozdam so v plazolomu investirali 20 milijonov šilingov. Uredili bodo s tem 200 km², pogozdili 1400 ha, pomaknili drevesno mejo 200 m navzgor in uravnali 100 km strug. V Albergu pa bodo zaradi plazov zgradili 150 jeklenih mostov.

GERMAN TITOV, sovjetski kozmonavt, je že dobil toponimični spomenik v sovjetski republiki Tadžikistan. Po njem so imenovali 6600 m visoki vrh v Pamiru, na katerega so sovjetski alpinisti prvič stopili 1. 1962. Sovjetska planinska zveza je povabila Angleže na sodelovanje v Pamiru in to kar za šest mesecev. Skupaj s sovjetskimi alpinisti so Angleži pod Huntovim vodstvom raziskovali ledenik Garmo in se povzpeli na več šest in sedemtisočakov. Pik Stalin, zdaj ni več tega imena, imenuje se Pik Garmo (7495 m). Ekspedicija je iskala nove dostope na Pik Pobeda 7439 m, na Pik Korženevska 7105 in

na druge. Hunt je bil pred nekaj leti povabljen tudi na Kavkaz. Poleg Hunta so bili v ekspediciji še Slessor, Brown, Bryan, Bull, Jones, Lowe, Mac Naught-Davis, dr. Nicol, Noyce, Smith in Wrangham.

Sovjetski alpinizem je l. 1962 zabeležil tudi drugod precej uspehov. V Tien-šanu (Kirgiški Ala Tau) so preplezali severno steno Pik Svobodnaja Koreja (4740 m) in pri tem porabili 170 klinov. V zahodnem Kavkazu je ukrajinska naveza pod vodstvom Monogarova prečila Koštan-tau, Dich-tau in preplezala steno Bezingi. Georgijski alpinistični klub je ponovil znamenito traverzo Užba-Škelda. 4000 sovjetskih alpinistov je bilo že na višini 7000 m, samo v l. 1962 se je to število pomnožilo za nadaljnjih 45 (v zvezi z Angleži). Pri tem so jih na izhodne točke pripeljali helikopterji, kar je sovjetska novost in spričo ogromnega prostora razumljiva. Viktor Vorobjev je januarja 1962 kot prvi prečil ves masiv Dombai-Ulgen v zahodnem Kavkazu. Traverza je trajala 9 dni pri -30° C. L. 1961 je to prečenje poskušala opraviti druga grupa in se jih je osem smrtno ponesrečilo. Športna organizacija SZ gradi na Elbrusu velik športni center. Središče bo v višini 2900 m. Kavkaška klima bo tu omogočala smučanje skozi vse leto. Grade 7 km dolgo žičnico iz višine 2300 m na višino 4200 m, kapaciteta 180 oseb na uro. Poleg te grade še več drugih manjših žičnic, vse v zelo strmem svetu, ki bo omogočal težke spuste. Spust na Elbrusu bo dolg 7 km in bo spadal med najdaljše na svetu. Na Cegietu bo smuk za ženske dolg 2,5 km. Na razpolago pa bodo tudi vežbališča za začetnike.

Pri spodnji postaji žičnice grade stadion za drsanje in hockey s 3000 gledaži, iz stadiona pa bo mogoče komodno gledati tudi smuške skoke na štirih koncentrično postavljenih skakalnicah. Tu so tudi izteki slaloma in smukov. Torej nekaj zimski športni kombinat, ki bo obratoval vse leto. Poročila govore o tem, da bo l. 1963 že vse dograjeno, med drugim tudi 12 velikih hotelov.

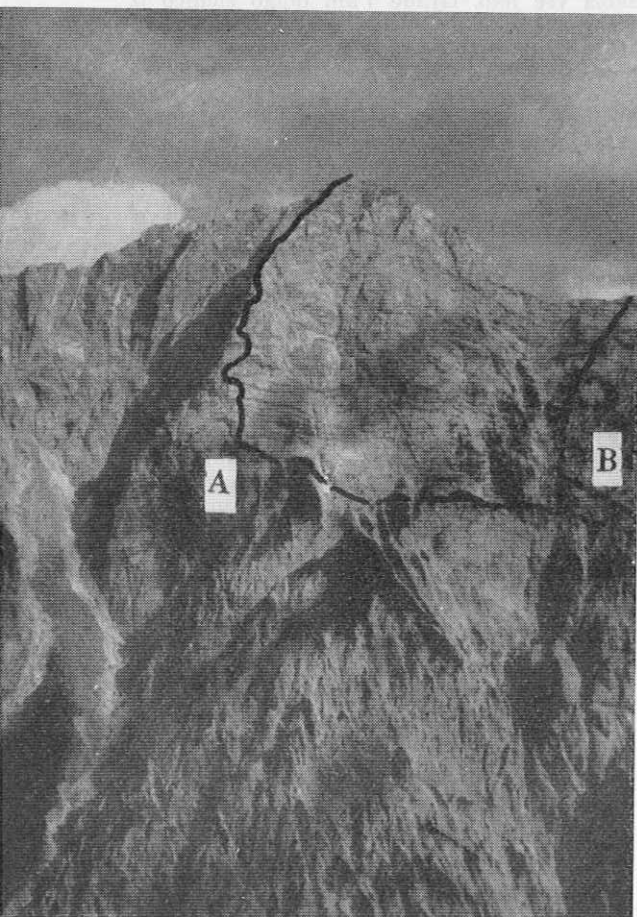
REKORD NA GROSSGLOCKNERJU je vredno zabeležiti. Avgusta 1962 je bilo na glocknerski cesti 472 676 oseb v 118 032 osebnih avtomobilih, 2996 avtobusih, 4934 motornih kolesih in 340 biciklih, bilo pa je še 253 tovornih avtomobilov, v enem samem mesecu 126 245 vozil, torej 4200 na dan! 12 425 več kot v avgustu 1961, 350 na dnevno uro, nepretrgana reka motorizacije. 11 % več obiskovalcev kot v avgustu 1961! 66 % tega šundra je prišlo iz Zahodne Nemčije, 17 % iz ostalih evropskih dežel, 17 % iz izven-evropskih, le 17 % jih je bilo iz Avstrije. Do 10. avgusta 1962 je obiskalo cesto 11 milijonov obiskovalcev, v l. 1962 do 29. avgusta pa en milijon. Gorski svet privlačuje, nova prometna sredstva pa privražajo take množice, o katerih pionirji alpinizma še sanjati nismo mogli. Gneča ni samo na cestah, tudi v stenah se gosti. Celo v Eigerju! Od l. 1935 Eiger še ni imel toliko gostov kot leta 1962. 40 srečnih

plezalcev je lani prišlo čez severno steno. L. 1952 in l. 1961 jih je uspelo po 20. Stena pa je l. 1962 terjala tudi najštevilnejše žrtve. Pet alpinistov je ostalo v steni, Anglež Bremster, samohodca Avstrijec Marchart in Švicar Derung, Skot Carruther in Avstrijec Moderegger. Na Matterhornu se je dva dni v avgustu 1962 gnetlo po 200 planincev. Pravcate »kače« so bile nujne, saj na vrhu ni prostora za več kot dva tucata ljudi.

TRIGLAV IN NJEGOVA JEZERA je v ŌAZ popisala Herta Mengoni. Za geslo je vzela Baumbachove verze iz »Zlatoroga«: Dir, mäch' ger Triglav... Sploh ji je bajeslovni svet okoli Triglava dobro znan iz Baumbacha in Kugyja, lojalna je tudi v pisavi vseh naših imen, vrednost spisa pa je v čustvenem navdušenju za naš gorski svet.

MOUNT EREBUS je najvišja kot na Antarktiki. 1. februarja 1962 sta se nanjo povzpela dr. H. Janetschek in dr. Ugoloni. Prvega, profesorja innsbruške univerze, je povabila ameriška ekspedicija. Helikopter ju je postavil na ledenik, na kar sta že prvi dan prišla do višine 2500 m, naslednji dan do 3000, tretji dan pa sta stala na vrhu. Mont Erebus je ugasli vulkan. Raziskovalca sta se spustila 300 m v žrelo in preiskovala kamine ter brskala za sledovi življenja. Nemci so bili povabljeni tudi v nacionalni park Mt. Mc. Kinley na Alaski. Obenem s članoma Mountaineering Club of Alaska Bobon Godwinom in Johnom Dillmanom so raziskovali Mt. Russell in Mt. Foraker, obe nad 3000 m visoki gori. Mt. Russell imenujejo Matterhorn Alaske. Nemci so se nanj povzpeli.

Iz kartoteke prvenstvenih vzponov

TRENTSKI PELC (2109 m)

Iz zapotoka se je povzpel na Trentski Pelc že pred prvo vojno dr. Henrik Tuma. Smer poteka po grapi med Srebrnjakom in Ribežni (rob med Trentskim Pelcem in Srebrnjakom). Preko skokov in drnatih vesin na greben. Od tu levo po grebenu na vrh. Ocena I do II, čas plezanja in pol ure.

23. avgusta 1948 so Janko Šilar, Slavko Koblar, Katra Krušič in Janez Krušič preplezali nov vzpon na greben Ribežni. Poteka vzhodno od Tumove smeri po rebri desne grape med Trentskim Pelcem in Ribežni. Ocena I do II, čas plezanja 2 in pol ure.

Severni raz Trentskega Pelca so 28. avgusta 1948 plezali Šilar Janko, Koblar Slavko in Krušič Janez. Opis: Iz planine Zapotok po kozji stezi zložno navzgor do prodišč med Srebrnjakom in Trentskim Pelcem. Od tu proti vzhodu preko strmih rušnatih pobočij, katere presekajo večkrat hudourniške grape, Zamudno, 2 uri iz Zapotoka. Vstop na najnižji točki raza. Preko strmih stopenj, katere presekajo vodoravne police proti desni navzgor, nato poševno levo. Prehode izbiraš v razčlenjenem terenu. Prestop na rebro, za katerim se grezi grapa navzdol v zatrep na vzhodni strani raza. Po grapi možen pristop na raz z vzhoda. Po rebri desno navzgor. Nato po sistemu polic, pragov in kaminov naravnost navzgor (stalno na desni strani raza) do pomola pod navpičnim gladkim pragom v razu (možic). Dalje poševno desno navzgor po zaprodni polici in preko strmega odstavka (ca. 20 m) v lažji, a zelo krušljiv teren. Nazaj na raz, ki se zelo položi. Dalje stalno po razu in preko razdrapanih vršnih bolvanov na vrh. Ocena: III, mestoma IV, čas plezanja 6 ur. Sestop po Tumovi smeri, ali po grebenu proti vzhodu in desno navzdol po stezah v Trento.

Popravek:

V številki 1/1963 smo v rubriki »Iz kartoteke prvenstvenih vzponov« objavili prvenstveni vzpon v Malem Oltarju. Po objavi nam je sporočil tov. Tone Bučer, da je z Milanom Kristanom plezal omenjeno smer že leta 1939.

V PV 1963/2 str. 83 spodaj popravi »Ribniško« v »Mariborsko«.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 11-951

Tekoči račun pri NB Hrastnik 600-29/1-11

Brzjavni: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

VELEBLAGOVNICA

nama

LJUBLJANA

vam v svojih poslovalnicah:

- Pred pošto, Cankarjeva 1
- Tromostovje, Wolfova 1
- Konfekcija »Nama«, Čopova ul. 7
- Pohišstvo, Wolfova 6
- Snegulčica, Wolfova 1

nudi vse, kar potrebujete za sebe, svojo družino
in za gospodinjstvo

Izkoristite ugodnost pri nakupu na potrošniški
kredit

Lesnina Ljubljana

NUDI SODOBNO IN KVALITETNO POHIŠTVO
VSEH VRST:

SPALNICE
KUHINJSKO OPREMO
KOMBINIRANE SOBE
ŠOLSKO POHIŠTVO
DELOVNE KABINE
GOSTINSKO POHIŠTVO
LESENO GALANTERIJO IN DRUGO

ZA OPREMO VSAKOVRSNIH NOTRANJNH PROSTOROV SE OBRAČAJTE
VEDNO NA RENOMIRANO TRGOVSKO PODJETJE LESNINA LJUB-
LJANA, KI VAM JE VSAK ČAS NA RAZPOLAGO S POJASNILI IN
NASVETI

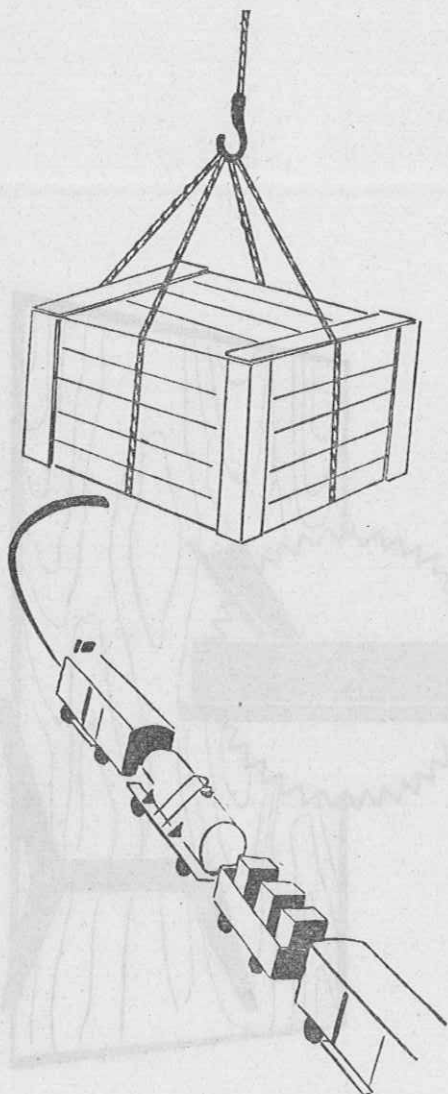
MEDNARODNA ŠPEDICIJA,
TRANSPORTI IN SKLADIŠČA

»Intertrans – Globus«

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA CESTA 152 A

— telefon: h. c. 33-662

— telex: 03-107

opravlja

KVALITETNO,
POCENI
IN HITRO

- vse špediterske usluge v zvezi s tuzemsko in mednarodno blagovno menjavo ne glede na vrsto in količino blaga;
- vse carinsko posredniške posle pri uvozi in izvoznih pošiljkah;
- kvalitetni in kvantitetni pregled blaga;
- prevoz blaga s tovornimi avtomobili v tuzemstvu in inozemstvu, sejemske usluge z lastno mehanizacijo;
- nakladanje, prekladanje, skladiščenje, hranjenje in zavarovanje blaga.

INTERESENTI ZAHTEVAJTE INFORMACIJE IN PONUDBE OD CENTRALE PODJETJA IN PODRUŽNIC: BEOGRAD, ZAGREB, RIJEKA, MARIBOR, CELJE, JESENICE, KOPER, NOVA GORICA, SEŽANA, NOVI SAD, SUBOTICA.

S POSLOVNIM SODELOVANJEM SE BOSTE O SOLIDNOSTI OPRAVLJENIH USLUG SAMI PREPRIČALI.

Āavarna dušika Ruše

PROIZVAJA IN DOBAVLJA:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetljava in acetilensko kemijo

Apneni dušik in nitrofoskal – Ruše

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in brušenje

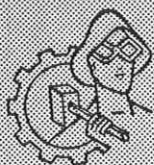
Kisik in acetilen – dissousplin

za rezanje in varjenje kovin

Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Brzjavni naslov: AZOT MARIBOR — Telefon: 80-108 — Teleprinter: 033-12
Železniška postaja: Ruše — ind. tir

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od gredlja

okroglo, polokroglo, kvadratno, ploščato, šestoglato, osemoglato in tračno jeklo
debelo, srednje, tanko in fino pločevino
vlečeno, luščeno in brušeno jeklo
debelo, srednjo, tanko in fino žico
hladno valjane trakove – od zelo širokih do finih cevi od 1/8"–3"
bodečo žico in pohištvene vzmeti
žičnike
elektrode za avtogeno in elektro varjenje

do plemenitih jekel